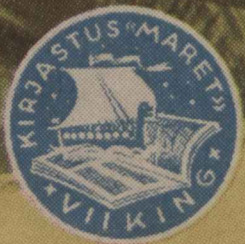
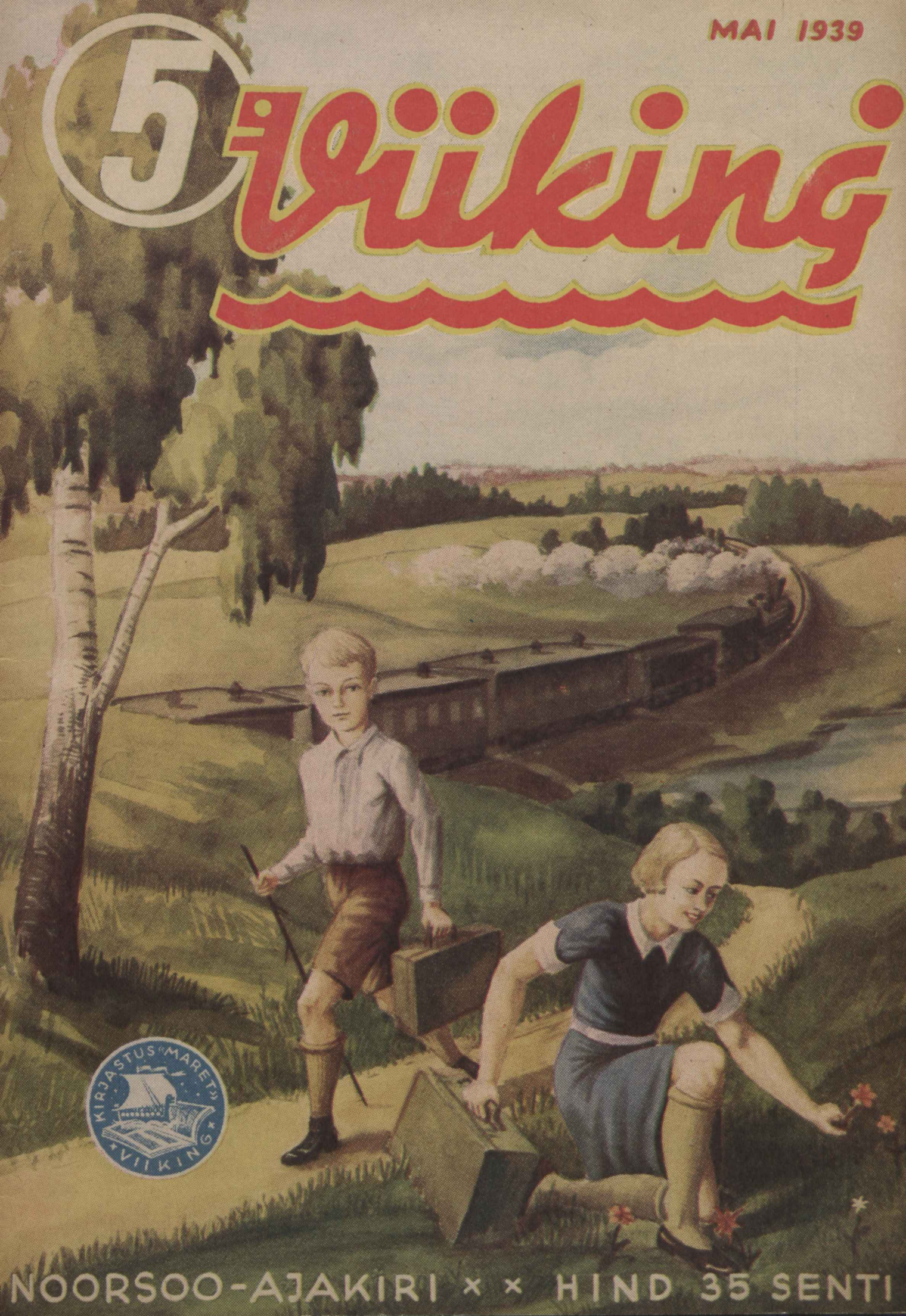

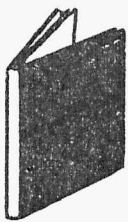
MAI 1939

5

Viking

NOORSOO-AJAKIRI x x HIND 35 SENTI

Teie raamatud ja ajakirjade aastakäigud

kõidetakse asjatundlikult ja odavasti

Maret'i köitekojas

Tartus, Ülikooli 25, telef. 35-20 ja 39-75. ● Posti jooksev arve nr. 22-01. ● Postkast 22, Tartu.

Kõitetööde vastuvõtjad „Mareti“ köitekojale on igas suuremas keskses:

Tallinn: „Pressa“ osak., Rataskaevu 5
Tartu: „Mareti“ trüki- ja köitekoda, Ülikooli 25
Abja: J. Saul, kauplus
Autsela: K. Kivi, kauplus
Elva: J. Tammin, raamatukpl.
Haapsalu: P. Berg, Karja 17
Jõhvi: Joh. Bruns, „Vikerkaar“
Järva-Jaani: M. Roosileht, kauplus
Järvakandi teh.: Järvakandi tehaste T.-ühisus
K.-Nuia: J. Reile, kauplus
Kiviõli: Ed. Reinas, kauplus
Kunda: A. Maiberg, kauplus
Lihula: L. Kambi, kauplus
Mustvee: O. Rosin, kauplus

Märjamaa: J. Sepp, kauplus
Narva: „Pressa“ osak., Hermannini 11
Otepää: K. Saar, raamatukauplus
Paide: H. Seidelberg, raamatukauplus
Petseri: O. Jagomägi, kpl.
Pärnu: Ed. Raudsepa ajak.-kontor, Vilmsi 12
Põltsamaa: A. Virro, kauplus
Rakvere: Erik Priimann, raamatukpl.
Tapa: Jaama raamatukapp, A. Maasik
Türi: A. Rumvoldt, raamatukpl.
Tõrva: H. Ploom, kauplus
Valga: A. Suur, rmtkpl., Vabaduse tn.
Viljandi: „Pressa“ osakond, Tartu tn. 3
Vändra: E. Põll, kauplus

„MARETI“ trüki- ja köitekoda

Tartus, Ülikooli 25, telef. 35-20 ja 39-75
Posti jooksev arve nr. 22-01. Postkast 22

Iga raamat ainult 50 senti

50 SENDINE ROMMAAN

ON ODAV RAHVARAAMATU-SEERIA,
mis pakub lugejale mitmekülgseid ilukirjanduslikke väärtteoseid.

Seni ilmunud

W. VON HOLLANDER:	ÖNN VAIKSES MAJAS
THEA VON HARBOU:	INDIA HAUASAMMAS
LEO TOLSTOI:	KREUTZERI SONAAT
THEODOR FONTANE:	ABIELURIKKUJA
H. G. KERNMAYR:	MAGDALENA SUUR VALE

IGA KUU ILMUB ÜKS ROMAAN

Müügil kõigis ajalehe-müügikohtades ja raamatukauplustes

KIRJASTUS „Maret“, TARTUS, ÜLIKOOI 25

Viiking

Mai 1939

● „Viiking“ ilmub kord kuus ●

Tellimishinnad: Sisemaale aastas kr. 3.50, 6 kuud kr. 1.80, 3 kuud kr. 0.90. Välismaale, välja arvatud Läti ja Leedu, 50% kallim. Sisemakse ja tellimisi võetakse vastu igas postiasutises.

Viies number

● Väljaandja: Kirjastus „Maret“ ●

Vastutav- ja tegevtoimetaja: R. Puusepp

Toimetus ja talitus: Tartus, Ülikooli 25.

Telefonid: 35-20 ja 39-75. Postk. 22.

Posti jooksev arve nr. 2201.

IGA KUU ILMUV NOORSOO-AJAKIRI

Riigiraamatukogu
№ 55

Kõik õitseb

KEVAD

FR. TOOMUS

Kaitsevalmis eesti noorsugu

Ei ole ainustki küsimust, mida ei peaks mõeldama ja lahendatama koos noorsooga. Eriti puudutab see nõue kõige tähtsamaid ja olulisemaid küsimusi, mille lahendamise ette rahvas on seatud.

Praeguse aja tähtsaimaks ülesandeks on enesekaitse-valmiduse kasvatamine. Selles on just noorsool omalt poolt palju anda, peale kõige muu ka tugevat, elamuslikku, vaistulist algatust.

Kõik rahvad on praegu asunud arendama ja süvendama oma noorsoos enesekaitse-valmidust. Selles nähakse kujunevate põlvete maailmavaate ja elutunde vormimise tähtsaimat tegurit. Ka meil ei ole teist teed. Juba mõnda aastat töötatakse sihikindlalt selleks, et noorsugu enesekaitse-valmidusele kasvatada. Seda suunda ei ole omaks võetud mitte ainult olukordade sunni pärast, nagu väliselt võiks paista. Selleks on veelgi otsustavamalt kaasa mõjunud sügav veendumus, et enesekaitse-valmiduse kasvatamine on olulisemaid abinõusid selleks, et saavutada täisväärtuslikke iselomeid ja õiget suhtumist oma maasse ning rahvasse. Meie noorsool, kes tahab oma osa tulevikus aega ja eduga täita, tuleb omaks võtta vaade, et kindlat ja pändumatut enesekaitse-valmidust tuleb tahta selle enese pärast, mitte ainult hädadohtude pärast rahvuslikule ja riiklikule eksistentsile, millele enesekaitse-valmidusega vastatakse. Sellelt noorsoolt, kes järk-järgult oma õlgadele hakkab võtma vastutust ja asub täitma ülesandeid kõigil loova ning korraldava tegevuse aladel, oleks õigus nõuda, et ta enesekaitse-tahte erkuses ja kindluses

K. Murdel

Kojuigatsus

*Tahaks koju linnast, koolist
tantsisklema koduõue.
Tüdinenud olen toolist,
igatsus nüüd täidab põue.*

*(Mul on kõrvus koduhääled,
koduääled, ema pilk,
ja ma kuulen, sääl et
truubipraos on laulmas kilk.*

*Sääl on minul vennad, õed,
koer, kes väraval mind ootab.
(Meil on kõigil omad tõed,
midagi, mis kutsub, ootab.*

näeks voorust, et ta selles näeks oma hoianguid ja talitusviise määravat ja tingivat väärtust. Väikese rahva noorsugu ei tohi enesekaitse-valmidust väärtuseks tunnustada mitte ainult seepärast, et see on paratamatu. Enesekaitse-tahe ja spontaanne enesekaitse-valmidus on väärtused selle distsipliini pärast, mida see kasvatab mõtlemises ja tahtmises, selles sisalduva mehise ja tingimusteta enesejaatamise pärast, olemasolu-julguse ja turvalisusetunde pärast, mida see sisaldab, õigluse ja au pärast, mille sihte see toetab ja taotleb. Eesti noorsugu ei või unustada, et väikese rahval, kellel puudub valmisolek õigluse eest võidelda, pole edasielamiseks lootust.

Küsimuses ei seisne mitte ainult oma rahvusliku ja riikliku olemasolu ja arengu tagamine. Eesti noorsool tuleks ka meeles pida, et kõik need sihid, mida me nimetame rahvuslikeks, on ka ülerahvuslikud, et rahvuslike sihtide taotlemine on ühtlasi ülerahvuslike väärtuste loomine. Ei ole vist enam varane oodata eesti noorsoolt sellest uhkest tundest hingesetatud olekut, et ta, kaitstes oma rahvast ja selle loovat tööd, kaitseb ühtlasi väärtusi tervele inimkonnale. Seda sügavat veendumust on meie noorsoole palju rohkem vaja, kui seda praegu omatakse. Selles mõttes tuleks mõista Peaminister K. Eenpalu mõni aasta tagasi lausunud sõnu, et oma isamaa ja oma rahva vabaduse kaitsemine tuleb eestlastel võtta oma usutunnistuseks.

Noorsoo eriline ja küllap vist küll ainult tema poolt täita võidav osa seisneb selles, et eestlaste enesekaitse-valmidus tuleb muuta

spontaanseks ja elamuslikuks, et seejuures enam poleks olulisimaks mõistatuslik kohustatuse tunne. Meie kasvatus peab kodudest peale muutama sääraseks, et see kasvataks spontaanset enesekaitse-valmidust ja täiesti hävitaks selle ebaväärika tunde, mis on meie rahva iseloomu ja enesetunde kallal kaua aega vägivalda tarvitanud, — et me oleme nii väike ja nõrk rahvas, et otsus ennast kaitsta oleks meeleetus.

Sedamööda, kuidas meie rahvuslik elu muutub sügavamaks ja intensiivsemaks, kasvab vajadus täisväärtusliku eestlasestüübi järele. Sääraseks tuleb küll pidada niisugust, kes, juurdudes selles pinnas, esivanemate pärija ja rahvusliku elu jätkaja tundes, peab tähtsaimaks oma rahva elu ja selle omapärase arengu tingimusteta ja kõhklusteta kaitsemist. Sellest on juba sageli kõneldud ja kirjutatud, alates meie rahva auväärsimate meestega, kuid selle vajaduse tunnetus on elav ja selge ka kõigi nende juures, kes ei kõnele avalikkusele. Tahtes siin jääda oma otsese teema juurde, rõhutame ainult, et täisväärtuslik eestlane pole mõeldav ega võimalik ilma suure ja elamusliku, kõigis kihtides ja kutsetes juurduva enesekaitse-valmidusega. Eriti siin tuleks mõista, kuidas enesekaitse-valmiduse nõue on pärit palju sügavamaist allikaist, palju püsivamaist põhjustist kui „praegune aeg“ ja „paratamatus“, mis ühekülgsest liiga sageli ette lükatakse, nii et võib peaaegu mulje tekkida, nagu oleks enesekaitse-valmiduse erkus ainult voorus hädast. Need paratamatused võivad muutuda, seda tahame vähemalt loota, kuid enesekaitse-tahte kindlus ja erkus peab siiski jääma teguriks, mis vormib eestlaste siseilmet ja iseloomu.

Vabadussõja eelõhtul oli meil ka palju kahtle-

Aadi Virges

Varanduseotsijad

Kolm poissi rühkisid Toomemäest üles. Kõige ees astus pikk peenike poisivibalik, müts uljalt ühel kõrval, nõnda et tuul võis vabalt teisel pool sasida ta punakaid juuksekahtle. Kõik kolm valisid sirgtee üle rohuplatsi, kuhu oli riputatud posti külge siilt: „Murul käimine keelatud.“ Siis hüppasid nad nõtkelt üle trepi käsiuude ning seisid Toome kohisevate puude all.

Nüüd seisatasid nad siin ühe krobelse tüvega vahtra varjus ning hingeldasid kiirest käigust. Puude all oli juba päris hämar. Nende selja taga, mäenõlvaku veerul, laius vana ülikoolilinn oma skakiliste katuste, kirikute tippude ning tänavate-kraavidega nagu maaliline pilt. Eemalt paistis Emajõe läikiv tური, paistsid põldude rohelised võõdid ning kaugete metsade tumedad sakid.

Toom ise kohises vanade vahtrate, kastanite ning kuuskede kohinast nagu meri. Kunagi oli siin tugev kindlus, kus aastasadade jooksul veerenud sageli sõjavanker. Vaprad eestlased on võidelnud siin raskelt pantserdatud raudrõivastes ordurüütlite vastu. Metsikud vene stepipojad ning osavad tatari ratsanikud on veetnud siin palju öid vilkuvate laagritulede ääres. Pikad uljad rootslased on kaitsnud siin koos poola ja saksi tingsõduritega linnamüüre.

Nüüd seisid kolm poissi sel ajaloolisel künkal nagu nõupidamiseks. Pikk poisivibalik, kes oli argipäevases elus ühe kohaliku algkooli V klassi õpilane Paul Rajasaari, sirutas kae välja ja sosistas:

— Poisid, mul on tänaseks parem asi kui see eilne rootsi kindrali rist.

Ta mõtles hetke, lükkas mütsi veel enam teisele kõrvale ning jätkas:

— Jah, kes teab, kas sinna risti alla ongi peidetud mingit varandust. Kaabime õõ otsa ja leiame paar vana konti, vot siis. Ja see „tugi“ nuhib ka

mist ja palju argust. Sel ajal nõudis praegune Vabariigi President, olles sunnitud saatuslikku katset tegema, et kogu rahvas oleks valmis suureks riskiks ja äärmuslikuks pingutuseks. Ta pidi julgema ja valmis olema oma suurima idee kasuks tooma suurimat ohvrit. Ja K. Päts teadis ka sellal seda, milline määratu tähtsus säärasel võitlusel on rahvuse ja rahvusliku enesetunde säilitamise seisukohast, kui ka iseiseisvuse saavutamise ei peaks õnnestuma. Eestlased vahest võidetakse, mõtles ta, aga nende rahvuslik enesetunne karastatakse ning teritatakse, nad saaksid ärkisamalt teadlikuks neist väärtustist, mille kasuks, mille eest nad oma suurima ohvri töid. Nii jääb ka võidetuile teatava määrani võitjate enesetunnet, mis võimaldab ennast säilitada.

Vabadussõja eel oli palju neid, kes lasksid endid kohutada sõja kaotustist ja laastamisest. Kui meie noorsugu tänapäev sellele mõtleb, siis ei saa ta neile kartjaile omistada mingit lugupidamist — veel enam, ta ei saa neid üldse kuidagi mõista. Ja kui nüüd noorsugu on loid enesekaitse-tahtes, siis laostab ta sellega lugupidamist iseendast ja laseb laostuda lugupidamisel oma rahva vastu. Kes ei õnnistaks praegu Vabadussõja ohvreid, selle asemel et neid kahetseda!

Samasugune lugu on kõigi tulevaste võitlustega. Nende eel seistes võime tunda nende raskust, nende kohutavust, võime kogeda sügavaimat lootusetust. Kuid siis tuleb mõelda, millisest julgest optimismist, millisest määratust julgusest, millisest uhkest enesetundest, millisest fatalistlikust usust oma rahvasse sündis Vabadussõda ja selle kaudu iseseisev Eesti riik, mis meie noorsoole kõigi teiste väärtuste hulgas on kõrgeim ja asendamatuim väärtus.

nüüd seal ringi. Eile tuli meile kaela nagu välk selgest taevast. Sina, Jakk, said vist kepiga mööda turjagi.

Üks väiksematest poistest katsus oma puusa ning lausus sülitades:

— Päh, see ei löö mind veel verest ära.

— Tore, Jakk, patsutas pikem talle õlale. — Kuid siiski jätame täna selle rootsi kindrali risti rahule.

— Kuid miks sa vilistasid kolm korda minu akna all? päris nüüd teine poiss, kellel oli veider nimi — Neebut. Ta ristiisa, laevakapten Pigitross, oli toonud selle Lõunamere-saarelt. — Kas läheme siis salakäiku mööda varemete alla?

— Ei, raputas Paul Rajasaari oma suuri juuksekahtle, — selle jätame edaspidiseks. Nüüd aga avastame nende keldrite saladuse.

Pikk poisivibalik näitas käega uhkelt nagu väejuht mäenõlvakust alla suurtele kivikeldritele. Nagu määratu müür tõusis keldrisein peagu kümne meetri kõrgusele, ühinedes seal Toomemäe nõlvakuga. Mõlemad poisid silmitsesid tähelepanelikult seda kõrget kivist keldriesist, kuid ei näinud seal midagi tähelepanuväärset:

— Mis saladus? küsis veidi aja pärast Jakk.

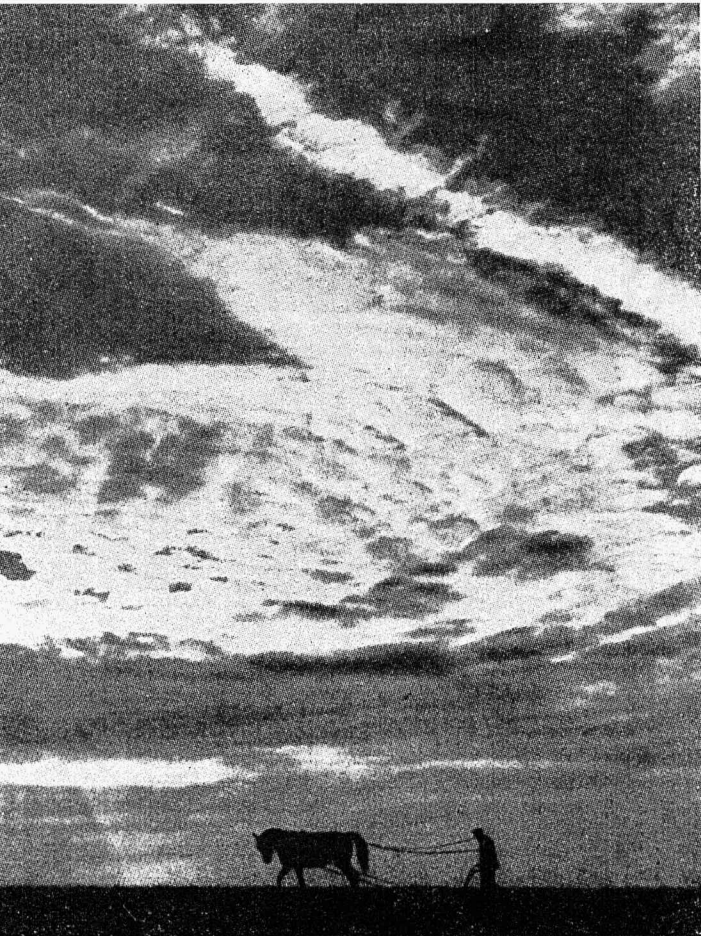
— Vot seda, et olen näinud mitmel õöl keldriaknast tuld.

— Tuld?

— Tuld jah. See vilgub, nagu käiks seal keegi elektrilambiga ringi. Siis kustub järsku ning kõik jääb pimedaks. Eile, kui meie rootsi kindrali risti juurest minema putkasime, läksin koju ja seisin akna juurde valvele. Nagu kell kaksteist löi, nõnda hakkas vilkuma tuli.

— Huu! raputas Neebut õlgu. — Võib-olla on vaimud. Minu isa rääkis, et tema isa on rääkinud, et...

— Jäta oma isa ja vanaisa rahule, katkestas

ESIMESED VAOD

Paul Rajasaari Neebuti jutu. — Igatahes nemad ei käi seal keldris tulega ringi, see on kindel. Sinu isa istub päevad otsa laua taga ja parandab kotte, kuna vanaisa on ammu surnud. Aga selles keldris käib keegi õõsiti tulega, selle peale võin anda oma pea. Ma olen mitu korda mõelnud selle üle järele, kuid siiski targemaks ei saa. Aga nüüd teeme selle asja selgeks.

Paul Rajasaari hääli oli nõnda kindel, et ka teised ei hakanud vastu vaidlema. Neebut, kes oli vaadanud üle õla tagasi, viipas korraga käega:

— Tss, „tugi“ tuleb!

— Maha heita! kamandas Paul.

Kõik kolm poissi viskusid maha, varjates end mäenõlvaku ning põõsaste taha. Sirgtee tagant ilmus nähtavale väike jässakas vanamees. See oli Toome pargivaht, kes tegi oma ringkäiku. Ta hoidis käes tusedat keppi, mille otsa torgatud nael. Mõnigi jõnglane, kes pildus mäeservalt alla linnatänavaile kive või jooksis keelatud muruplatsidel, või õised sireliterüüstajad ning varanduseotsijad olid saanud tunda seda tümikat. Neile jätkus sellest, kuna ligi viie sentimeetri pikkune terav nael oli võimsaks relvaks kallaletungijate, kaklejate ning varaste vastu.

Nüüd aga sammus pargivaht midagi aimamata krobelistest vahtrast mööda. Ta ei näinud põõsaste tagant ettevaatlikult piiluvat kolme silmapaari, mis jälgisid ta kadumist käänaku taha.

Esimesena tõusis püsti Paul Rajasaari ning viipas teistele käega.

— Kas lamp on korras? küsis ta Jakilt.

— Jah!

— Ja nõör?

Neebut lõi oma kuue siilud lahti ning näitas ligi kolme sülla pikkust nõõri, mis mähitud ta keha ümber.

— Siis läheb lahti, näitas Paul käega keldrite

poole ning libises esimesena mööda mäenõlvaku alla.

Talle järgnesid kohe Neebut ja Jakk, silmad terased, huuled tugevalt kokku pigistatud, nagu läheksid nad vastu tundmatule seiklusele. Mäenõlvaku all satustid nad ühte suurde õue, kus oli juba päris hämar. Mõnede akende taga põlesid tuled, kuid poisid olid kindlad, et keegi ei näinud neid. Kõrge keldrissein asus ligi viiskümmend meetrit elumajadest eemal. Seetõttu pääsesid poisid hõlpsasti ukse juurde, mis nende imestuseks polnudki lukus. Üksteise järel kadusid nad kõrgesse pimedasse käiku, kus tundus rõskuselõhna.

— Tuld, käsutas Paul.

Ta hääli kõlas võõralt kõrges võlvialuses. Jakk süütas lambi ja nüüd eksles selle valgus hallitunud müüridel. Veel kakskümmend sammu, siis pöördus käik vasakule. Nüüd ei paistnud tagasi vaadates enam keldrisuu.

Paul libistas kätega üle kiviseinte. Ta suurtes elavates silmades helkis põnevus. Sest kui kergesti võisid ta sõrmed puudutada mõnd salavedru ja siis avaneb nende ees mõni neist tohutuist kivimürakaist nagu uks. Kuid polnud ühtki salavedru, Pauli sõrmed libisesid ainult mitmel korral üle jäledate rõskusmardikate.

— Ptüi! sülitas ta ehmudes.

Aga korraga kostis just lähedal metsik piiksumine ja rabin. Kõik kolm litsusid endid seinä äärde, otseku oleks vajunud nende jalgade ees põrand sisse. Jaki elektrilambi valgus nägide nad, kuidas terve kari rotte, kakskümmend tükki või enam, põgenes hirmudes mööda käiku tahapoole.

Neebuti nägu oli kahvatu. Miski värises ta südame all nagu vedru. Sest hoolinuta oma kummalisest nimest, mis tähendas tahiti keeles — julge, kartis ta maailmas kõige enam neid pikasabalisi elukaid. Ta litsus end vastu kiviseina ning soostis:

— Mu isa rääkis, kuidas rotid olid närinud ühe inimese surnuks.

Paul Rajasaari heitis temale kahtleva pilgu. Kuid tõstis siis pea uhkelt püsti ning kamandas:

— Jakk, näita tuld. Edasi!

Värisev elektrilambi-valgus eksles ligaselt põrandal. Rotid olid kadunud ja poisid jõudsid ühe ukse juurde. See oli kinni. Raske roostetunud riiv seisis väljaspool ees. Paul hakkas seda kohe lahti kangutama ja mõningate katsete järel avaneski see ragisedes.

Kolm poissi seisis ruumika keldri lavel. Jaki lambi valgus libises kobades üle seinte ja põranda. Ruum oli tühi, ainult mööda üht seinä jooksis paari meetri kõrgusel pikk ja lai puulava nagu riiul. Kui Jaki lambi valgus seal peatus, kostis järsku rabin.

Neebut sulges silmad, sest ta mõtles, et nüüd hüppab sealt räpaselt riiulilt neile kaela musttuhat pikasabalist jäledat rottu. Kuid need olid tuvid, kes tõusid ehmudes lendu ning kadusid läbi keldriakna välja.

— See on sama kelder, kus nägin tuld, lausus Paul. — Mujal pole kiviseinas ühtki akent.

Kohe hakkasid Jakk ja Paul tähelepanelikult seinu vaatama. Paul avas oma suure taskunoo ja pistis selle tera mitmele poole kivipragude vahele. Ent ükski kivikamakas ei liikunud. Kuid ta otsis ikka edasi, katsudes ükskhaaval kõik kivid läbi. Ta kujutles juba, kuidas leiab salatee, mis läheb varemete alla. Võib-olla läheb veel kaugemale, kulgeb jõe alt läbi, linnast välja, nagu räägib rahvajutt.

Ta pörkas ühe kasti vastu, pööras selle ümber, kuid see oli tühi.

— Ei ole midagi, lausus ta nagu veidi pettunult ja istus kastile.

Kuid hüppas kohe püsti ning katsus kätega püksitagumikku.

— Tõrv! hüüdis ta vihaselt.

Nüüd olid läbi need uued hallid püksid, milledele Paul oli nõnda uhke. Ja tõrva ei võta miski riidest välja, seda teadis Paul väga hästi. Ta suu ümber tekkis peagu nutuvõru. Nüüd pidi ta maa-aluse käigu ja peidetud varanduse leidma, muidu ei aidanud ükski vägi. Siis võib ta osta uued hallid püksid ja ema ei tea asjast midagi.

— Otsime uuesti, ütles ta. — Ma võin pea anda, et leiame salakäigu.

Jälle kobas kolm paari käsi hallitunud, rõskeid kive, nad uurisid iga pragu, koputasid ning kuulatasid. Kuid ei midagi. Ükski kivi ei nihkunud seinas, kõik seisid nõnda kindlalt kohal, nagu müürišepad nad aastate eest asetanud. Tuvid, kes ära lennanud, tulid ükshaaval tagasi ning kahistasid oma tiibadega. Kuid korraga tõstis Neebut pea ning kuulatas. Tal olid head kõrvad nagu kassil.

— Tss! tõstis ta käe, — keegi tuleb.

Jakk kustutas lambi ja kõik kolm kuulatasid pinevil. Kuid Jakk ja Paul ei kuulnud midagi.

— Sa vist eksisid, lausus Paul.

— Mina eksisin, päh! sosistas Neebut vihaselt. — Ennem hakkab Jaani kiriku vaskkukk laulma, kui mina kuulmisega eksin. Tss! nüüd kuulsin päris lähedal jalaastumist.

Kõik kolm poissi kuulatasid pinevil. Nüüd nagu kostis tasane jalaastumine väljast.

— Kes see võib olla? küsis Jakk, kuna tundis imelikku soojust südame all.

— Tulega mees, kes muud, arvas Paul.

— Siis tuleb ta kindlasti siia. Poisid, poeme nurka, sosistas Neebut.

Kolm poissi litsusid endid ühte pimedasse nurka. Väljas käigus kostsid nüüd selgesti sammud. Siis seisatas tulija nagu kaheldes ukse taga. Ta nägi vist poiste poolt avatud riivi, sest ümises midagi arusaamatut. Seejärel avas ta ettevaatlikult ukse, juhtides selle vahelt tugeva elektrilambi-valguse keldrisse. Valgussõõr eksles seintel, libises mööda kive edasi, peatus hetkeks trellidega varustatud aknal ning paljastas siis kolm nurkasurutud poissi. Jaki käed värisid nõnda erutusest, et süütas kogemata ka oma lambi. Ühe hetke nägid poisid keldrilävel väikest kõhetut mehikest ripnevate vurrude ning sügavale pähe litsunud sonimütsiga. Siis kadus ta lävelt, tõukas ukse hooga kinni ning lükkas raske raudriivi ette. Seejärel eemaldusid kiiresti sammud, nagu oleks mehike kogu tee joonsnud.

— Viit! vilistas Paul, — ma tundsin seda meest.

— Kes ta oli? küsisid mõlemad kaaslased nagu ühest suust.

— Varas!

— Varas?

— Jah! Nädal aega tagasi kadus meie pööningult pesunaise pesu. Ma läksin enne seda pööningu trepi juurde, et selle alt peidust välja võtta oma „sussi“. Siis nägin just niisugust meest kompsudega alla tulevat. Ma ei teadnud midagi arvata, vaid pistsin tulema. Kuid küllap tema oligi, kes pööningult pesu ära varastas.

Poisid jäid üksteise otsa vahtima.

— Kuid miks ta siin keldris käib? küsis korraga Jakk.

— Miks... vahest eluneb siin peidus, arvas Neebut.

Et poisid targemat ei osanud arvata, jäidki nad selle oletuse juurde. Aga Paul arvas teadvat asjast enam. Varas tundis keldri salakäiku, vaat mis. Siin polnud tal kuskil magada, ruumil olid muldpõrand ning rõsked seinad. Kuid salakäigus võis tal olla sihuke tore eluase nagu Ali Baba muinasjutus.

Siis meenus Jakile, et varas oli uksele väljastpoolt riivi ette lükanud. Seni oli see ärevusega päris meelet läinud. Ta jooksis ukse juurde ja katsus seda avada, kuid uks oli kinni.

— Mis me nüüd peale hakkame? küsis ta kohkunult.

— Hakkame appi hüüdma, arvas Neebut.

PUHKUS PÖLLUL

— Ei, nüüd otsime salakäigu üles, ütles Paul. See näiski kõige parem nõu olevat. Jälle hakkasid kolm poissi kangutama kive, katsudes iga serva ja konarust, mis ehk avaks nende ees käigu suu. Jakk koputas kõik kivid läbi, Paul lükkas õlaga ja virutas jalaga, aga ei midagi. Viimaks, olles juba päris väsinud otsimisest, jäid poisid ruumi silmitsema, et leida mõnd väljapääsu.

— Mis seal riulil on? küsis Jakk.

Poisid olid hoopis unustanud selle kõrge ja laia riulil, mis jooksis paari meetri kõrgusel ühest keldri-seinast teise. Paul lõi lapiti käega endale vastu otsmikku ja hüüdis:

— Ma igavene togu, et ei vaadanud juba varem lähemalt seda riulit. Võin vedada kihla oma „sussi“ peale, seal pääseb salakäiku. Aidake mind üles!

Neebut ja Jakk aitasid Paulil ronida kõrgele riulile. Tuvid, kes seal tukkusid, tõusid jälle lendu ning kadusid trellide vahelt välja. Ainult üks polnud nõnda kartlik nagu teised. Ta ainult nihkus veidi eemale ja jäi nagu uudistades vaatama oma õõrahu rikkujategevust. Paul valgustas lambiga riulit ja hüüatas:

— Oo!

— Mis on? pärisid teised alt ja sirutasid kaelu.

— Pakid!

— Mis pakid? küsisid Jakk ja Neebut põnevil.

— Sähke, vaadake ise!

Paul viskas mitu pakki riulilt põrandale. Üks neist rebenes ja sealt tuli nähtavale pesu. Teised olid rõivad. Siis veeretask Paul riulilt alla suure koti, mis kukkus mütsudes keldripõrandale.

— Siin on kingad ja saapad! hüüdsid Jakk ja Neebut alt.

Ikka uusi ja uusi pakke lendas laialt riulilt alla põrandale. Miski klirises puruks. See oli vist mõni klaasnõu. Musta kastiga ümbritsetud ese sarnanes

kirjutusmasinaga. Paulil andis seda vinnata ülevalt alla. Siis tuli kaks jalgratast. Sellele järgnesid jälle pakid.

All keldripõrandal olid Jakk ja Neebut kibedas tegevuses. Nad kargasid ühe paki juurest teise juurde, püüdes vaadata, mida need sisaldavad. Paul näitas neile aeg-ajalt ülalt riuilult lambiga tuld ja siis kisasis mõlemad täiest kõrist:

— Siin on noad ja kahvlid. Siin on jälle pesu. Siin on kaks kuube...

— Mine põrgu, need pole kellegi kuued, vaidles Neebut vastu. — Need on palitud.

— Õigus jah — palitud. Ja siin... oo, Paul, tule alla, siin on su püksiriie. Siit mööda või kümme paari pükse välja.

Paul kargas riuilult alla. Jakil oli täiesti õigus, seal oli just pakk niisugust halli riidet, millest valmistatud Pauli püksid. Ja nüüd polnudki ta enam nõnda mures oma tõrvagamääritud pükste pärast. Ta mõtles, et vahest kingib varastatud kraami omanik tasuks püksitäie riidet. Siis pole häda midagi, määritud püksid võib mustaks värvida ning siis on ta korraga kahe paari uhkete pükste omanik. Nüüd tuli ainult keldrist välja pääseda.

Kuid see küsimus pani poisid mõtlema. Sest nüüd oli kindel, et keldris polnud salakäiku, muidu oleks varas oma saagi sinna peitnud.

— Hakkame appi hüüdma, andis Neebut jälle nõu.

Kolm poissi seisid keldriakna alla ja kisendasid kogu kõrist:

— Ap-pi-i! App-pi-i-i!

Kuid neid ei kuulnud keegi. Vastasmajas magasid elanikud ja tänav oli liiga kaugel, et mõni juhuslik õsine käija oleks kuulnud poiste kisa. Viimaks istusid nad pakkidele ja hakkasid ootama hommikut.

Paul avas esimesena silmad. Keldris oli juba veidi hommikust valgust. Tuvid olid tulnud tagasi ja sabistasid riuilil tiibadega. Julge tuvike aga seisis Pauli lähedal kirjutusmasinal. Korraga tuli Paulile üks mõte. Ta vaatas Jaki ja Neebuti poole, need magasid. Aegamisi lähendas ta käe tuvikesele. See avas silmad, kuid ei kartnudki. Ta oli nähtavasti harjunud inimestega ja laskis end suurema vaevata kinni püüda.

Nüüd otsis Paul taskust ruttu pliitsi välja ja kirjutas midagi pakkide ümbert rebitud paberile. Siis harutas ühe nõõri lahti ja sidus paberilipaka selle külge. Teise otsa kinnitas ta tuvikesele ümber jala.

— Nüüd lenda, kirjakandja, naeris ta ja laskis tuvikesse akna ees lahti.

See kaduski trellide vahelt välja, vedades enda järel pikka nõõri sõnumiga. Paul istus rahulikult tagasi pakkidele ja hakkas ootama. Möödus pool tundi, tund, ei midagi. Kas siis ükski inimene ei näinud kummalist sõnumiviiijat?

Korraga kostsid väljast rutulised sammud. Neebut ja Jakk virgusid unest, kui ukse taga riivi kangutati.

— Kes need on? küsis Jakk hirmudes.

Paul ei saanudki vastata, kui uks juba pärani lendas ja kaks meest sisse astusid. Nende taga seisis pargivaht, kepp pihus. Jakk ja Neebut kokkusid päris ära.

— Ah-haa, teie mul oletegi! naeris pargivaht. — Eile kangutasite rootsi kindrali risti, täna istute vanas õllevabriku keldris nagu rotid lõksus.

Kaks teist meest olid kriminaalametnikud. Nad patsutasid poiste turjale ja ütlesid:

— Tublid poisid! Nüüd aga minge koju, muidu saate seal veel sauna.

Jakk ja Neebut ruttasid rõõmsasti seda käsku täitma. Kuid Paul vaatas haleda pilguga püksiriidekangale ja katsus oma tõrvagamääritud pükse.

— Noh, mis on? pärisid ametnikud.

— Ma... ma... tõrv... kogeles Paul.

— Ah-haa! puhkesid ametnikud naerma. — Sa määrisid oma püksid ära ja kardad nüüd kodus leili. Kas on nõnda?

— Nõnda jah, noogutas Paul pead.

— No ole mureta. Sulle ja su sõpradele saab tasuks mitugi püksiriidet. Võib-olla saate jalgrattagi, kes teab. Küll me teile tasu välja kaupleme.

Nüüd lippas ka Paul rõõmsa südamega kaastastele järele.

Aknaklaasidel särasid juba esimesed päikeskiired, kui kolm varanduseotsijat koju jõudsid. Aga nad olid nüüd uhked, sest teisel päeval pidi tulema ajalehte pikk lugu nende seiklustest. Ning igale mehele püksiriie oli ka kindel.

Leonardo da Vinci järgi

KAKS VALMI

Pähkel kellatornis

Üks kaaren viis kord ühe pähkli kõrge kellatorni otsa. Seal libises see ta noka vahelt välja ja kukkus läbi prao kellakambrisse. Seal palus pähkel kelli, et nad lubaksid tal oma elu lõppu seal rahulikult veeta. Jumala tasu, kelle kuulsust nad igapäev kuulutasid, olevat neile kindel. Nende ilusate sõnade tagajärjel olid müürid sügavast kaastundest haaratud ja pakkusid surmast pääsnule väikest auku jäämiseks, kus pähkel peagi kattus igasuguse tolmuga, mida tuul üles keerutas.

Möödus veidi aega, siis hakkas pähklis midagi liikuma. Esmalt avanex tasa koor. Siis tungisid väikesed juured müüri lõhedesse ning ei kestnud kaua, kui pähkli peidupaigast kasvasid välja rohelised oksad. Aastatega oli väikesest pähklisest saanud suur puu, mille juured muutusid ikka tugevamaks ja tugevamaks ning mis vajutas igivanad müürid viltu. Müürid oigasid ja kellad raputasid halvustavalt oma rohelisi pronkspäid, ilma et nad oleksid saanud sissetungijat takistada, sest viimase juured olid juba kaugele harunenud.

Seal ühel päeval, kui kivid enam kauem ei suutnud vastu panna, purustasid pähklipuu juured vana hea müüri, mis langes mürisedes kokku ja rebis kellad tumeda ottega kaasa.

Kivi tänaval

Ilus puhas kivi lamas kenal kohal, ülalpool kivist tänavat, ühe armsa metsakese ääres, rohust ja paljudest kirevatest lilledest ümbritsetud.

Kui ta ühel päeval all tänaval kivide hulka nägi, tekkis tal soov end alla veeretada ja ta ütles endale: „Mis tähendab mulle rohi? Ma tahan omasuguste seltskonnas viibida.“

Ja ta laskis end alla veereda igatsetud seltskonna juurde.

Siis aga algasid tal põrgupiinad. Vankrite rattad ja hobuste rautatud kabjad tõukasid ja põrutasid teda ning valmistasid talle palju valu. Nüüd, kus ta oli üleni poriga ja prügiga kaetud, sirutas ta kaela pikaks ja vaatas igatsevalt tagasi koha poole, kust ta oli lahkunud, sinna, kus valitses rahu ja üksildus, — ent asjata.

VANDE VENNAD

Gunnar Gunnarssoni romaan

5. järg.

Örn ja Rodmar osutasid nende vanuse kohta imestletavat väsimatust vägitegude väljamõtlemisel ja teineteise vennalikul ületrumpamisel. Olles tükk aega tublisti ühkeldanud, mindi pühapaika, ohverdati rasvasemad oma loomade seast, korraldati pidu oma jumalate auks ja kingiti neile kalleid ande. Nad ei olnud päris kindlad selles, et jumalad nende ülemeelikust heaks kiidavad. Ei ole ju mõistlik tegu jumalaid vihastada. Ei, nendega peab püüdma sõber olla.

Nii möödus Öрни ja Rodmari aeg. Nad jäid vanaks. Nad istusid auistmel ja jõid õlut. Nad jõid õlut terve hulga.

Kaheksas peatükk

Ühel hommikul, varsti pärast poiste vandevendluse omavahelist töötust läksid Leif ja Ingolf oma isade juurde, et neile sellest teatada ja paluda luba selle pidulikkuks kinnitamiseks Gaulari ohvripidustustel esimesel suvepäeval.

Leif leidis oma isa alles voodis olevat. Kui ta oma asja oli ära kõnelnud, hindas Rodmar seda lausa

õnkena ja leidis, et tema pojal ikka ja alati teenimatult hästi läheb. Ja kui Leif nüüd ometi kord oma isale rõõmu valmistavat, siis sündivat seegi teenimatult. Nende sõnade järel palus Rodmar poega ära minna ja teda oma õllega üksi jätta.

Örn aga istus auistmel ja kustutas hommikust janu, kui Ingolf tema ette astus ja kõnelemiseks luba palus. Örn noogutas vaikides oma valge peaga. Ta mõtted näisid kaugel eemal olevat, kui ta liikumatult istudes kuulas, mis pojal talle ütelda oli. Kui Ingolf lõpetas, istus isa endiselt vaikivana oma kohal. Ingolf polnud kindel selles, kas Örn üldse oli tema sõnu tähele pannud. Et isa sügavais mõtteis viibis, seda ta tajus.

Ingolf seisis vastust oodates veel veidi aega isa ees. Kui ta mõistis, et see on asjatu ja et isa oli arvatavasti tema sealolu koguni unustanud, väljus ta vaikselt.

Kogu selle päeva jooksul ei puutunud Örn oma joogisarve. Ta istus mõtteisse vaibunult ja rääkis vaevalt mõne sõna. Tavalisest palju varasemal tunnil läks ta voodisse. Järgmisel hommikul vara kutsus ta Ingolfi enese juurde. Nad läksid ühte kuuri, kus hoiti majapidamistarbeid, ja Örn riivistas hoolikalt ukse. Siis istus ta raiepakule ja tükk aega valitses ruumis vaikus.

Ingolf ootas kannatlikult, mis isal on talle ütelda, ning võitles endas kasvava rahutusega.

„Istu,“ ütles Örn lõpuks, kuid näis ise ikka veel sügavais mõtteis viibivat.

Nii istusid nad hulga aega. „Sa ütlesid mulle,“ algas viimaks Örn, kõneldes mõttlikult ja paljude peatustega, „et sa tahad astuda vandevendlusse oma onupoja Leifiga. Ma usun, et sulle on teada kõik kohustused, mis säärase vendlusega koos käivad, ja et sa oled kogu asja küllaldaselt kaalunud. Ma usun ka, et sa pole üleliia rutanud selle töötuse andmisega ja et sa mitte ainult oma südame häält pole kuulatanud, vaid oled ka mõistuse nõuannet küsinud. Ma ei salga, et minu soovi mööda oleks sul võinud olla parem vandevend. Palun sind kaaluda võimalust, kas mitte ka Jarl Alte poegi vandevendlusse kaasa tõmmata. Niimõnigi kord on mulle paistnud, et need kolm venda, kuid eriti Haasten, oleksid meelsasti nõus sõprusvahekorda vendlusega asendama. Küllap aitaks vaid ühest sinu sõnast. Mulle näib, sa poleks Leifiga vandevendluses olles nii tugev, kui minu ettepanekut järgides. Ja kui sa oled tark, saad sellest isegi aru. Sest igaüks kolmest vennast kaalub nüüsamal palju kui Leif, isegi veel enam. Juba seepärast oleks sul siis tugevust juures, et ma võimalikuks pean teistegi sidemete sõlmimist meie ja Alte poegade vahel. Ning lisaks on ju Leif meie sugulane. Seetõttu oleme kohustatud teda silmas pidama ja on võimalik,

et see meile sel moel kergem on. Enamat ei ole mul kogu asjast kõnelda."

Örn istus ja vaikis hulga aega. Siis hakkas ta uuesti rääkima: „Ma märkan, et ma jään vanaks. Päevad tulevad, kuid libisevad mul käest. Mulle näib, nagu ei suudaks ma neid enam kinni hoida.“ Ta kõhis, mõttes pisut ja jätkas siis: „Seepärast olen ma mõtelnud, et on kõige õigem juba nüüd meie mõisate üle valitsemine sinu kätte anda. Sulle on kasuks, kui sa õigeaegselt õpid teenijaid juhatama. Pole sa ju laps enam ja ma tahaksin enne oma surma näha, kuidas sa käsutamisega toime tuled. Ka olen mina ju veel võimeline sulle nõu andma ja sind aitama. Ma tahan ka Rodmarile ütelda, et ta Leifiga samuti teeks. See muidugi suurendab sinu töökoormat, sest sa pead ka Leifi tegevuse järele valvama, vähemalt esialgu. Kuid kuna sa tahad temaga vandevendlust sõlmida, pead sa ka kõiki sellega kaasas käivaid raskusi kandma. Rohkem ei ole mul täna sellest küsimusest enam ütelda. Asja ettevalmistamiseks kulub aega, kunagi edaspidi kõneleme sellest veel. — Kuid on olemas teisi küsimusi, millest ma pean täna sinuga kõnelema.“ Örn vaikis ja mõtles. Siis alustas ta uuesti, kogeldes ja tunduva nõutusega hääles: „Ma kuulsin omal ajal sageli sinu ema sinuga kõnelevat. Sellest on kaua tagasi, tollal olid sa alles laps. Kuid ma olen tähele pannud, et sul on mõndagi sellest müllu jäänud, võib-olla koguni iga sõna. Kunagi pole sa sellest kõnelnud ja parem ongi, kui mehed üleliia ei räägi. Sest liigne kõnelemine teeb sõnad kergeiks. Seepärast pole minagi seni sulle öelnud mõndagi, mida ma nüüd pean sulle ütleva. Kuigi ma ei usu, et see nüüdki oleks hädavajalik, sest arvan, et kõnesse tulevad küsimused on sulle niisama selged kui mulle, ometi tahan, et sa kunagi tulevikus võiksid meenutada, et minagi olen kõigest sellest sulle kõnelnud. Täna kõnelen ma sinuga, sest ma ei söanda seda enam edasi lükata. — Sa tead ju, et Odin ja Tor on minu jumalad. Nad on olnud kogu meie suguvõsa jumalad juba igiaegadest peale. Ma näeksin meeleldi, et ka sina austaksid Tori ja Odini enam kui kõiki teisi, samuti kui sinu esivanemad on seda teinud. Siis saadab edu sinu ettevõtteid ja tarkus ja tugevus on voorused, mida mees peab omama. Kui ta neid omab, on talle kindlustatud austus nii maa peal kui ka manalas. Varandused ja kuld, võim meeste ja maa üle on head asjad. Sa pead kõike seda omandada katsuma ja püüdma kõike hoida, mis sul on. Kuid häda korral võib neist hüvedest ka loobuda. Aust aga ei tohi loobuda kunagi, sest see on ainus vara, milleta mees ei tohi jääda — see on ainus, mis jääb meist edasi elama ka siis veel, kui olemine juba surnud. Siin maailmas elades on au kergesti kaotatav, kuid ometi on õndsam surra rüvetamata auga kui määratud auga edasi elada. Olgu sulle elujuhiseks kõhklematult surma minna, kui su au seda peaks nõudma. Sest mälestus mehest elab kauem kui ta ise. Au valgustab heleda valgusega mehe mälestust. Häbi surub selle sügavasse varju. Seni pole meie suguvõsas olnud ainustki meest, kelle mälestusel lasuks vari. — See on tähtsaim, mida ma sulle ütelda tahtsin. On sul aga kannatust mind kauemini kuulata, ütlen sulle veel enamgi. Ma ütlen sulle: sa pead oma maal seadust ja õigust austama! Seni kui sa kokkuleppeid pole üles ütelnud, on need kehtivad ja sa ise oled neid murdes kaotaja pool. Ära hakka iialgi ise tüli norima ja hoidu riist ning rahutusist, kuni sinu au ei ole häbitamisohus. Rahu ajal kannavad sinu põllud vilja. Aga kui sa kunagi seaduse ja õiguse nimel kurja eest pead kätte maksuma, tee seda karmi käega, nii nagu see on vaba mehe kohus. Kuid ole alati valmis leppima, kui seda sulle puhtast südamest pakutakse. Sest aus leppimine on võidust parem, kuna ta ei sisalda endas edaspidise kokkupõrke idu. Ja ära iialgi lepingut riku, sest ainult petis unustab, mida ta on lubanud, ning ainult lurjus murrab oma sõna! Tubli mees vastutab iga oma sõna eest oma eluga. Kelmil sõna ei kaalu rohkem

kui kerglane lobisemine. USSID SÖÖGU tema keele ja tema halb kuulsus jälitagu teda läbi kõikide aegade!“

Örn oli enda üles ärritanud. Nüüd vaibus ta uuesti mõtteisse. Olles oma mõtte lõpuni mõtelnud, tõusis ta väarikana ja võttis oma randmelt raske, uurendatud kirjadega kuldvõru.

Ingolf hüppas püsti ja seisis oma isa ees langetatud päi ning õhetavi põsi.

Örn ütles: „See võru kuulub pikkade aegade jooksul meie sugukonnale. Ta on ikka püüdnud isalt pojale. Mõni selle kandjaist kandis teda surmani, mõni aga andis selle järgmisele omanikule edasi, kui ta tundis õige aja saabunud olevat. Mu poeg, mina jään vanaks. Ei maksa salata ega varjata seda, et kaduvustiib võtab päev-päevalt üha enam mind oma võimusesse! Anna mulle oma käsi!“

Ingolf sirutas parema kae välja ja tõstis pea, ta silmis oli niiske helk. Liigutatuna pani Örn võru poja randme ümber. „Nüüd kannad teda sina.“ Ingolf põlvitas vana mehe ette, Örn tegi märgi tema pea kohale ja ütles tasa: „Andku Odin sulle tarkust ja Tor vägevust, Frey sinu maale viljakust ja Njord merel soodsat tuult! Tõuse üles, mu poeg.“

Ingolf tõusis vaikselt. Örn asetas oma käed tema õlgadele, vaatles teda hetke jooksul tõsiselt ning uurivalt ja laskis siis uuesti käed langeda.

Üheskoos astusid nad välja õuele. Veidi aega seisid nad külg-külje kõrval ja vaatlesid lumivaibaga kaetud maad. Uute silmadega nägi Ingolf nüüd kõike. Fjord oli sinine, siin-seal asetsevad metsatukad mustendasid ja näisid kuulutatavat kevade saabumist ja maa vabanemist lumikatkest. Taevas oli kõrge ja selge, ilm pidulikult vaikne. Tuul puhus leebemini. Ja Ingolfi silmis oli kõik otsekui uuesti sündinud ja täis väarikust.

Kui Örn oli majja läinud, jäi Ingolf veel seisima ja nautis kogu uut maailma ja selle mõju endasse.

Örn läks oma auistmele, oma joogisarve juurde. Kurk oli paljust kõnelisest kuivaks muutunud. Ta tühjendas sarve ühe sõõmuga ja laskis siis uuesti täita. Sel päeval tühjendas ta oma sarve sagedasti.

Üheksas peatükk

Ettevaatlikult jutustas Ingolf Leifile oma isa soovist, et ka Alte poegi nende vandevendlusse kaasa tõmmata. Sellal kui ta rääkis, vaatas Leif vaikides enese ette maha. Juba esimese sõna järel kahetses Ingolf, et ta oli üldse sellest asjast kõnelema hakanud. Leifi käitumine rusus teda. Ta otsis sõnu, kuid need ei alistanud temale. Kui ta vaikis, vaatas Leif aralt talle otsa. Ingolf tundis ebatavaliselt tugevat tujulangust. Talle tundus peaaegu, nagu oleks ta Leifi reetnud. „Ma tahtsin seda sulle ainult teatada,“ püüdis ta kõike jälle heaks teha, oli aga endamisi veendunud, et ta hää l kõlas väga vähe veenvalt.

„Ja mida sa ise arvad?“ küsis Leif tasa ja vaatas jälle üles, kuigi ebakindla pilguga.

„Ma ei ole kunagi varem mõtelnud vandevendlust Alte kolme pojaga,“ vastas Ingolf rahulikult ja saavutas taas tasakaalu. „Ma olen sulle ettepaneku teinud vandevendlust sõlmida ainult minu endaga ja see takistab mind seda pakkuda ka teistele. Kuid sellest, mis minu isa mulle ütles, selgus, et Alte pojad ise võiksid tahta meiega vandevendadeks saada. Ainult selleks juhuks tahaksin mina sinu arvamust teada.“

„Mulle ei ole kunagi pähe tulnud Holmsteniga vendlust sõlmida,“ vastas Leif nii rahuliku ja kindla häälega, nagu seda varemini tema suust veel polnud kuulnud. „Ma ei või igatse vend olla!“

„Siis ei kõnele me sellest enam.“ Ingolf püüdis oma hääle kergust panna ja kogu asja kõrvale lükata.

Kuid Leif kõneles edasi. Tema rahuliku hääle tagant kostis kurjust, kuid ka kurbust. „Ma mõistan muidugi, et vendlus Alte poegadega sinule hoopis midagi muud tähendab kui vendlus minuga. Kui sa need vande abil endaga seod, siis võidad sa kuulsust

ja lugupidamist juurde. Sõlmi pealegi Alte poegadega vandevendlust! Mina ei taha sinu tee peal ees seista — ma vabastan sind su sõnast. Mina suudan ka üksinda väga hästi seista!”

Ingolf vaikis tüki aega, siis ütles ta: „Leif, sa mõistad mind valesti. Võib-olla poleks ma pidanud sellest kõnelema. Kuid ma mõtlesin, et vendadena võiksime me sellest rääkida. Ma mõõnan, et ma omalt poolt kujutlen vendlust Alte poegadega väga hästi, et ma koguni sooviksin Haastenit endale vandevennaks. Kuid mõeldamatu on mulle vendluse sõlmimine ilma sinuta. Ei ole kedagi teist maailmas, kelle vend ma oleksin meelsamini, seda sa tead väga hästi või vähemalt peaksid teadma. Ükski võim ei saaks mind kunagi sundida sulle sinu sõna tagasi andma, Leif!”

Leif mõtiskles viivu. Siis tõstis ta oma pea ja vaatas kindla ning usaldava pilguga Ingolfile silma.

„Ma tean,” ütles ta ja ta hää oli endiselt rahulik, „et ma pole parim vend, keda sa endale võiksid leida. Kuid minu ustavuse pärast ei tohi sul iialgi kurtmist olla. Mulle näib, Ingolf, et sa kardad, nagu võiks kunagi vaenlikkus tekkida sinu ja Alte poegade vahel minu süü pärast. Ei, mina ei tahaks seda iialgi. Ma ei lase oma ägedusel Holmsteni vastu kunagi enam taltsutamatuks muutuda. Seda vannun ma sulle. Ma tean, sa pead Haastenist palju ja soovid, et see sõprus jääks püsima. Ja sa pead nägema, et sa võid minule toetuda!”

Vaikides surusid mõlemad onupojad teineteise kätt. Hiljem ei tulnud enam selle jutu juurde tagasi.

Kümnnes peatükk

Ühel päeval ilmus õuele kerjus. See oli aastate raskusest kumerdunud mees, rõivastatud räbalaisse ja pulstunud nahkadesse. Ohtul tuli ta kotta ja tal lubati istuda tuleaseme juurde kõige tagumisele piigile. Seal istudes soojendas ta oma sinisekstõmbunud konksus sõrni ja vahtis oma tummunud silmadega õelalt piiludes ringi. Tema kollakas, pulstunud ja takerdunud habe rippus ta põlvede vahelt alla. Hallid juuksed kukkusid salkudena seljale; kuid tähelepanuväärivaimad olid ta kulmud, need katsid hallide puhmastena peaaegu täielikult tema silmi. Tal oli sagedaseks harjumuseks neid tõsta kas korraga või ükslaaval teineteise järel. See andis tema näole kummalist vahelduvat ilmet, mis oli peaaegu nagu mõne looma oma.

Temalt küsiti, mis on põhja pool uudist, kuid vähe oskas ta milleski jutustada. Ja kuna nähti, et talt palju teateid pole saada, lasti tal rahus istuda ja ennast soojendada. Ta isegi näis seda soovivat, et teda rahule jäetaks. Kui ta oli tükk aega oma käsi soojendanud, harutas ta oma jalad räbalatest valla ja sirutas need tule poole. Ning need jalad olid nägemisväärsed oma sõlmiliste kontide ja mustuse poolest.

Õhtusöögi jäagid asetati ühe vaagnaga tema ette. Rahuldatult mõmisedes võttis ta selle oma põlvedele ja hakkas sööma. Ahnelt haaras ta kõige esmalt paremate palade järele, soris kätega kogu vaagna sisu ja näis närvivat terve peaga. Ögida, jah, seda ta nähtavasti mõistis!

Ingolf ja Leif olid asetunud päris tema lähedale ja vaatlesid teda tähelepanelikult.

„Usun, et ta kõht mahutab niisama palju kui lehma oma,” sosistas Leif ja oli ise tervenisti ainult silm. „Jahvatada suudab see tegelane lehma kombel, kes kõik hiljem läbi mäletseb. Ah, niisugune vana siga!”

Kerjus sõi vaagna nii tühjaks, et sellesse jäid ainult näritud kondid üle. Siis rõhatas ta rahuldalt ja vaibus mõnusesse poolunne. Nii istus ta hulga aega ja näis magavat. Akki aga rebis ta oma kulmud

kõrgele üles ja vaatas oma kahvatute silmadega ümber.

Vahepeal olid Leif ja Ingolf endid talle päris lähedale nihutanud ja tunnistasid teda, üks jalgu, teine nägu. Kunagi varem polnud nad midagi sellistaolist näinud. Tõepoolest, pealaest jalatallani oli ta huvitav nägemisväärsus.

Lühikese aja jooksul nii istudes, laskis kerjus vaikides oma pilgu kordamööda ühelt teiselt libiseda, vaatles poisse tähelepanelikult ja näis endale millestki aru andvat.

„Oda ja mõök!” ütles ta lõpuks põriseva häälega. „Kui oda murdub, on teod läbi! Aga siis istud sa ka seal, kuhu sa oled määratud!” Nii pöördus ta äkki Ingolfi poole ja tema lõust pärani-kistud silmadega lähenes Ingolfi näole. Siis tõmbus ta tagasi, naerdes kurinal nagu omaenda mõtet. Poiste näis, et ta räägib segast juttu. Nad istusid liikumatu oma kohtadel ja vahtisid temale, Leifi suu oli pooleldi avatud. „Omapärane olend,” mõtles Leif ja vastikusvõbin jooksis tal üle keha.

Vanamees istus ja laskis silmadel uurivalt ning luurates siia-sinna joosta. Poiste imestunud vahtimine ei näinud teda segavat. „Pean ma teile midagi ütleva?” küsis ta viimaks põrinal ja pilgutades tähendusrikkalt oma kahvatuid silmi. „Pean ma teile midagi uuest maast jutustama?” Äkiliste tõugete abil pööras ta oma kõrgeletõstetud kulmudega nägu, kord ühele, kord teisele tunnistavalt otsa vaadates.

Selle imepärase inimese otsesest pöördumisest nende poole sattusid poisid hetkeks segadusse. Nad piilusid vargsi teineteisele otsa vaadata, kuid jäid istuma langetatud päi.

„Jah, kui teie sellest kuulda ei taha, ei jutusta ma teile tõepoolest midagi!” pomises vanamees kurjalt, raputas end, langetas kulmud ja tõmbus endasse.

Poisid tõstsid oma pead, vaatasid kerjusele, siis teineteisele ja muutusid äkki uudishimulikeks. Ingolf noogutas Leifiile, et see alustaks, ja Leif pahvataski välja: „Lase siis kuulda, vanamees!”

(Järgneb.)

ROHKEM LAAGREID!

Noorte oma maailm suurte võimalustega

Laager on kunst looduses end sisse seada nii mugavasti kui iganes võimalik.

Laagril on suur mõju iseloomu kujunemisele. Tähelepanamatult arenevad isetegevus, algatusvõime, leidlikkus, kohusetunne, tööarmastus ja distsipliinitunne.

Laagritüübid.

Meie tunneme sõjaväe-, kaitseliidu- ja noorte-laagreid.

Viimased liigituvad telk- ja tarelaagriteks.

Taredes elatakse mugavuses, elatakse suvitamisele, spordile ja mängule, telklaagrid aga koondavad noored tõelistele isetegevuse-üritustele ja selles seisneb siin peahuvi, et siin saab kõike ise ehitada ja korraldada. Seepärast ongi telklaagrid väga laialt levinud.

Õöpäeva- või pühapäevalaagriks väljutakse tavaliselt laupäeva keskpäeval või õhtupoolikul ühes kogu laagrivarustisega.

Rändlaagri mõte sobib parimini turismihuvilistele, kuid noored matkahuvilised teevad hästi, kui nad kaasa võtavad kerge telgi ja varustise, see loob palju kogemusi.

Puškelaager on rahuliku elu ja sportimise paik, kuna õppelaager seevastu oma tegevuses areneb kõige suurema tegevushoo ja töömeeleolu tähe all.

Suurlaagrina mõistetakse suurimat kogune-

mist nädalaks või paariks „telklinna“, kus ei puudu oma „asutised“ nagu linnal kunagi. Suurlaagri peasiht on tutvuste ja sõprussidemete loomine noorte vahel.

Laagrisseminekuks

on tarvilik juba aegsasti ette valmistuda. Erilist rõhku tuleb panna isikliku, laagri- ja laagriköögi-varustise soetamisele, parandustele ja korrastustele. Seljakoti ja selle sisu kohta on pikemalt kirjutatud eelmises numbris.

Varustist seljakotti pakkides

peetagu silmas, et rõivad, sööginõud, tualett-tarbed ja jalanõud oleksid võimalikult eraldi kotikestes.

Laagri põhiüksus on salk,

nii võib laagrisse minna ühe salgaga (salgas ei ole üle 10 noore) või ka mitme salgaga, rühmaga.

Ideaalne on, kui iga salk laagerdub täiesti omaette, s. o. püstitab telgi, sisustab selle seest, korraldab ümbruse ning keedab iseseisvalt oma laagriköögis.

Salga varustis

võiks koosneda ühest või kahest telgist, soovitav üks suurem elamiseks ja vähema varustise paigutamiseks, kuhu asetatakse presenditükke, riigilipp, nõõri, kirves, labidas, sanitaarkott, puhastus-, parandus- ja mänguvahendid.

Köögivarustis koosneks ämbrist, keedunõust, pannist, piimanõust, kirvest, labidast, kausist ja peale selle ärgu puudugu ka köögikott leivana, köögirättide, kulbi, lusika, soola-, suhkru- ja jahukotiga; ka olgu puhtaid lappe kaasa võetud.

Laagri koht valitagu

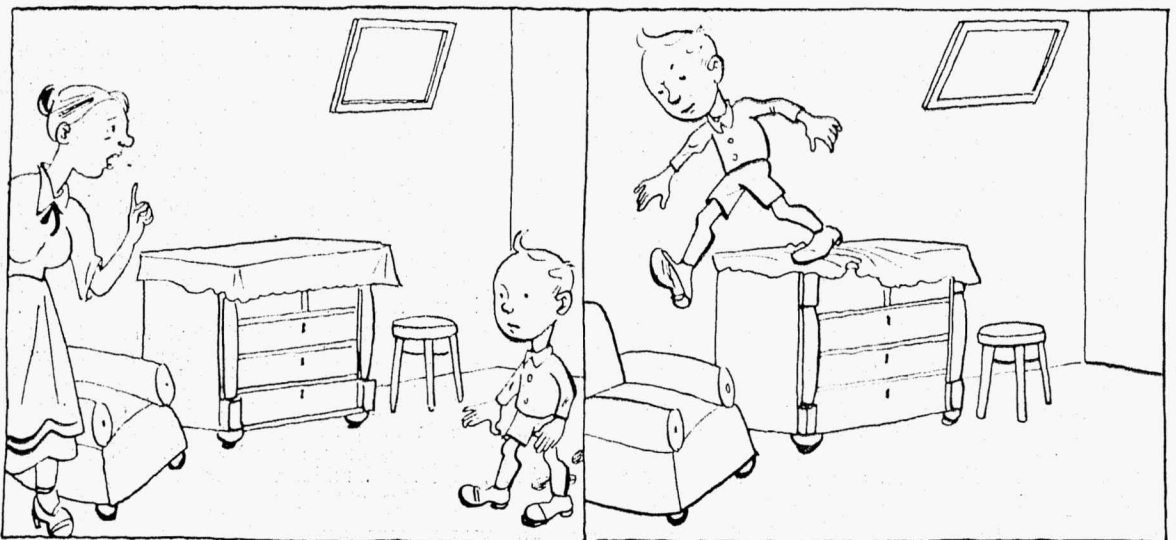
aegsasti, peetagu silmas vee lähedust, supelkohta, põletusmaterjali, maapinna olukorda.

Laagri asetamine ja püstitamine.

Kui telke on mitu, siis püstitatakse laager suures poolkaares, lipp asetatakse keskele, selle läheduses on lõkketulekoht, kõik eraldatakse tuule suuna järgi, samuti latriin, mis asugu parajas kauguses.

JAAGU SEIKLUSED III

R. Tiituse joonised

„Jaak, ära talla jälle põrandat ära.“

Kõik oleneb kõögist ja kokast,

nii meeleolu, täpsus päevakavas, tervis jne.

Kokana või vähemalt koka abiliseks tuleks igaühel vähemalt üks päevgi tegutseda. Üks kogeenenum aga olgu alatiseks toilitustajaks.

Laagri sisustis loob mugavuse.

Peetagu ikka tervisenõudest kinni, eriti asemetel valmistamisel; ärgu asetatagu kunagi asemeid paljale maapinnale. Telgis olgu igale asjale oma kindel paik: rõivanagid, seljakottide ja jalanõude panipaigad; kuid ka väikese lauakese ehitamine pisemate esemete, tualett-tarvete ja raamatute asetamiseks on soovitatav.

Ilusatel ilmadel

ei tarvitse aga varustist telgis hoida, kõik võib asetada väljapoole. Erilist hoolt nõuab telgi venti-

latsioon — selleks seisab telk päeva kestel „õhus“, vaid õhtu tulekul lastakse „küljed“ jälle alla.

Ka laagri väline kord

ja puhtus loob tõelise meeleolu ja rahulolu omaehitatud „kodust“ ja eks ole see suur samm edasi iga noore juures selleks, et edaspidi oleks tahet ja huvi oma tõelist kodu ehitada. Laagri ümbrust võib ju kaunistada kohalikeid materjalist aedadega, maapinna kaunistamisega ja muul teel.

Tuletgemine.

Kõige otstarbekamaks köögituleks on osutunud renntuli, selleks kasutatakse kive, puupakke või mätteid, asetades need rennikujuliselt, mille peale on hõlpus asetada isegi mitu keedunõu.

Peale selle tehakse laagris veel lõkketuld ja õist vahituld.

(Järgneb.)

Kompassitaimed

Kui meie tee viib läbi pöökpuumetsa ja me pilk langeb puutüvedelt metsaalusele, siis märkame, kuidas seal kõikjal kuivanud lehtede vahelt tungib tume roheline esile: külmalilled, jänesekapsad, sinijuured ja palju teisi varjus kasvavaid taimi, milledes kõigis ilmneb üks tung: nälg valguse järele. Nad sirutavad oma lehed laia pinnaga ülespoole, et kõiki kasinalt langevaid päikeselaidi kinni püüda. Kui me nüüd lahkume metsast ja astume heinamaale, siis võime kohe tähele panna, et kõik aasataimed sirutavad oma lehed tipuga ülespoole, seega siis hoopis teisiti kui metsahämaruses kasvavad taimed. Siin väljas on valgust külluses ja taimed ei tarvitse oma lehti nii pöörata, et kogu valgust ära kasutada.

Päikesest hõõguvaid troopikamaail võime aga leida palju taimi, milliste lehed püüavad otse vältida päikeskiiri, kuna need on liiga tugevad. Kõige tuntum näide selle kohta on eukalüpt, mille lehed langevad loodis allapoole, nii et päikeskiired võivad neist mööda libiseda.

Äga pöördume nüüd taas oma kodumaa taimestiku juurde. Kuivadel kõrgustikkudel, raudteevallidel ja kraaviservadel kasvab tähelepandamatu taim, kitsekapsas, helekollaste õitega korvõiline taim, kellel on ka tavaliselt liiga palju päikest, sest kõik ta lehed seisavad loodis, ääred alla- ja ülespoole.

Ent mitte üksnes see tähelepanek ei pane meid selle taime juures imestuma. Kui me nimelt võrdleme üksikute lehtede asendit, siis näeme, et kõik lehed näitavad samas suunas, nagu tuleks taim just praegu herbaariumist. Kui meil aga juhuslikult on kaasas kompass, siis näib taim meile veel imelikumana, sest pilk kompassinõelale näitab meile otsekohe, et kõik lehed näitavad põhja-lõuna suunas. Ja kus iganes me leiame väljas seda kitsekapsast, ikka näitavad ta lehed nagu kompassinõel põhja ja lõunasse. Taime juures ei ole see äga magnetiline jõud, mis tõmbab lehti teatud maailmakaarde, vaid valgus. Harilikult asetuvad taimed nii, et nad kummaltki poolt saaksid võimalikult rohkem valgust. Metsataimestiku juures saab valgust ainult lehtede pealispind ja sedagi vaid niipalju, kui seda metsaalusel leidub. Lehtede alumine külg jääb äga täiesti pimedaks. Meie kompassitaimega äga on lugu teisiti. Kui ta lehed seisavad põhja-lõuna suunas, siis saab üks pind kogu ennelõunase päikese, teine külg äga ei jää täiesti ilma, vaid ta saab hajuvalgust, mille tugevus on üks viiendik selgest päikesepaistest. Pärast lõunat on siis ümberpöördukt. Tõsi küll, kui päike asub keskpäeval seni-dis, ei saa lehed peagu sugugi päikest, kuna nad seisavad ju äärega ülespoole. Äga just seda näibki taim tahtvat, kuna ta püüab lõunapäikese palavaid kiiri sel viisil vältida. Ainult sel juhul, kui taimel on väga rohkesti niiskust käepärast, pole ta oma

lehtede asetusega nii täpne, sest siis ei saa põletav lõunapäike talle tõsist kahju teha.

Äga nüüd tuleb veel midagi väga iseäralikku. Kui taim asetseb järsul nõlvakul või mõne müüri läheduses, siis ei näita ta lehed põhja-lõuna suunas, vaid nad asetuvad maapinna või müüri loodis.

On arvatud, et need on nähtamatud soojuskiired, mis siin taimetele mõjuvad. Iga soe keha kiirgab kiiri, millised madalama temperatuuri juures on nii pikkade lainetega, et me ei näe neid, vaid tunneme ainult nende soojust. Kui temperatuur tõuseb, siis muutuvad kiired lühilainelisemaks ja saavad valguskiirtena nähtavaks. Siis öeldakse, et keha hõõgub.

Need infrapunased kiired tulevad soojenenud maapinnalt ja mõjuvad taimetele, nii et selle lehed nende eest pagevad, pöörates lehtede ääre nende poole. See vaade on tõendatud alles hiljuti katseliselt. Kui asetada kunstlikud seinad, mis on soendatud kuni 55°, taime lähedusse, siis lahkuvad lehed automaatselt oma kompassasendist ja pööravad oma ääred vastu seina.

Pole veel teada, kas on palju taimi, millistele avaldab see nähtamatu infrapunane kiirgus mõju. Arvatavasti kuuluvad nende hulka mõned mookliilia-liigid ja mõned astrisordid.

„Viikingi“ hindmõistatuste lahenduste kõige suurema kingi — jalgratta — saaja kirjast:

V. a. Kirjastus „M a r e t“

Siinjuures ütlen Teile palju tänu ootamatu suure õnne eest. Olen sündinud 1. jaanuaril 1925. aastal Hiiumaale,

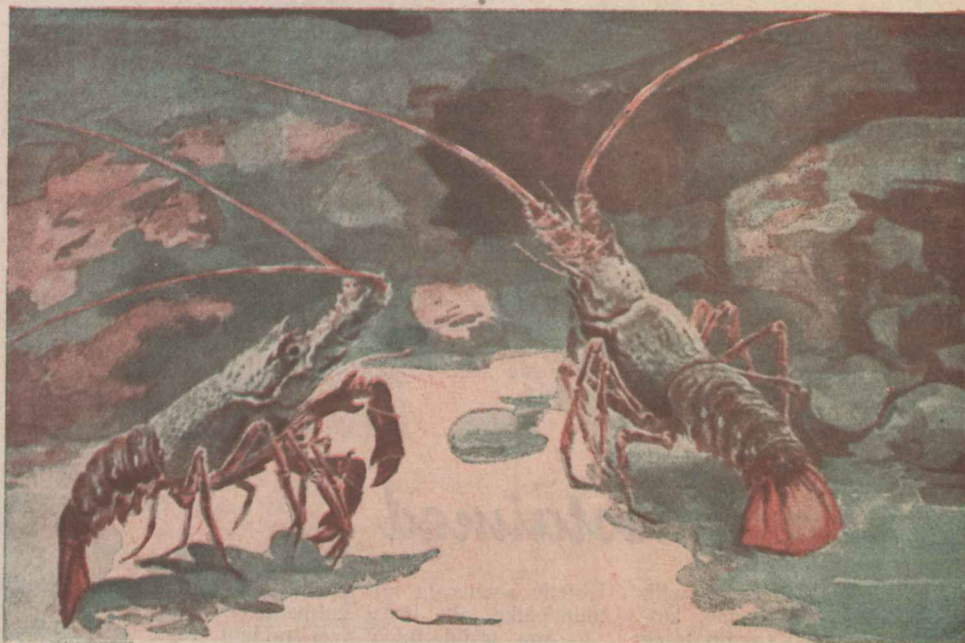
Emmastes, töölisvanemate pojana. Mõne kuu vanuselt asusime elama Tallinna, Kopli poolsaarele. Olen vanemate teine poeg. Seitsmeaastasena läksin algkooli, mille lõpetasin 1938. a. kevadel. Praegu õpin Kaubandus-Ärindus-Keskooli I-a klassis.

Loteriivõitudest olen ennemgi osa saanud, kuid nüüd ei olnud mul aimugi nii suure võidu üle. Igatesin juba ammu endale jalgrattast ja nüüd on rõõm seda suurem, et igatsus täide läks.

Hans Hindreus

Hans Hindreus.

LANGUSTID — HIIGELKOORIKLOOMAD

B E R L I I N I

Berliini akvaarium on asjatundjate arvates suurim ja kõige paremini korraldatud kogu maailmas.

Ainult inimesepaksune kivisein lahutab Budapesti tänava kihavat elu neist tummadest, hämaratest võlvkäikudest, mille paremal ja vasakul pool asuvad maagiliselt hiilgavad nelinurgad, millede taga on mered ja jõed oma elusolevuste mitmekesisusega. Suured, hõbedaselt hiilgavad kalad ringlevad rahulikult oma igapäevast teed mööda. Angerjad ujuvad ussidena, kilpkonnapaar sõuab alt üles, tibatillukesed hiilgavad punktikesed tormavad mööda, troopikaloomad metsikharaliste siluettidega. Inimene astub ühe basseini juurest teise juurde, nähtamatuks muutununa hämaras tunnelis, ja need tummad elusolevused panevad tal pea rohkem pöörlema, kui seda tegi suurlinna tänav oma kärarikusega. Kuid selle maja vaikus mässib teda ikka rohkem oma võluvaibasse;

ta teadvusse tungib järjest uusi üksikasju, hingavaid imesid.

Maja asetusviis reedab plaanikindlat korraldust; üks tunnelkäik kuulub magedavee-loomadele, teine mereelanikele. Esimesele majakorrale on paigutatud amfiibid ja roomajad, kõige kõrgemale paljujalgsed, putukad ja ämblikud.

Kuid igavust ei tarvitse siin keegi tunda, vaatepildi kirevus on siin kõikjal ülimalks seaduseks, iga vaatekasti moodustamisel on kunstnikul olnud niisama tähtis osa kui zooloogil.

Siirdume nüüd mõnede nende paksude klaasplaatide taha ja vaatleme, mis tavalises olukorras liigub vete sügavustes, peitub kaljulõhedes, omab elukohana salapäraselt džunglit või kaugete maailmajagude soomadalikke.

Peenikesed pillirood seisavad sihvakate sammastena troopika jõekalade vees, mis on soojendatud umbes 30 kraadini Celsiuse järgi. Ornalehelised veetaimed hõljuvad tasa ja nurkades voolab väikeste mullidena üles sissepumbatud õhk, puhastades vett ja hoides seda värskena. Tagaküljel tõuseb terrassikujuliselt hall kalju üles; selle ees ujuvad Amatsooni jõe lehtkalad — värviunelmad ja vormiimed! Nad näiliselt justkui hõljuksid klaaskasti langevas valguses, sest vesi on oma selguse tõttu vaevalt märgatav.

Enamasti seisavad lehtkalad liikumatult oma hõbedases ilus. Nüüd vaatavad kaks neist teineteisele otsa, kerkivad üles, asetuvad oma väikeste, teravate ninadega vaat-

MERILÕLASED JA PURPURROOS

AKVAARIUM

LEHTKALAD

leja poole, nii et nende lehtõhukese keha tumehallid triibud muutuvad nähtamatuks, ja sööstavad siis pillirootihnikusse, kusjuures nende pikad uimekiired suruvad end tahapoole keha ligidale. Üks väike punane kala Mehhikost toob soojemat tooni sellesse külma atmosfääri; temale järgneb mõõkkala, hiilates rohelisena ja punasena, ja väga väikesed kullana hiilgavad imeolevused seisavad üleval ühes nurgas. Justkui hõbedane kilp hiilgab allapoole ümmarguseksmuutuv nikkelkala keha. Sebrataolised vöödilised kalad mängivad elavalt ja muudavad oma värvust iga pöördega.

Teravaks vastandiks sellele valguse- ja värvi-küllusele on järgmine akvaarium. Seal kerkivad segasest veest kahvatud imeelukad esile — hiiglasuured, ebamäärased kujud. Tõusevad mullid, ilmub veider pea, kilpkeha, 4 pahlkiku jalga — hiiglakilpkonn. Ta on poolteist meetrit pikk, ta kilp on täiesti rohtunud. Alati tüürlevad väikesed rohelised kalakesed ta ümber.

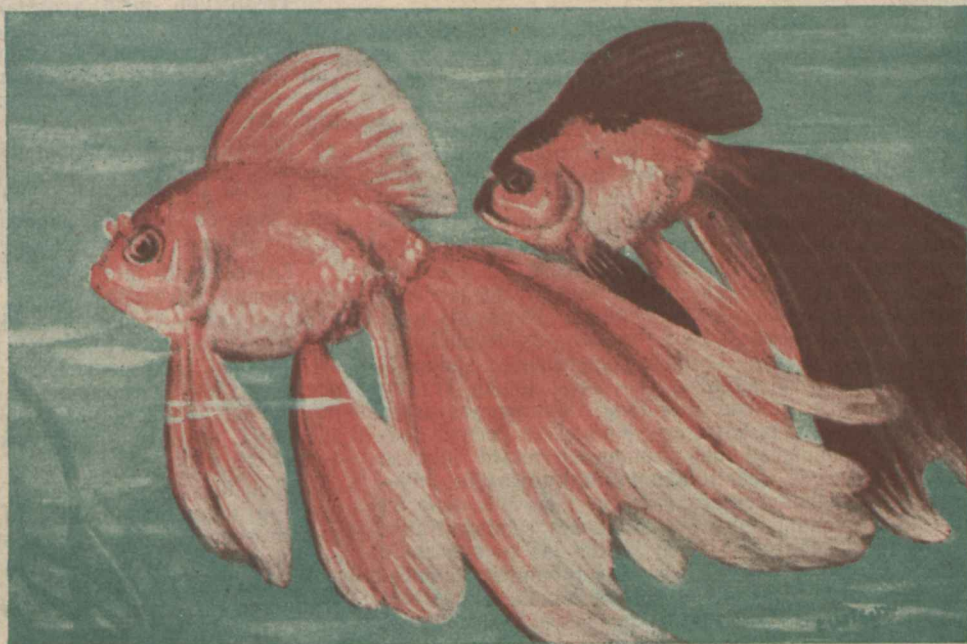
Nüüd tõstab teine imeelukas oma pead. Tugev kullinokk tuleb nähtavale ja kongus nina kahe nelinurkse sõõrmega. Väikesed kuulitaolised silmad on soomustega ümbritsetud ja kukal on kaetud teravate plaatidega. Savikollane nahk kõhu all on kare ja kortsus.

Hiigelkilpkonn ajab oma suu ammuli, on näha hallikasmust voldiline neel. Ta tõstab vasaku esijala kõrgele, siis parema samuti ja seisab nüüd kogu oma raske soomuskehaga tagumistel jalgadel nagu õpetatud ratsu. Ta haarab oma no-

kaga kõik, mis ette juhtub, ja langeb siis jälle raskelt tagasi.

Sägedest esineb akvaariumis palju liike. Siin ujuvad toredad, vaevalt 5 sm pikad kääbussäged, seal paistab, nagu võist lõigatud, roosakaskollane valgesäga (albiino). Siis näeme veel soomussägasid, elektersägasid ja suurima haruldusena 180 sm pikkust ja 75 naela kaaluvat hiigelsäga. Ta puhkab kivihalli soomusteta rõngana, ahmides oma päratu laia suuga valgeid, kuldkollaseid ja siniseid karpkalu. Suur säga hingab raskelt, kaks päeva nädalas lebab ta väsinult külili.

Liikumatult püsib haug roostikus. Vesi virvendab kergelt, torpeedokujuline keha on seljalt heleroheline, kurjade pärani avatud silmadega. Üks angerjas vingerdab põhjast üles, nüüd puudutab ta hauge, värin läbib ta keha. On näha, kuidas haug ajab

LOOKKALAD

klaasseina taga oma suu pärani. Avaus on õndselt suur, see on nagu jahikott, millesse kõik kaob, — terav vastuolu ta peene, saleda kehaga.

Ühes kohas on konstrueeritud mäestikuojake kõrgete kivide ja kiire veevooluga — forellidele mänglemiseks. Väikestes kastides elutsevad loendamatud kääbuskalad, teemantahvenad suurte peadega, valgeviidikad ja roosärjed lubjakivide ja heinte vahel.

Kõrval vilksatavad ja läigatavad tosinate viisi peened läbipaistvad linnid, sööstavad liiva ja kaovad, ilma et silm neid jälitada suudaks. Need on mõistatuslik liik angerjaid, kes on läbinud mitme tuhande kilomeetri pikkuses meresid, tulles oma tundmatuist sünnikohtadest, ja ujuvad piki Saksamaa jõgesid vastuvett üles, kasvades meetripikkusteks rasvasteks angerjateks.

Vaataja hõõrub kaheldes oma silmi, ta tunneb punaseid vähki, teab, et nad keetes selle värvi omandavad, kuid siin, kunstliku jõesängi kivistikes ronivad sinised vähid, roheliselt helkivad, vasevärvi vähid, punakaskuldsed, hallid vähid. Teisal näeme tagurpidi ronimas helepruune vähki, peagu läbipaistvaid, karmiinpunaste joontega sõrgadel. Säärane värvidemäng on looduse haruldus.

Huvitav on salamander oma tibatillukeste jalgedega. Ta asetub sabaotsale, asetab pea rõhtsuunas ja teeb oma pika kehaga suurepäraseid lookeid. Tal on ainult kaks lühikest esijala.

Kondihavi kõrval, kelle nina on nõelravaks veninud, elab vastandina mudakurat, hiiglasalamandri Ameerikas elutsev liik, lapiiline tume koletis, nagu oksüdeeritud pronksiga üle valatud. Uimasena ja juhmina tatsutab ta kividel, ta silmad on vaevalt nõõpnõela pea suurused.

Mereloomad trumpavad üksteist oma värvirikku-sega üle. Näeme palju väikesi kalu, vaevalt sõrme-pikkusi, kelle nimed on niisama veidrased nagu nende kuju. Seal on näiteks peagu mustjas purpurpunane hõõgsõe-korallikala, oranžina vilkuv kulduimeke, mustvalge-vöödiline veekoolibri ja palju teisi.

Merihõõsed seisavad rõngassetõmmatud saba-dega, sarnanedes ilusate küsimärkidega. Nagu oleksid nad väsinud, laskuvad nad merepõhja, toetavad oma väikese targa hõõsepea mõnele taimel ja sirutavad keha liivale. Või nad ringlevad rühmiti mõne veetaime ümber ja õõtsuvad rütmiliselt siia-sinna. Nende seas on ka üks valge eksemplar, õrn ja habras.

Malai ninasarvik-valaskala näib nagu tükk lapi-list marmorit, ta silmad on pikkade varte otsas, peast eemal. Ujudes suundub pärlmutrina läikiv seljauim ta sarvele lähemale.

Igasuguseis punaseis varjundeis paistavad hõõ-guvalt merinelgid. Nad on kinnitunud silindrikuju-lisele alusele ja õõtsuvad õige tasa vees. Pruunidel kividel asetsevad meriroosid, kuulikujulised moodus-tised paljude, paljude katsesarvedega, mis vahetpida-matult hõljuvad, nagu hingaksid nad. Mõlemad, vaiksed merinelgid ja liikuvad meriroosid, ei ole üle-minekunähtused taime ja looma vahel, vaid täielikud loomad, kes elutsevad merepõhjas, haaravad toitu oma püügisarvedega ja kelle toredad värvid vahakarva valgest kuni roosani ja kollaseni, helelilla, sinine ja tulipunane on vahenditeks, et väikesi loomi, kes on nende saagiks, juurde meelitada. Silinderroos istub pika varre otsas, ta katsesarved on pikad peened nõõ-rid, mis mänglevad nagu piimased loorid liikuvast vees. Nende jalal lebab liikumatult purpurtäht, hiilates imeliselt kinnavervärvingus, ja alles siis, kui on nähtud ta vendi, suuri meritähti, kes saadavad oma viis veidralt looklevat kiirt kivide ja konnarpide vaele jalutama, märgatakse seda tuhandeid imemis-napakesi omavat peatut ja kehatut looma.

Kohutav on seepia ehk tindikala. Ta ronib mööda kaljusid kõrgele üles, ta niitpeened jäsemed kobavad nagu pikad ussid kõikjal ringi ja ta imemisnapakesed

haaravad püstloodis betoonseinast kinni. Seda nähes mõistame, milline merekoletis on see roostepruun meripoliüp.

Purpurpunased maopeaga kalad seisavad liiku-matult ja jõllitavad oma suurte silmadega, nagu imestuksid nad ise oma välimuse üle. Nagu rahutu põrguvaim tiirleb lakkamatult, ajades iseenast taga, kiilashai. Nagu kiire veetorpeedo ujub ta päris ülal, nii et on näha ta piimvalge kõht, millele kinnituvad helelillad ujumisestad, kuna selg helgib hõbehallina ja metalsena. Salapärasena mõjub see loom ja tige-dana oma alatiselt avatud lõugade ja musta neeluga, mis on ahne ega täitu kunagi. Ja seejuures veel kaks salakavalat, päris väikest silma!

Puhtas liivas elutsevad nooletaolise sabaga vähid, kes näevad välja nagu inglise sõdurite ratsakiivrid. Taga on igatüüpi tüürtaoline pikk terav okas. Kui loom marsib oma kõrgetel kääridel, jätab see okas nõõrsirge joone liivale.

Loomade hooldaja viskab ülalt väikesi surnud kalu alla basseini. Hiiglaslikud meriämblikud ja ranna-krabid oma peentel küünistega varustatud jalgadel rattuvad üle liivase põhja, klammerduvad tagumiste jalapaaridega mõne veetaime külge ja söövad. Nad istuvad päris viisakalt, hoiavad kääridega saaki kinni ja tõukavad seda millimeeter-millimeetrit suhu.

Nagu mingi imelind, mustjaspruun ja kollaste vöötidega, hõljub karetkilpkonn tiivataoliste uime-dega läbi vee. Kõrvalbasseinis elutseb neli langusti — suurt käärideta vähki —, kes oma tagakeha püü-avad peita kaljupragudesse. Nad istuvad nagu muinas-jutulised loomad, sarnanevad hirvedega, on violetsete, mustade ja valgete plekkidega kaetud ja vahivad pika-varreliste silmadega teineteisele vastamisi otsa. Kui nad edasi liiguvad, suunavad nad oma meetripikkused katsesarved tahapoole, ajavad nad aga kohe püsti, kui saak läheneb.

Tasaste pikkade lõökidega ujub tuurakala mööda kammeljatest, keda võib liival vaevalt eraldada. Tuura nina evib etteulatava alalõua all nelja elevandiluu-karva katsesarve, millised väratavad ja tüüriavad teisale, niipea kui nad mõnd eset puudutavad.

Meriangerja lai käsnataoline keha lõpeb pisikese pikliku peaga ja avali suuga. See rõõvloom on must-jaspruuni-mustriline nagu türgi siidvaip. Kuid ta ei mõju kaugeltki meeldivana, vaid eemalepeletavana, jälgina, nagu hüään.

Trepp viib meid veekatakombidest üles, sinna, kus klaasseinad piiravad hiiglaruumi. Kuumas õhus hõljuvad kummipuud ja banaanid ning bambussild viib üle jõe, mille kaldal magavad soomussisalikud, laperguse peaga alligaator, prillkrokodill ja Niiluse krokodill.

Suuremates ja väiksemates klaasnõudes hoitakse madusid, mürgiseid ja mürgituid. Seal on hügelmadu-sid, kes on seitse meetrit pikad, ja väikesi peeni nasti-kuid kullaselt hiilgava nahaga, rohelisi puumadusid ja ujuvaid usse lapiku kehaga.

Kameleonid muudavad oma värvi, hiigelsuured sarvkonnad vilksatavad poris, muda pitsivad kalad hüplevad oma ronimispuu okstel, smaragdsisalikud mängivad. Elefant-kilpkonnad tassivad oma sentneri-list koormat, boa constrictor on sünnitanud kümme poega ja kõige avaramas ruumis roomab muinas-jutuline maadraakon, hiigelsalik varaan, kes avastati alles 1912. a. Malai saartel ja kes võib saavutada kuni 4-meetrise pikkuse.

Veel üks trepp kõrgemal asub putukatekogu ja peaaegu näib, nagu peitüksid siin loomariigi kõige salapärasemad imed. Siin võime näha sipelgapesade organisatsiooni, siin liigub Ida-India tontlik rohutirts, kelle tiivad ja jalad sarnavad puulehtedega. Roomab sajajalgne ja „palvetaja“ (teat. liiki rõõvrohutirts) ristab oma pikad käsivarred. Ka mesilasteriigi sala-dused on siin esitatud inimese silmale, sest mesipuud on klaasseintega.

Fotomehe KIRJAD

Toimetaja: meisterfotograaf H. Ehapalu.

Lillekestest, õitest, inimestest
ja muust

Armas fotosõber!

Nüüd ometi on käes see ammuoodatud kevad, mis kogu looduse ja enamjagu amatööre, peale sinu, talveunest äratab, pannes neid korraldama ja järele vaatama oma fotovarustist, et siis uue jõuga võiks „knipsutamiseks“ lahti minna. Kuigi sina oma kaameraga ei viibinud talveunes, vajad sa aga vahest siiski nõuandeid kevadeks. Katsun seda lünka siinkohal veidike täita. — Kui omad tähepanelikku silma, siis oled oma pühapäevastel jalutuskäikudel juba märganud, et inimesed on muutunud. Nad ei kannu enam raskeid talvpalituid, vaid asemele on tulnud kergemad mantlid ja rõõmsamad värvitoonid.

Ning juba ongi sul esimene kevademotiiv käes — inimesed kevades looduses. See peaks sind meelitäma portreid tegema vabas looduses. Ja selleks annab sulle palju võimalusi igavene kolmkõla päikese, pilvede ja tuule vahel. Selge päikesepaiste ja valgete pilvedega taevas on teatud määral kevadesümbolid, sest kui neile seltsib veel kerge tuulevinu, mis sasib juukseid ning mantleid, siis on sul võimalusi külluses, kuna tuul annab pildile vajalise liikuvuse ning elavuse mulje. Tingimuseks on siis $\frac{1}{100}$ sek., äärmiselt $\frac{1}{500}$ — vahekatja 8 juures. Pildistades inimesi üleni, katsi nad saada taeva-tagapõhjale, et nad ei jääks mitte maapinnale kinni.

Kui oled juba tüdinud inimeste pildistamisest, siis pööra oma tähelepanu loodusele enesele. Oi, kui palju on siin võimalusi: siin voolab ojakenne lõbusa vulinaga, seal pakatab pung, õitseb kevadlilleke — ning kõik on täis rõõmsat rohelist ja äärmiselt kiiret muutust, on vaid tarvis osata seda jäädvustada. Esimese õrna rohelsega algavad ka esimesed kevademotiivid: puhkevad pungad, õied, lillekesed jne. Need, pildistatult heleda hiltriga, annavad ilusaimaid motiive, kuna just hele filter, andes õrna rohelist õiges tooniväärtuses edasi, ei unusta ka pilvekese taevast. Ning kui palju meeldivaid fotosid on saadud näiteks kastaniõitest!

Õiekesi pead aga pildistama hästi ligidalt, kasutades kasvõi läheda maa esiläätsa. Ära sa kunagi mugavuse mõttes murra endale mõnda õit koju kaasa, et seda siis seal tumedal tagapõhjal portreterida, see oleks äärmine patustamine looduse vastu. Kõik need motiivid, nagu eespool tähendasin, nõuavad heledat filtrit ning head värvitundelist filmi.

Ning veel üks asi: ära kunagi taha saada kogu loodust ühele pildile, kuna just üksik õis annab paremini kevademuljet edasi kui terve õites aed, mis surutud väikesele pildile.

Need oleksid siis selleks korraks sulle väikesed juhtnöörid — ja loodan, et toimides nende järgi, sa saavutad peagi fotosid, mis sind ennastki imestuma panevad.

Head valgust!
Sinu suur vend.

Postmarkide-korjajaile

Belgias on Punase Risti asutamise 75. a. juubelil puhul lastud liikvele heategevusmarkide sari. 10-centimine mark kujutab Punase Risti asutajat Henri Dunant'i, 30-centimine mark — maailma kuulsaimat halastajaõde, Krimmi 1854. a. sõja inglise päritoluga naissangarit Florence Nightingal'i (1820—1910). Teised sellesse sarja kuuluvad margid on pühendatud kuninglikule perekonnale. Näiteks esitavad 40-centimine ja 1-frangine mark leske kuningannat Elisabethi oma poja, kuningas Leopoldi, laste keskel ja 75-centimine ning 1,75-frangine mark kuningas Leopold III oma lastega, kuna 2,50-frangine mark kujutab belglaste üliarmastatud kuningannat Astridit, kelle mälestus pärast ta õnnetut surma on Belgias kaunina püsinud. Sama sarja 5-frangine mark esitab leske kuningannat, Elisabethi, haigevoodi ääres.

Markide lisamaksud lähevad Belgia Punasele Ristile.

10 + 5 c. — pruun,
30 + 5 c. — pruunikaspunane,
40 + 5 c. — oliivhall,
75 + 5 c. — hall,
1 fr. + 25 c. — punane,
1,75 fr. + 25 c. — sinine,
2,50 fr. + 2,50 fr. — violet,
5 fr. + 5 fr. — oliivroheline.

Iraanis on Iraani kroonprints Sāhūr Moham-med Riza ja Egiptuse kuninga Faruki vanima õe, printsess Fawzia, pulmade puhul ilmunud 5-margine juubelimargisari, milline kujutab seda kõrgeaulist abielupaari.

Vatikanis ilmus paavsti trooni vaba olles pealisega „Selce vacante MCMXXXIX“ varustatud postmarkide sari, mis kujutab paavsti võtmeid.

5-cent. — pruun, punane,
10-cent. — tumepruun, heleroheline,
20-cent. — violet, lilla,
25-cent. — tumesinine, helesinine,
30-cent. — tumesinine, kollane,
50-cent. — tumesinine, helepunane,
75-cent. — karmin, sinakashall.

Põhja-Ameerika Ühendriikides on San Francisco maailmanäituse tähistamiseks liikvele lastud tore, kirikut esitav lilla 3-centine postmark.

Karpaatide Ukraina esimese riigipäeva avamise puhul lasti välja 3-kroonine sinine postmark, mida müüdi paari tunni jooksul Praha ja Chusti postkontoreis. Mark kujutab Chusti maastikku. Selle ülaosale on kirjutatud: „Česko-Slovenska“ ja slaavi tähtedega: „Karpatskaja Ukraina“. Alaosas seisab slaavi tähtedega kirjutatult: „I soim. 2. III 1939“ — I riigipäev 1939.

Soomes väljaantud Zeppelini-margil leiame palju del eksemplaridel aastaarvu 1830, milline on ilmne eksitus. Säärast vääratust arvus on esinenud ka teistel markidel. Näiteks Lybecki esimesel margil aastast 1859 on arv 2 šillingit märgitud õieti, kuna aga sõnadega on kirjutatud valesti — „zwei und halb“, s. o. kaks ja pool. Samasugune viga on ühel Rootsi margil aastast 1872, nimelt on margi keskel numbritega 20, kuid all seisab tähtedega „tertio“, s. o. kolmkümmend.

Jaapan

Väike idülliline kaluriküla Tomioka on mu sõprade ja minu suviseks asukohaks. Kuigi siin „kotkapesas“ on väga meeldiv, ei puudu siiski ka hädad. Tomioka asub nimelt kindlustus-maa-alal, see tähendab meile, võõrastele, keda Jaapanis valjult valvatakse, tunduvat kitsendust. Pärast seda kui olime politseis vastanud loendamatu-tele küsimustele, hakati meid reeglipäraselt meie kodus külastama. Iga kord vahetati äärmise viisakusega visiitkaardid, millised tähendavad Jaapanis rohkem kui iga isikutunnistus. Siis rüübiti tass teed, suitsetati üks sigaret ja aeti juttu — nii hästi, kui see läks. Siis külastati meie majaomanikku, et meie üle põhjalikumalt kõnelda. Esimesena teatati meile, et pildistamine, joonistamine ja maalimine on valjusti keelatud. Nii ei jäänud mul muud üle, kui järgneda jaapani maalijate eeskujule, kes ju ka ei tööta otse looduses.

Vaikne ookean on tunginud maasse sügava lahena, mis ulatub Yokohamast mööda kuni Tokioni. Rannik, mis on osalt järsk ja kaljune, pakub oma väikeste lahesoppidega loomulikke sadamaid. Seepärast asub siin kaluriteküla kaiuriteküla kõrval. Eriti võlutas kohas lebab Tomioka oma umbes saja majaga. Lahe ääres laotuvad meremuda-aiad, bambustarad, mis ulatuvad kaugemale merre ja kust iga tõusu järel muda kogutakse. Meremuda on siin nimelt kalade kõrval heaks tuluallikaks.

TAGAPOOL FUDŽIJAMA HAKONE JÄRVEGA

Päike tõuseb nagu suur punane ketas merest üles. Kalurid pöörduvad kalaretkelt koju. Väikesed nikerdatud paadid lähenevad sadamale. Ma istun oma väikese puumaja ukse ees kõrgel ülal lahe kohal ja unistan, vaadeldes ärkavat hommikut. Kerge brüis mängib suurtes bambuslehvikes. Kõrgete kameeliate tumedalt läikivate lehtede vahelt helgivad viimsed õied tumepunastena, roosadena ja valgetena ning juba hakkavad esimesed azalead õitsema. Paljud kääbusvahtrad sirutavad oma noori, õrnu roosakaid lehekesi välja. Nende peene lehestiku vahelt paistavad mitmesugused kääbus-okaspuud. Vastasasulval mäenõlval kasvavad seedrid ja üle kalda sirutavad vanad männid oma vanu, tormidest vintsutatud oksid mere kohale. Lopsakast rohelusest minu all tõusevad esile kalurite ja talunikkude majade kõrged õlgkatused.

KALURIKÜLA LÄÄNERANNIKUL

võlub ...

Väikesel künkal seisab kalurite puutemplike. Vanad ja noored küürutavad rühmiti koos. Poisid seavad paate valmis. Kõik kannavad sinivalgeid rätikuid ümber otsmiku ja on rõivastunud tumesinis-tesse töökitlitesse, mille seljad on maalitud. Kaks korda sõidavad kalurid välja püügile. Tihti sõidab kuni kaheasjast paadist koosnev laevastik läbi lahe. Eriti ilus on selline pilt vaikesel suveõhtutel. Meri sä- tendab pärlmutrivärvides ja ka- luripaatide purjed helgivad õhtu- päikeses.

Küla lõpul ehitatakse uut maja. Suured nelja- kandilised puupakud, bambusridvad, savi ja õled on ehitusmaterjaliks. Kõigi puuosade ja õlemattide suurus on normeeritud ja neid võib kogu Jaapanis valmis kujul saada. Nii valmib maja kiiresti. Katus on juba kokku pandud ja lebab maa peal. Töölised vinnavad selle teivaste abil üles ja asetavad kohale. Tööd saadab — nagu igal pool Ida-Aasias — rütmi- line kõnelaul.

Ma pöördun orgu, kus kasvatatakse riisi. Ast- meliselt tõusevad terrassid, iga lapike maad on ära kasutatud. Talunikud seisavad oma sinivalgeis töö- kittleis, peas kunstipäraselt sõlmitud rätik või riisi- õlgedest kübar, põlvini mullas. Väikesest ojast on vesi juhitud põldudele ja nüüd kaevatakse rammus savimaa kabliga läbi ning segatakse seni, kuni ta

KALURID KALU PÜÜDMAS

muutub ühtlaseks pudruks. See on raske töö. Oru mõlemad veerud on tiheda võsaga kaetud. Ma lähen piki kitsast rada läbi bambusevõsastiku, risu ja väänkasvude. Lopsakast rohelusest, mis nüüd läheb üle seedrimetsaks, tõuseb ka paar palmi. Tumeda- tena ja pidulikkudena kerkivad sirged tüved üles. On tunda iseäralist lõhna. Ma järgnen sellele ja saabun ühele platsile kõrgete vanade puude vahel. Siin sei- savad mõned mälestuskivid, osalt värskete lilled ja põlevate suitsuküünaldega ehitud. See on väike matu- seplats kõrgel küla kohal. Siit avaneb imeilus vaade lahele. Otse mu all lebab riisiorg oma terrassidega, kaugemal roheluses kõrged õlgkatused, vastasnõlval ilusad vanad männid ja seedrid ning tagapõhjaks sinine meri arvutute purjekatega, millede vahelt suur mereaurik läbi ruttab. Tagasi vaadates näen üht künka-

OOKEANIRANNIK ODAVARA LÄHEDAL

ahelikku liituvat teise ja kõige taga õhtutaeva kauges viinas tõuseb majas eetikult Fudžijama mäetipp.

Äkki on pimedaks muutunud, videvik on lühike. Viimased talunikud pöörduvad koju. All orus tõuseb igast majast suitsusammas, aga mitte katuselt, sest pole olemas korstnaid, kuna ei tunta ka ahje. Suits tuleb „ofuro'st“ — saunast, mis kuulub iga maja juurde Jaapanis ja mida kasutatakse väga sageli. Kui ollakse end põhjalikult seebiga pesnud, astutakse puutõrde, kus istutakse kaelani kuumas vees. Sellise kümblyse läbi värskendatud, tõmmatakse kimono selga ja perekond koguneb valgetele pehmetele õlgmatuudetele õhtueinele. Perekonnapea istub auko- hal, milline aga külalise puhul pakutakse viimasele. Toit tuuakse lauale paljudes väikestes kaussides. Kü- resti liiguvad varvad kausi ja suu vahel. Ikka jälle ammutatakse suurest lakkanumast auravat riisi juurde, kuni kõik on söönud ja lebavad mõnusasti mattidel. Siin-seal kostab majadest mõni vana jaapani laul.

Esimesel pühapäeval sõidame mägedesse, sest me tahame veel meelsasti näha kirsside õitsemist, mis on tasandikul juba möödas. Tee Kamakurasse viib läbi oivaliste metsade, kus kõikjal õitsevad metsikud azalead. Kamakura, mis on praegu väike armastatud supelkoht Vaikse ookeani rannal, oli 13. sajandil oma 800 000 elanikuga Jaapani pealinnaks. Vana toredust meenutab tänapäeval veel 12 meetri kõrgune Suure Buddha — „Daibutsu“ — pronkskuju. Buddha hiiglatempli hall on juba sajandeid maaväri- semiste ja uputuste läbi hävitatud. Aga võimas Buddha istub ikka oma troonil juba 700 aastat, ümbritsetud igivanadest mändidest ja seeditest, tumas ülevuses, austatud loendamatu usklike sugupõlvedest.

Me saabume Enošimale, maalilisele kaljusaareke- sele ranniku lähedal. Silmapiiril kerkib sinisest vinast vennasaar Ošima suitseva Miharasaniga. Nõör- sirgelt jookseb autotee piki rannikut. Sinakasroheli- sed lained veerevad rannale, millel lebavad kõikjal ilusad suured kaluripaadid. Korraga silmame kala- püüdjaid. Hiraisan, meie truu juht, peab peatama. Me läheme maale, et pealt vaadata. Palju meli ja naisi veavad suurt võrku. Lapsed seisavad ja ootavad. Lõpuks on tulvil võrk rannal. Mõned kalurid kääri- vad oma kitli üles ja lähevad vette, et võrguäärt ülal hoida. Ülal kraaksuvad kajakad. Kõik ootavad saaki. Lõpuks on see seal — mitu sentnerit sardiine.

Me sõidame edasi Odavara poole. Meie ees sei- savad Izu poolsaare kõrge mäestiku piirjooned ja suurtest pilveringastest kerkib kauguses Fudžijama.

Aleksander Kreek jutustab

Maanteel sammub salkkond poisse. Sinised samet- mütsid lükatud kuklasse, et kevadepäike paremini pää- seks paitama põski, ja kuued on palavuse vältimi- seks visatud õlale. Seljataha jäävad Haapsalu hel- kivad tornid.

Poiste tõmmud näod reedavad varajast sõprust päikese ja tuultega. Nad ei käi esmakordselt seda teed. Mõnelgi korral on uudishimulik maamees linna- piiril tõmmanud ohjad pingule, nähes koolipoiste kampa rühkimas äsja kevadetest tahenenud teel. „Spordiväljakule!“ — on lustakas vastus pärimistele.

Täna on aga poiste näod erakordselt tõsised. Sei- sab ju ees klassidevaheline jõukatsumine võistlusrajal. Vana traditsiooni järgi on abiturientid toonud neilt võistlustelt võidupärja. Noorematel ei näi ka seekord olevat palju lootusi.

„Kui vahest ainult 3. klass — nendel on head tagajärjed,“ arutavad poisid omavahel.

„Mis sina arvad, Kreek, kas on lootusi?“ pärib keegi laiaõlalisel poisilt, kes kogu aja on sammunud vaikselt ja enesesesüvenenult.

Odavara taga pöördub autotee jõeorgu ja tõuseb siis üles mäestukku. Ikka kitsamaks muutub org. Siin- seal langeb juga tolmuna kaljuseinalt, mis vilgub heledates värvides. Heleda roheluse vahelt paistab lopsakalt õitsevate azaleade lakspunane ja siin-seal ilutseb veel mõni õrnroosa õitsev kirsipuu. Läbi väikeste, pääsukesepe sadena mäenõlvadele kleepunud küllade tõuseb tee ikka kõrgemale. Saabunud kõrgus- tikule, avaneb meile võimas ülevaade. Lai tasandik on raamitud kõrgetest mägedest. Ühest kuristikust tõuseb suitsu. See on Ovakidani, s. t. suur põrgu. Keev vesi vuliseb siin maa seest ja igast kaljulõhest tungib väävliauru. Me tõuseme edasi üles Nagao- passile. Lõpmatust kaugusest, mida katab peen auru- toor, kerkib õrnseinena Fudžijama. Nüüd saan ma aru, miks teda austatakse püha mäena, miks teda on nii palju maalitud ja üha uuesti maalitakse. Ta valget pead ümbritsevad pilved, mis muutuvad iga hetk. Meie all mäenõlvadel õitsevad kõikjal kirsid ja ikka jälle on kuulda õöbiku imelikult lühikest, läbi- tungivat laksutamist.

Õhtupoolikul laskume Hakone järve juurde, kitsas rada viib meid läbi bambusevõsastiku ja seed- rimetsa tasandikule. Meile tundub, nagu laskuksime alla hiiglakraatrisse. Meie ees sätendab aga päikesepaistes ilus Hakone järv. Fjordina läbib ta kõrgeid, metsaga kaetud mäeväge, ta kaldaid palistavad õitsevad kirsid. Lõhnavate roosade puukroonide vahel seisavad pidulikult tumedad seedrid ja tagapõhjal hel- gib siniroheline vesi. Ka teisel kaldal näeme õite- vööd ning tumedaid metsi bambusevõsastiku vahel ja üle kõige kerkib pidulikuna Fudžijama. Piki vana teed, mis igivanade seeditest ääristatud ja mida mööda muiste laenuhärnad pidid maavürsti juurde Tokiosse sõitma, pöörduame me tagasi Tomiokasse.

Ilm muutub ikka soojemaks ja iga nädal toob meile uusi õieimesid. Azalead metsas ja aedades on õitsenud. Mitmesugused iirised tiikide ääres ja talu- majade õlgkatuste harjadel on meie silma rõõmus- tanud. Ühel päeval avastan ma sügavas metsas kuld- liilia, ta ilmub mulle nagu väike ime. Mõningad päe- vad pärast seda paistavad kõikjal suured õiekarikad ja hajutavad oma joobnustavat lõhna. Ma uskusin, et selle kuningliku õiega on meile kingitud suve ilu- saim ehe, aga vaevalt olid viimased tule- ja tügri- liiliad riisipõldude ääres õitsenud, kui lütsesid juba hortensiapõõsastel õiepallid, valged, roosad ning sini- sed, ja malvid, millised ulatusid kuni õlgkatuseni, võistlesid mitmesuguste kassitappude ja kõrvitsataga. Kõiki neid fikkalikke värve ja vorme kohatakse aga taas laste, tüdrukute ja naiste kimonotel, millised seisavad maastikus otsekui kirevad lilled.

„Lootust on alati — me peame võitma,“ on enesekindel vastus.

*

„Peaaegu saavutama 17 meetri piiri,“ ütleb nüüd juba euroopaliku kuulsusega kuulitõukaja Aleksander Kreek samasuguse enesekindlusega nagu 8 aastat tagasi Haapsalu spordiväljakul. Ta on jäänud ikka samaks püüdlikuks kaalutlejaks tulvil lootusi ja opti- mismi, nagu teda tundsid sõbrad kooliajast.

„Täna üks tuttavatest kohvikus tahtis lüüa käed, kas saavutan tänavu 17 m. Lubas sel juhul katta kõik treeningukulud. Olin kohe nõus, aga mees löi ise kahtlema ja loobus.“ Selline on Kreegi enese- kindlus.

„Sportlane ei saavuta kunagi silmapaistvat taga- järge, kui ta ei sea sihti ega pinguta end äärmuseni, et nendeni jõuda. Tuleb loota ja saatusena trotsida,“ jutustab Kreek sõpradele. Ise on ta käinud täpselt sama rada.

„Kuul oli mul esimestel aastatel kõige nõrgem ala. Tõukasin omal ajal 5 kg raskust kuuli ainult 7,83 m. Seda tagajärge näitavad meil paljud noored, aga ma kahtlen, palju neist suvatseb ennastsalgavalt treenida ja midagi saavutada. Meie klassis oli poiss — silmapaistvate võimetega oma vanuse kohta. Proovis, proovis, aga lõpuks hakkas kaupmeheks. Muga-
vam elu ja raha palju.“

Sportiväljakul viib edasi ainult visa püüd ja pidev rühkimine eesmärgi poole, tahaksin seda südamele panna kõigile „Viikingi“ sõpradele, kes armastavad võistlusrada.“

A. Kreegi sportlik karjäär on olnud visa töö viil. „Mäletan, kuid pingutasime koolipoistena, et abituriente võita,“ jutustab ta ise. „See oli esmakordne juht Haapsalu Ühisgümnaasiumi ajaloos, et nooremad poisid taotlesid võidupärja. Aga kätte saime selle. Meil olid tol korral tublid poisid klassis. Mäletan, et korraldati igal kevadel ja sügisel katsed kergejõustikus. Võimlemisõpetaja R. Rosenberg'il oli töötatud välja punktidesüsteem ja selle järgi saime numbrid. Tuli käia treeningul, sest püüdsime üks-teise võidu näidata paremaid tagajärgi. Kolme kilomeetri kaugusel linnast asus sportiväljak ja teine Lossiaias. Niipea kui päike muutis rajad ja hüppeplatsid tahedaks, olid poisid väljas. Talvel aga löime käsipalli ja võimlesime.“

Ise rabelesin igal alal kaasa. Kuulis ei näidanud midagi erilist, aga eeldusi mul õeldi olevat raudmuna lennutamiseks. Püüdsin ja tagajärg paranes senti-meeter-sentimeetrit.“

Eesti Mängud 1934. aastal. Tallinna staadion kihab sportlastest. Teiste hulgas on noor tundmatu laiaõlaline poiss — A. Kreek. Ühel võistlusel Haapsalus on ta saavutanud raske kuuliga 13,60 m, mida 17-aastase poisi kohta peetakse haruldaseks tagajärjeks, ja esindab nüüd Läänemaad. Kreek ei pääse aga finaali — ta jääb ühendaks.

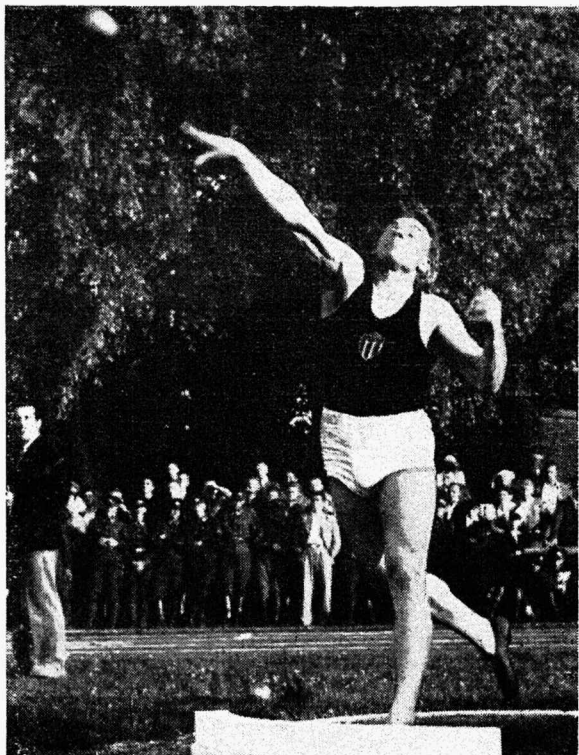
Kreek aga ei jäta. „Suveks läksin maale,“ jutustab ta ise, „seal polnud mingit võimalust treenimiseks. Rahvas aina hurjutas sporti ja sportlasi. Isagi ütles, et mis ma rikun tervist spordiga.“

Agas ma ei jätnud joni. Mõõtsin välja 15 m ja unistasin, kunas ületan selle piiri. Järgmisel suvel, saades väikese teenistuskoha „Kalevi“ käest Tallinna staadionil, sain asuda lähenema oma eesmärgile. Ei lõõnud meeleolu alla isegi äpardumine maavõistlusel Soomes. Treenisin ja aina treenisin. Sügiseks olin teine Viidingi järel. Sügisel tuli jälle minna kooli, et teha abituuriumi. Ja siis tulid kevadel kaks rõõmu korraga — lõputunnistus ja ammuunistatud eesmärk. Saavutasin teise eestlasena 15 m piiri — kahe aasta eest Lihula alevikus mõlgutatud unistus oli täidunud.“

„Olümpiale!“ — see sai nüüd Kreegi salajasemaks sooviks. Aga saatuse tuuled ei olnud päri. Rutates rividriillist võistlusringi, ei näita Kreek katsevõistlustel küllalt head tagajärge ja talle tuuakse kasarmusse tujurõõviv sõnum: „Sa oled meeskonnast välja jäetud.“

Kreek ei vannu alla. Ta hakkab püüdma Viidingi tagajärge. Talv läbi õppusi sõjakoolis toovad vastupidavust — ASK-i klubivõistlustel saavutab Kreek 15,74. Algab tee kuulsusele. Kreeki kutsutakse võistlema väljapoole kodumaa piire. Ta üllatab Londonis ja Stokholmis. Saksa parim on sunnitud meie Kreegile kapituleeruma. Kreek võetakse vastu rõõmuhoisega. Teda nimetatakse Eesti „Torranceks“, kuid Kreek jääb ikka tagasihoidlikuks ja kaalutlevaks nagu alati. Ta tahab end täiesti pühendada spordile ja rabeleb leivamuredes.

Siis kõlavad kuuldused — Kreek läheb Soome kodakondsusse. Meie spordiringkonnad tõstavad häält ja muretsetakse Kreegile teenistuskohat Eesti Panka.

A. Kreek kuuli tõukamas.

„Ega vist saa minna,“ ütleb Kreek ise tagasihoidlikult, kui juhime jutu üle lahe rändamisele. Ja rohkem me sellel teemal ei räägigi. Aga 17 meetrit — seda ta tahab püüda iga hinna eest. Selleks edu ja õnne!

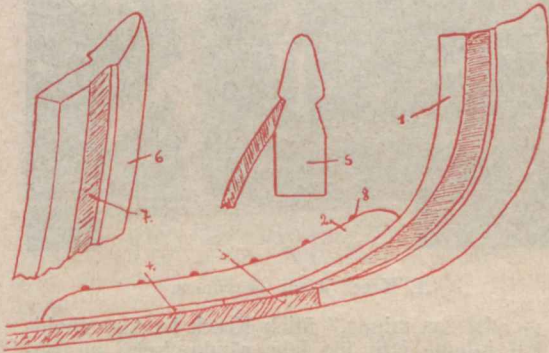
A. Kreek (vasakul) koos Ameerika meistri Ryam'iga Londoni White City staadionil möödunud suvel.

TEEME ISE ENDALE SÜSTA

(2. järg ja lõpp.)

Kui oleme nüüd pearibid ja abimallid alusele kinnitanud ja hoolikalt nende horisontaal- ning vertikaalasendit kontrollinud, valmistame paadi pära- ja ninaosad, nagu see on näidatud joon. nr. 4. Loomulikult paadi päraosa on madalam, vastavalt pära madalusele, kuid paadi kerest tahapoole jääv osa võib olla päraosal veidi laiem, mis annab paadile teatava liikumisstabiilsuse. Vastavalt joon. nr. 4. teeme nii pära- kui ka ninaosale sisselõiked (kriipsutatud), millistesse tulevad pikilattide otsad, mis on enne põiki ära lõigatud (joon. nr. 4 p. 5).

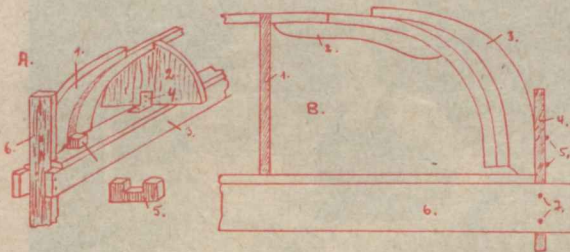
Nüüd valmistame sisekiilu, mille kinnitame kruvidega pearibide õnarustesse. Seejärel ühendame sisekiiluga ja asetame kohale otsad. Nende ühendamiseks

Joon. nr. 4.

Nina- ja päraotsad.

1. Nina- (või pära-) ots. 2. Otsa kinnitusliist sisekiilu külge. 3. Väliskiil. 4. Sisekiil. 5. Pealtvaade ühes dollbordi kinnitusega. 6. Otsa põikvaade. 7. Kahepoolne õnar dollbordi ja pikilattide otste kinnitamiseks.

Joon. nr. 5.

Nina ja pära kinnitamine alusele.

A. Pärakinnitus.

1. Pära. 2. Abimall. 3. Alus. 4. Raudvinkel. 5. Klots, kuhu vahele tuleb pära ülemine ots. 6. Lauatükk, mis naeltega kinnitatakse aluse külge ja mille külge naeltega kinnitatakse päraots.

B. Nina kinnitus.

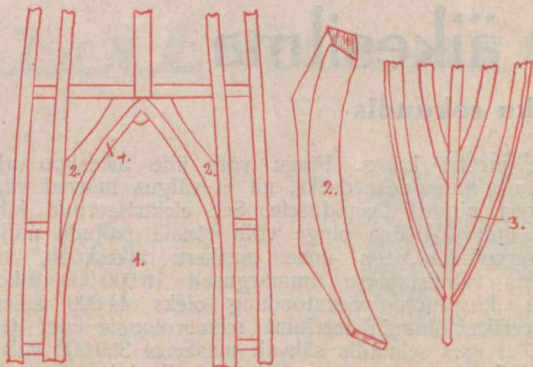
1. Abimall. 2. Kinnitusliist. 3. Nina. 4. Lauatükk, kuhu külge kinnitatakse nina. 5. Naelad selleks kinnituseks. 6. Alus. 7. Lauatüki kinnitus aluse külge naeltega.

sisekiiluga tarvitatakse vastavaid ühendusliiste, nagu need on märgitud joon. nr. 4 ja 5 p. 2. Ühendamiseks tarvitame tugevaid vaskkrusid, puurides enne nende kinnitamist puusse augud ette (muidu kruvid murduvad). Enne otste ühendamist sisekiiluga tuleb aga otsad ühendada alusega täpselt alusel oleva keskjoone järgi. Nagu mäletame, lõikasime aluslaual kummastki otsast maha 5 sm (joon. nr. 2). Sinna vahele asetame nüüd püsti lauätükid, millised kinnitame aluslaual külgmiste laudade külge naeltega (joon. nr. 5 p. 7), ja samuti naeltega kinnitame nende lauätükkide külge pära- ja ninaotsad. Hiljem võime naelte aukudesse lüüa pisikesed puupunnid; kui need siledaks kittida ja pärast lakiga katta, pole enam midagi näha. Veel kord tuleb juhtida tähelepanu sellele, et enne kinnitamist tuleb hoolega vaadata, et eriti päraots saaks täpselt keskele, kuna ninaotsa pikem osa tuleb aluslaual väljalõike (joon. nr. 2 p. 2) vahele, ja kui see on täpselt sisse lõigatud, hoolitseb juba ise nina õige asendi eest. Päraotsa kinnitamiseks alusele võib veel tarvitada joon. nr. 5. p. 5 näidatud väljalõikega klotsi, milline kinnitatakse naeltega aluslaual. Joonistest nr. 4 ja 5 nähtub veel, et pära- ja ninaotsade kiiludega ühendatavad otsad on järgulised, mistõttu võimaldub nende kinnitamine pärast paadi katmist riidega ka väliskiilu (joon. nr. 4 p. 3) külge. Sisekiilu tugevus võib olla umbes 30×25 mm, otste täpseid mõõte ei saa anda, nende paksus on võrdne sisekiilu laiusega, seega 30 mm.

On nüüd sisekiil ja otsad kinnitatud, kinnitame dollbordi ja pikilattid. Dollbordi mõõted oleksid 20×20 mm (vastavalt sellele ka väljalõiked pearibide äärtel), kusjuures, olenedes paadi deki kumerusest, dollbordi pealmine väline äär tuleb veidi maha hõõveldada (joon. nr. 7 p. 2). Pikiribide mõõted on 20×5 mm. Kinnitada tuleb nii dollbord kui ka pikilattid vasest kruvidega või ka neetidega, kui selleks tahtmist on ja kui sellega hakkama saadakse. Viimane moodus on muidugi kõige tugevam ja seetõttu soovitatavaim. Naeltega kinnitamine ei kõlba üldse. Pikilattide kinnitust algame dollbordi poolt, jagades vahed kogu pikkuses võrdseteks osadeks. Nagu juba tähendatud, tuleb dollbordi ja pikilattide otsad pära ja nina külge kinnitamiseks seestpoolt põiki teravaks teha, et nad parajasti sobiks pära ja nina vastavatesse õnarustesse. Siin tarvitame kruvikinnitust. Nii kruvid kui ka needid peavad lauaga tasa tulema, et pärast riidega ületõmbamisel ei jääks riidesse muhkusid.

Kui oleme dollbordi ja pikilattid kinnitanud, võime abimallid eemaldada ja nende asemele asetada abiribid. Viimased valmistame elusuuruse ribide löike järgi, keedame vees painduvaks ja painutame puusse lõõdud naelšabloonide järgi (naelad lõõme kumeruse sissepoole ettejoonistatud joone järgi), kusjuures esialgne kumerus võib olla neil veidi suurem, kuna nad pärast šabloonist vabastamist veidi õigemaks tõmbuvad. Pärast täpne kumerus pole oluline, kuna selle saavutame nende kinnitamisel pikilattide külge. Äärmine pikilatt võib olla laiem, see tuleb vastu dollbordi. Alumiste otste kinnitamiseks teeme sisekiilusse väikesed lõiked, kuid kiilu tugevus ei tohi selle all kannatada. Kinnitus jälle kruvide või neetidega. Nende mõõted on 5×10 mm.

Nüüd on meil paadi kere alumine osa valmis ja võime paadi aluselt vabastada, et asuda deki kandosa valmistamisele. Selleks annab meile ülevaate joon. nr. 6. Dekilatte on kaks külgmist ja üks keskmine, mille mõõted on enamvähem võrdsed dollbordi omadega. Need võime kinnitada kruvidega. Nagu näeme, ei jookse külgmised dekilattid otsani välja,

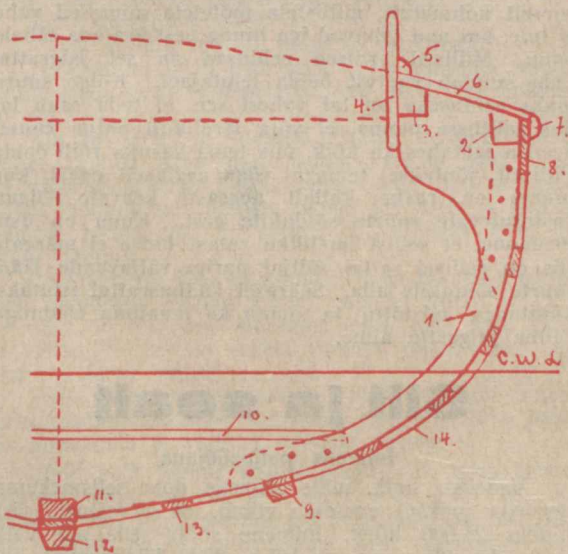
Joon. nr. 6.

Deki ribistik.

1. Isteava. 2. Abiklotsid isteääre kinnitamisel. 3. Nina ja pära pealtvaade. 4. Isteäär.

vaid kumerduvad enne kokku, paralleelselt dollbordiga. Et deki keskmine latt ka otstest saaks dekiga tasa, tuleb otstesse teha väljalõiked, kuhu otsad asetuvad. Seejärel tuleb otsad kruvidega kinnitada.

Nagu näeme joon. nr. 6, tuleb isteava eest terav, kandiks tarvitame õhukest kumera ülemise äärega lauda, nagu näha joon. nr. 7 p. 4. Esiosale suurema kindluse andmiseks tarvitame kaht klotsi (joon. nr. 6 p. 2), milliste ühe külje väljalõiked vastavad esiosa kumerusele. Klotsid kinnitame kruvidega peారి ja külgmiste pikilattide külge.

Joon. nr. 7.

Ehitusloige, mõõt 1:5

1. Pearibi. 2. Dollbord. 3. Dekilatt. 4. Isteäär. 5. Katte-liist isteääre ümber. 6. Dekk. 7. Äärelüüsi. 8. Dollbordi pikilatt. 9. Kaitselatt. 10. Põrand. 11. Sisekiil. 12. Väliskiil. 13. Pikilattid. 14. Purjeriie.

Kui oleme niikaugel, tõmbame kogu paadi kaks korda sooja värnitsaga üle, lastes sellel kummalgi korral ilusasti ära kuivada. Seejärel võime asuda paadi katmisele.

Katteks tarvitame tihedat ja tugevat purjeriie, (1 mm), mis on ainukesena sobiv, kuna mingi nõrgem riie üldse kõne alla ei saa tulla. Riie tuleb kogu pikkuses tõmmata kummuliasetatud paadile. Kui laius katab kogu paadi põhja, on hea, muidu aga tuleb keskele kiilu kohale jätk, missuguselt kohalt riide ääred vaheliti tuleb panna ja tihedasti sisekiilu külge kinnitada. Riide igakülgselt venitamise ja silumise saavutame, et riie lõpuks kogu paadi siledalt katab. Riide venitamisel silume teda enne otste poole, seejärel paadi äärte poole. Naelu, millega riide kiilu külge kinnitame, samuti teisi naelu, millega riie pärast üle äärte venitamist dollbordi pealmise pinna külge kinnitatakse, ei maksa algul päris sisse lüüa, kuna võib tarvilikuks osutuda riie hiljem mõnest kohast järele venitada. Naelad ärgu olgu suured, kinnitada tuleks riie umbes 1-sm vahedega.

On riie peal, tuleb see värnitsaga määrada, soe värnits lasta täiesti ära kuivada, siis riie üle tõmmata võrdlemisi vedela maalrikitiga (spatel), mis katab konarused, lasta ära kuivada ja veel kord värnitsaga määrada.

Kuni viimane värnits kuivab, asume deki valmistamisele. Deki valmistame õhukestest kitsastest saarevõi ka tammelaudadest, millised kinnitame peారిbide külge vasknaeltega. Raudnaelu pole soovitatav kusagil tarvitada. Oleme ka deki valmis teinud, asume paadi riideosa lakkimisele. Lakiks tarvitame mõnd paremat sorti puu- või laevalakki. Esimese korra katame veidi paksemalt ja pärast kuivamist hõõrume laki peenikese liivapaberiga täiesti siledaks. Teise korra katame õhemalt, et ei jääks mingisuguseid konarusi. Kui soovitakse, võidakse ka teine lakikord siledaks hõõruda ja veel kord lakiga katta; siis peaksime saama juba küllaldase sileduse ja läike, kui viimane lakikord ei ole tõmmatud liiga paksult. Seejärel peab paadiga juba väga ettevaatlikult ümber käima ja tuleks kohe pärast kuivamist kinnitada väline kiil (mis võib otstest olla peenem) ja kaitselattid (joon. nr. 7 p. 9 ja 12). Ka kaitselattid võib katta lakiga, väliskiil kas ka lakiga või värnitsaga. Kõik muud puuosad, nagu pära, dekk, isteava äär, kate- ja äärelüüsi, katame õhukeste korra läbipaistva lakiga, mis jätab puutoime nähtavaks. Muidugi peab puu olema enne hästi siledaks tehtud.

Jääks veel rääkida üksikuist pisiasjust. Isteava kohale asetame põranda, selle peale teeme purjeriide pehme istme ja seljatoe. Mõla võime valmistada soovi kohaselt kas üleni puust või pilliroost varrega, millele käppade asetamiseks otstesse saaga lõhed sisse lõikame. Viimane on puumõlast tublisti kergem.

Keda asi huvitab, võib paadi ka veel tüüriga varustada, millel on aga mõtet ainult siis, kui soovitakse kasutada abipurje. Siis tuleb aga masti kinnitamiseks paadi esiosa dekile jätta vastav ava ja põhja kinnitada ümmarguse auguga klots, kuhu saab masti sisse panna. Purjeks võib muidugi olla ainult lihtne kolmnurkne riie, mille vaba ots on nõõriga peos. Kasutada saab säärast purje muidugi ainult kerge põik- ja pärituule puhul. Kuna laeval puudub balansikiil, siis peab siin olema muidugi üsna ettevaatlik.

Ei teeks paha, kui iga mees paadi pärasse asetaks oma isikliku vimpli ja paadi ninna kahele poole vaskpollarid paadi kinnitamiseks nõõriga sadamas.

Nagu nüüd näete, on tööd ja vaeva küllalt, kuid karta seda ei tarvitse: hoolsa ja innuka töö tulemusena saame paadi, mis oma liikuvuselt kui ka väliselt kujult ja ilult kaugele taha jätab meie harilikud jõesüstad. Sellega lõpetades, soovime kõigile kõige paremat jõudu ja edu töös!

Märkus. Eelmises numbris joon. nr. 3 punkt 5 on ekslikult märgitud: „klotsid vahelaua kinnihoidmiseks“, peab aga olema: „kahe laua“. Kui laud on kitsamad, võib neid loomulikult olla ka rohkem.

Päevas 44 000 äikesilma

Maakeral 360 000 vältu sekundis

See on suureks õnnistuseks maakeral asuvale elule, et meie atmosfääris sünnivad alaliselt soojuse liikumise protsessid, milles mängivad äikesnähud väga tähtsat osa. Sest ilma äikeseta ei võiks meie loodus nii lopsakas olla. Teatavasti käivad just äikesega kõige tugevamad sajud kaasas, mida ju, nagu öeldakse, ei saa kullaga üles kaaluda.

Äikese tekkimise kohta on veel tänapäevgi palju erinevaid arvamusi. Võib peaaegu väita, et igal inimesel on oma vaade äikeseprotsessi kohta. On püstitatud äikesteooria, mille järgi peen vihm ja nõrk lumesadu omavad rohkem elektritsiteeti kui jämedapiisaline vihm ja suurehelbeline lumi. Õhus leiduva veeauru tihenemisest tekkivad tilgad ja lumehelbed on positiivse ja negatiivse laengu segu. Vihmasaju puhul kannavad negatiivsed tilgad ikka suurimat laengut, lumesaju puhul seevastu aga positiivsed helbed.

Elektrilistele protsessidele äikespilves eelneb helvete või tilkade kokkukuhjumine, mis põhjustab suuremat elektriseerumist ja ühtlasi äikespilve kiiremat liikumist. Üldiselt levinud arvamus, et äike tekib juba enne olemas olnud pingevahe tasandumisest, on vale; palju enam seisab elektri tekkimine seoses atmosfääriliste sademete tekkimisega ja liikumisega. Äikese põhjuseks on alati kokkukuhjunud ja hõõrduvad veepiisad.

Teatavasti on maakera alati ümbrisetud elektriseeritud kihiga, milles pinge tõuseb 200 kuni 400 vol-

dini meetri kohta. Pinge võib ühe äikeshoo ajal kasvada tuhandekordseks, nii et väljus tulevad väga kõrged pinged tasandusele. See elektriseeritud kiht, kus atmosfääriline pinge võib tõusta paljude miljonite voltideni, on meie maakera äikeskõök, kus aastas valmistatakse ümmarguselt 16 000 000 äikesilma, kusjuures päevatoodang oleks 44 000 äikest. Ameerika õhuministeeriumi meteoroloogia-amet teatab, et igas sekundis sähvab maakeral 360 000 vältu.

Äike on oma geograafilises levikus ja jagunemises aastaaegadele lähedalt seotud suurepiisaliste sademetega, see tähendab kõrge aurupingega, sooja ja külma õhu olemasoluga ja suurenevate liikumistega atmosfääris. Seepärast esineb äike meil peagu ainult suvel. Äikese jagunemise kohta maakeral on aastate jooksul rohkem kui 3000 ilmajaamas tehtud täpseid vaatlusi, mille tulemuseks oli järgmine pilt.

Äikeserikkaimad maa-alad maakeral evivad rohkem kui 110 äikesepäeva aastas, näiteks Kesk-Braasiilia (110), Panama (135), Lõuna-Mehhiko (140), Sise-Kongo (150), Jaava (220). Jaava on seega kõige äikeserikkam maa maakeral.

Äikesevaesed on polaaralad ja lähistroopiline kõrgrõhuvöö (Sahara, Araabia kõrb jne.). Siin on aastas kõige enam 4 äikesilma. Väga äikesevaene on ka Põhja-Ameerika läänerannik ja Austraalia ning Kesk-Tšiili. Siin on igal aastal 1 äikesilm. Alad, kus on harva või öieti mitte kunagi müristamist kuulda, on Lõunanaba-maad.

Kaunis sageli on esile kerkinud sõidukeid, mis on äratanud üldist tähelepanu, kuid see pisike jalgratas, mis on esitatud juuresoleval pildil, millega mister Tabb üllatas Londonis elanikke, on täiesti ainulaadne omal alal. Räske on öelda, kas peab imet-

lema selle tehnilise uuenduse leiutajat või küsima eneselt kohmetult, millistele mõtetele inimesed vahel ei tule, kui nad tahavad iga hinna eest äratada tähelepanu. Millised erilised eeldused on sel jalgrattal, seda suudab vaevalt öelda leiutajagi. Kõige suuremaks eelduseks on tal vahest see, et teda saab kodus sahtlisse panna, ei võta järelikult palju ruumi. See on igatahes ka kõik, mis tema kasuks võib öelda. Üldiselt jõutakse temaga väga aeglaselt edasi, kusjuures on raske küllalt aegsasti kõrvale põigata vastutulevate suurte sõidukite eest. Kuna on üsna tõenäone, et sellist imelikku ratast üldse ei märgata, siis on sellisel rattal sõitjal parim väljavaade jääda suurte sõidukite alla. Säärasel käabusrattal istutakse kükitades, mistõttu ta omab ka maailma ebamugavaima jalgratta nime.

Siit ja sealt

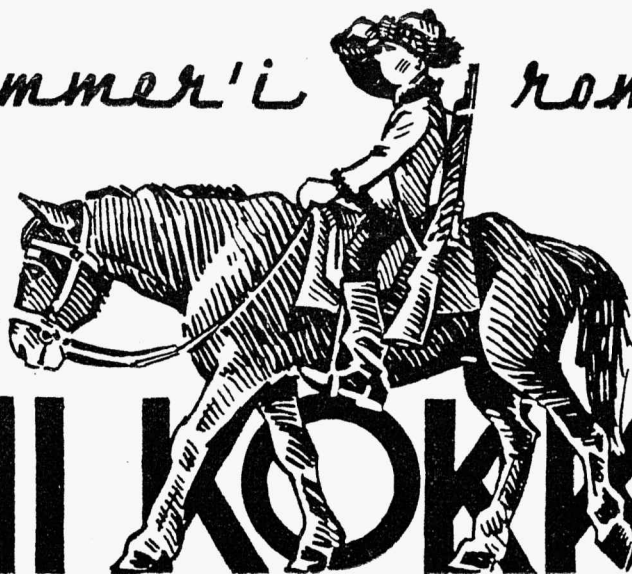
Inimene paljusööjana

Vedeliku hulk, mille inimene oma seitsmekümne eluaasta jooksul enesesse võtab, on arvestuste järgi umbes 25 000 liitrit. Inimene sööb selle aja vältel ligikaudu 225 sentnerit leiba, 2000 kilogrammi liha, 12 000 muna ja 150 sentnerit aedvilja. Kokku kaalub kuni seitsmekümnenda eluaastani tarvitatud toidu hulk ümmarguselt 25 tonni, see on 25 ühetonnise kandejõuga veoauto koormat. Inimese vaest kõhtu tuleb kahetseda!

Jäävabrik poolusel

Ettevaatlikkude arvestuste järgi ulatub pooluse aastane jääproduktioon ümmarguselt 80 000 kuupkilomeetrit. Jäämassid omandaksid üsna määratud moodsud, kui mitte tuul ja merevoolused ei hoolitseks jää pideva transpordi eest teise ümbrusse. Ujuvad jäämäed on sageli saja meetri kõrgused, kusjuures peab silmas pidama, et ainult väike osa jäämäest ulatub veest välja. On nähtud üle kilomeetri pikkusi jääsaari.

Jarl Hemmer'i romaan

ONNI KOKKO

5. järg.

VI

Lõpuks seisis ta ema voodi juures. „Ema,“ sosistas ta pimedusse, „ema...!“ Ta kuulis, kuidas ema end voodis üles ajas.

„Mis sa tahad?“ ütles ta.

Onni kõrgendas häält. „Ema, see pole tõsi, mida te usute, mitte midagi selles pole tõsi! Mina üksi tean seda...“

Ema ajas end veel enam üles. „Seisad siin ning sonid unes või oled segane? Mis pole tõsi?“

„See kõik pole tõsi!“

„Noh, ja mis see on, mida sa üksi tead?“

„Jah, ainult mina tean seda... ja võib-olla Anna. Ainult mina tean, et venelased olid need, kes hukkasid isa.“

Kui ta seda oli ütelnud, tundis ta äkki enese ümber vaikust nagu mitte kunagi varem oma elus. Ka tema süda seisis hetkeks vakka, enne kui ta nagu lõhkuv hobune uut galoppi algas. Ta seisis ja ahmis hingata. Sõnad olid nii rasked ja vägivaldsed, et ta peagu lämbus.

Ema aga oli üles hüpanud. Ta haaras teda tugevasti õlgadest. „Issand Jumal, mis sa ütled...“

„See on tõsi, mis ma ütlen, ema, ning kõik muu on võlts. Ma tahtsin sellest vaikida, niikaua kui ma elan... Anna pärast... aga...“

„Siis räägi ometi Jumala nime! See oli ometi plahvatusõnnetus, nagu ma tean, puur...“ Ema hakkas nuuksuma ja vaikselt omaette nutma.

„Jah, kõik toimus nõnda, nagu meie seda oleme kuulnud. Kuni selleni, mis enne seda tuli: see oli venelane, kes lõhkepadruni isa puuriauku oli pistnud. See polnud sugugi mitte sinna sisse unustatud! Sa mäletad küll, ema, et isa sel nädalal üksinda ühel kohal töötas... Nii oli see. Ning see oli ühel pühapäeval, kui ma seda märkasin, päeval enne seda, kui isa suri. Sa mäletad küll veel tatarlasesilmadega soldatit, kellega Anna mineval kevadel käis, kuigi ta selgesti teadis, et isa seda meelsasti ei näinud ning et ta iga kord kirus, kui ta neid mõlemaid üheskoos nägi. Ning sa tead vist ka, ema, et meie kõik peale Anna olime linnas, ainult isa ja mina tulime aegsamini tagasi. Ma tean veel, et ma siis jaama jäin ja üht joobnud meest vaatasin, kes oli rongist välja heidetud. Isa läks üksinda üles. Siis ma tulin koju ja seisin just meie ukse ees, kui äkki see tatarlase venelane ülepeakaela trepist alla tuli, nii et aina ragises. Kahju, et ta kiviastmetel endal kaela ei murdnud.

Ta ajas enese maast üles, vandus ja kiskus käed rusikasse. Sees lebas Anna voodis ja ulus patjades. Isa käis mööda tuba, kuid ei ütelnud ainustki sõna. Hiljem, vastu õhtut, läksin ma üle raudtee, seal, kus see on juba kaheerõõpmeline, tead. Ning just, kui ma tulin kivimurdu, kus isa puuris, kerkisid nähtavale kaks sealtpoolt tulevat venelast. Muidu polnud ainustki inimest lähedal. Mõlemad pöördusid kohe ümber, hakkasid rääkima ja vilistama ning kiskusid endid küüru. Aga üht nendest ma tundsin, selle tunnen igal ajal ära; pealegi lonkas ta veel kukkumisest trepil. Sellest õhtust peale ei ole ma teda enam näinud ning vahest on see talle õnneks. Oigal ajal laskis see elajas jalga. Ma ei saanud kohe aru, mis seal käimas oli, ja seepärast läks kõik nii, nagu see on läinud. Aga nüüd tagant järele tean, kuidas padrun isa puuriauku tekkis...“

Ta jäi vai. Seisis ja ootas. Kas ei pidanud sündima midagi kuuldamatut? Kas ei pidanud kõik milgi salapärasel viisil tema ümber nüüd muutuma, kui tõe päevavalgele oli tulnud? Võisid siis katus ja seinad, mis olid seda kõike pealt kuulnud, endiseks jääda? Ning ema, mis peaks tema tegema? Ootas ta vahest, et ta üles kargab, tule süütab ja ennast nüüd põlastusega kõigest senisest, mis oli nii inetu, lahti ütleb? Kas saab ta jälle samaseks kui aastate eest, millal Onni veel väike oli ja tema jalgade ees mängis?

Ta teadis: nüüd oli raskeim ja kibedaim öeldud. Lukustatult oli ta seda eneses kandnud, et teised aga jääksid sellest vabaks ja koormamatuks. Kannatlikult oli ta sellega ringi käinud ja vaikinud seni, kuni vale tema ümber üles kuhjus. Viimaks pidi ta sellega siiski välja tulema ning nüüd oli ta selle tõe välja paisanud vaenlase vastu. Imelikult tühi ja pidulik oli tal südames, nagu on ainult inimesel, kes kõik, mis ta rinda rõhus, eneselt maha on veeretanud. Nüüd polnud see enam sinna suletud, vaid kääris, põletas ja määratses kusagil väljas pimeduses... Midagi pidi sündima!

Ta seisis ja ootas — kaua. Aga midagi ei juhtunud. Pimedus täitis väikest kambrit nagu enne sedagi ning ema istus ikka veel voodiäärel ja nuttis. Siis ohkas Onni: „Nii, nüüd on kõik öeldud ning ma mõtlen, et nüüd saab kõik teiseks!“

Ta ei oodanud sellele vastust, aga nutt pimedas vaikis äkki. „Mis peab siis teiseks saama, Onni?“

„Kõik, ema, kõik! Ning ma mõtlen, sa töötad mulle, et Anna venelane kordagi oma jalga enam üle meie künnise ei too.“

„Aga tema ei olnud see ju sugugi!“ ütles ema ning ta hää l kõlas jälle kiledalt ja teravalt. „Seda ütlesid sa ometi ise.“

Onni trampis vastu põrandat. „Nad on kõik ühed, kõik kokku! Venelane on venelane, kõik üks sort!“

„Vait...!“ nähvas ema. „Korista ennast siit välja!“

Onni Kokko seisis sekundeid nagu kivinenult. Nüüd sündis ometi midagi. Nüüd oli murrang, nüüd lõhkes kott. „Ma lähen juba,“ ütles ta, „ma lähen.“ Ta kõmpis välja ja tõmbas kambriukse enese järel kinni.

Toas istus onu Isak sängis ja suitsetas. Ta oli kära tõttu ärganud ja lambi süüdanud. Onni ulatas talle käe. „Ela hästi, onu Isak!“ Siis läks ta otse- teed ukse poole, käänas võtme ringi ja oli väljas.

Midagi tema toonis pidi olema onu Isakit sundi- nud aluspükstes talle trepile järele hüppama. Lume- torm lõi talle näkku ning nii võis ta näha ainult veel musta varju, mis aiavaravast välja tormas ja linna suunas kadus.

VII

Nagu värskelt küpsetatult ja pisut imelises vor- mis, aga see-eest laiajalgselt ja äärmiselt krapsakas teadmises, et tema on üks kondike isamaa kõvas rusikas, seisis lipnik Brobeck Vaasa staabikorteri tre- pil. Ta suitsetas ja vaevas ennast ühe mõttega. Just praegu oli ta korraldanud viimaste vene vangide majutamist, kuid see küsimus siin polnud lahendatav tööruumide põrgulikus mässus... See oli keerukas ülesanne: kuidas ta pidi sõnastama teadaande neile, kelle pojad ja isad Uleaborgis olid langenud. Loomu- likult teadsid nad kõik ammu, aga nüüd oli vaja leida kohased sõnad selle kirjalikuks kinnitamiseks.

Kui ta ikka veel järele mõtles, kajasid ukse ees kabjalöögid ning norsates sööstis õue suur pruun setukas. Seljas istus tal väike poiss, kelle silmatorka- vaimaks omaduseks oli paar suuri, kollaseid, talle kõhuni ulatuvaid säärsaapaid.

„Hähaha, härjapõlvlane,“ hüüdis lipnik Brobeck, „kuu sa söidad?“

Väike peatas hobuse ja vahtis ümmarguste silma- dega temale alla, otsegu mõtleks ta: „Ma tulen siia, seda näed sa küll.“

„Kes sa niisugune oled?“

„Mina olen Onni Kokko.“

See kõlas umbes nii, nagu oleks see põialpoiss seal ülal nüüd arvamusel, et asi on selge. Lipnik Brobeck muutus siiski tusaseks! „Onni Kokko! — Ja sa arvad vist, et ma pean järele kuulama, mis härra see on! Onni Kokko — usud sa, et ma sellest targe- maks saan! Räägid sa rootsi keelt või oled soomlane?“

„Mina räägin mõlemad ühteviisi hästi.“

„Kust sa siis tulud?“

„Ma tulen rongiga Uleaborgist nagu kõik teisedki.“

„Ah nii, sina olid ka seal kaasas?“

„Loomulikult olin ma kaasas.“

„Aga kust on need säärsaapad, mis sulle lõua alla ulatuvad? Näpatud, mis?“

„Need sain Tornio linnast,“ seletas väike ja ajas enese iseteadvalt sadulas sirgu:

„Mis, oled sa ka Tornioni kaasas olnud?“

„Muidugi.“

„Aga hobune, millel sa istud, kust sa selle hobuse oled varastanud?“

Nüüd näis härjapõlvlane ennast tõsiselt solvatuna tundvat. Ta hää oli täis põlgust: „Varastanud! — Ma ei ole midagi varastanud. Hobune kuulub mulle ja püss ka.“

„Mis sa ütled, sulle?“

„Jah, muidugi, mõlemad olen venelastelt võtnud ning mõlematega olen ma teiselt poolt üle tulnud. Oma hobuse panin selleks ajaks siia linna kuhugi talli, kui ma tormijooksu Uleaborgile ja Torniole kaasa tegin.“

Lipnik Brobeck naeris. See oli tõesti alles hoop- leja. „Nüüd aga lõpp, sina, põialpoiss, iga sõjasaak kuulub riigile. Vii hobune talli, seal võib see esialgu seista ja sina ise teata enesest büroos. Oma rõõvli- lugusid võid sa kellegi teise ees arutada. Mul pole selleks aega. Marss!“

Onni Kokko kuulas tõrksalt sõna. Pikkamisi ronis ta sadulast ja tüüris oma tohutuis säärsaapais talli ukse poole. Lipnik Brobeck pöördus kannal ringi ja kadus jälle staabi kärasse ja telefonitilinasse. Muidugi pidi nüüd tulema ka Uleaborgi surnud. Seepärast ta ei märganud, kuidas trupp vabatahtlikke õuele marssis.

Vaevalt leidsid need säärsaapad tallis, kui üks nendest juba hüüdis:

„Vaadake, seal, see on ju too väike saadanapoeg, kes leitnant Peltokangaga kõikjal tihedaimas kuulisa- jus seisis! Hei, väike Kokko, hurra!“

Hiljem öösel istus lipnik Brobeck korrapidaja ohvitserina telefoni juures ja haigutas. Pärast esi- meste päevade üliküret tempot oli nüüd äkki tulnud kohaliku staabi töösse seisak. Ainult veel igavad pea- tuskoha-asjad! Raskuspunkt oli linnast rindele nih- kunud ja sõda juhtiti ülemstaabist. Pärast kuuldamatuid pingutusi hakkasid närvid lõtvuma.

Lipniku vastas, teispool lauda istus üks vaba- tahtlik, kes oli võitlusist põhjas osa võtnud, — hiig- lasekasvuline kaitseliidujuht, üks neist paljudest, kes igal pool kaasas olid ning kõigeks kõlbasid selles esimeses jõuproovis mehise maarahva ja lõtvunud sõjaväe vahel. „Kui Soomemaa nüüd vabaks saab,“ ütles ta, „siis on need esmajoones noored poisid, kes selle asja on toime viinud. See on minu arvamine.“

„Nii arvad sa?“

„Jah, näiteks see Onni Kokko. Nagu kaan oli see jõmpsikas. Teda oleksid sa pidanud ülal Uleaborgi juures nägema. Nähtavasti ta uskus, et kuuli- d ei või teda tabada, kuna ta on nii väike. Rün- naku ajal jooksis ta otse Peltokanga järel ja karjus nagu indiaanlane. Ühes talus olevat ta sattunud kimbatusse, kuid ta väänas ennast sealt ometigi jälle välja. Ja ühtki kriimustust polnud ta saanud.“

„Onni Kokko, ütled sa? Vist umbes nii oli selle väikese kuradi nimi, kes täna siia hoovi ratsutas. Suur hobusekronu oli tal ja paar kollaseid säärsaapaid ning häbematu oli ta peale selle.“

„Jah, siis oli see kindlasti tema.“

„Mis viljake see õige on? Ta seletas, et tema olevat tulnud omaenda hobusega punaste poolt üle.“

„Kas sa pole sellest loost midagi kuulnud? Just, kui rong pidi lahkuma Uleaborgi suunas, ronis peale sääranane väike jõmpsikas, kes tingimata kaasa tahtis, et ka võidelda. Ta kandis valget käesidet, püss kõlkus õlgadel ja lasta oskas ta ka. Ta olevat ühe punase trupiga Helsingist tulnud kuhugi rin- dele, seal oli ta enesele võtnud hobuse ja igasugust sõjavarustist ja siis lihtsalt ratsutama pistnud, nii

mis võis, kuni sai siia üles meie juurde. Omal käel kogu pika tee. Peale selle ta seletab, et olevat maha löönud poolteist venelast, kui ta pagema pani. Pool oli ainult tavaline kohalik punane, seletas ta. Ta nimelt arvab kõik venelasteks ümber...

Onni Kokko ise lebas sellal magavate vabatahtlike talunikkude vahel raekoja suures peosaalis; selle sile parkettpõrand oli muudetud sahisevate õlgede mereks, mille voogudele hallid mehed olid heitnud magama. Tihedasti lebasid nad ebakorrapäraseis ridades ja segitambitud õlevihkudest vaatasid välja rautatud saapad ja laiad õlad. Norin ja ras-kete unenägude oiged täitsid ruumi, mille seintelt kuldseid prantsuse lilliid paindumatult alla vaatasid sellele arusaamatule hävitusele. Ülalt alla rippusid poolvalgustatud tuhmpimedad kristall-kroonlühtrid ning väsinud sõdurisilmad otsisid und lae maalingute ja viinamarja-nikerdiste vahelt.

Ooh-haah, ooh-haah... kõlas raskepärases rütmis magavate meeste hingetõmbeid. Aga sellel marsil polnud ühtlast takti; see irdus vahel gruppideks, mis juhtimise pärast tülitsevad, mis mõningaks hetkeks tagasi tõmbusid, üksteise jälle kätte said ning uuesti võitlesid, kuni kõik kokku voolas üheksainsaks segadikuks.

Onni lebas selili õlgedel ja mõtiskles. „Mispärast pean ma õieti siin lebama, kuna leitnant on kindlasti ees rindel ja võitleb kusagil? Pealegi ta ütles, et ma olen täismees ja seisan igas võitluses, ükskõik kus, mehe eest. Lõpuks peab see seda ju teadma, kes on Saksamaal õhulaevadega ja kuuekümmetoliste suurtükkidega sõda pidanud ja oskab kõike seda põhjalikult. Aga käsk on käsk, oli ta ütelnud, seal peab sõna kuulama. Ning nüüd on kästud, et ma pean siia jääma ja vähemalt nädala harjutama. Selleks, et poisil natuke aega oleks kasvada, ütlesid härrad, kes mind nimistusse sisse kirjutasid. Kuradile!... Ning seejuures olen ma ometi kolm ja pool venelast sinna maailma aidanud. Ühega on küll pisut ebakindel — see võis olla ka mõni teine kuul, neid tuli ju igast nurgast. Aga kaks ja pool on neid vähemalt...”

Ta sulges silmad. Uleaborg... jälle lebas ta kõhuli maas, otse leitnandi taga, ja surus ennast vastu külma tänavasillutist, sellal kui läbi õhu vilistas ning sisises ja kuulid müüridelt tagasi pörkasid. Suurema salgaga olid nad tänavale tunginud, kuid seal tuli eest tänavanurgalt torm nende üle. Nagu heeringad lebasid nad nüüd üksteise kõrval, tugevasti

vastu maad surutud, ega saanud edasi ega tagasi. Tinane rahehoog pühkis neist üle, ning et kõik lasud liiga kõrgesse ei läinud, seda kuuldus küllalt selgesti karjatusist taga jõugus. „Edasi! Mars, mars!” karjus leitnant. Aga keegi ei järgnenud käsklusele. Pidi siis otseteed pörgusse joostama? Ning seal see juhtus: leitnant hüppas ihuüks üles ja tormas siksakiliselt põiki üle tänava ja ettepoole. Ta tõstis rusikad, tema ümber vilistas ning riideräbalad lendasid tal kuue küljest. — „Kas te ei näe?” mõirgas

ta. „Kas te ei näe, poisid? Need ei tee meile midagi! „Edasi! Hurraa...!” Siis hüppasid kõik üles, mõirates tormas salk edasi ja murdis läbi. Peale nende, kes jäid lamama. Aga need ei saanud enam hüpata ega hurraa hüüda.

Edasi läks. Nurgal vallutasid nad kaks põgenevat kuulipildujat. Ning seejuures juhtus, et Onni ühele punasele venelasele, kes nagu jänes edasi keksis, täägi selga kihutas. Jälle oli see — kui keha ettepoole kukkus ning püss nagu mast seljast üles tõusis, jälle oli verist tera välja tõmmata. Aga nii see juhtus, kui Valdemar Kokko pojaga kokku satuti.

Nad tormasid edasi, leitnant eesotsas. Põlevaist hoonetest löi neile suits vastu ja pani nad keset rünnakut kõhima. Venelased ja punased põgenesid piki tänavaid. Vahel peatusid nad, pöördusid ümber ja tulistasid; siis kadusid nad väravasse. Sellest hoolimata pühkis leitnandi pikk pistol neist terve hulga minema.

Edasi arenes kallaletung. Onni asus kannule ühele puupikkusele lotendavas mantlis venelasele; nüüd kadus venelane kusagil väravas, aga tema püsis tal kannul. Venelane oli juba üle õue jõudnud ja ta mantel lehvib juba teise värava poole. Äkki ta märkas,

et oli tulnud linnast kaugemale ja jooksis mööda lahtist maanteed, mis mõlemalt poolt oli piiratud valgete kividega. Mis pagan — ta oli ju võtnud koduse tee-lahkme suuna.

„Nüüd näen ma und,” ütles ta enesele valjusti. Venelane oma lehviva mantliga põgenes edasi. Onni jooksis otsapistetud täägiga järele, kuid vahe-maa ei vähenenud. Näis, et ta ei liikunud paigastki, niipalju kui ta ennast ka pingutas. „Nii see ei lähe,” mõtles ta, „ma pean laskma.” Ta jäi seisma ning põlvitas, et rahulikumalt sihtida. Seal jäi ka venelane seisma ja pöördus ümber. Aga see polnud üldse venelane, vaid Kalle Mäkinen, kes nüüd keele välja ajas ja tema poole sülgas. Siis süütas ta sigareti ja pistis käed mugavasti püksitaskutesse.

„Kas sa ei näe, et mina olen see!” mõirgas Onni. „Ning ma põmmutan su maha, ma lasen! Mõtle küünimäele ja täägile...”

Kui pauk kajas, nägi ta, et oli lasknud tühja. Selle asemel oli jälle venelane seal ning see kadus sellesse punasesse telliskivimajja, kus nad varemini olid elunenud. Tema tormas tagant järele. Ülalt öien-das venelane oma pea üle võre ning noogutas temale. Seal nägi ta, et see oli tatarisilmadega, mõrvar.

„Või nii, sina oled see!” karjus ta üles. „Sellest trepist oled sa kord juba alla lennanud ning nüüd veered sa veel kord, nagu laip. Sa arvad vist, et ma ei tea seda lugu dünamiitpadruniga...”

Üles jõudnud, märkas ta, et see polnud sugugi nende trepikoda. See oli ju too trepp linnas, millel ta pühai jõuluõhtul oli istunud. Raske rauduks sulges talle tee. „Ahaa, venelane on kindlasti korstnasse roninud, et end peita. Sellele saan ma juba jälile...” Ta vajutas täägiotsa ühte prakku plekkplaadi alla ja tõstis. Aga tääk murdus ning ainult verine tera-vik jäi nagu talb ukseesse kinni. Nüüd lõhkus ta päraga vastu ust, nii et kõmas läbi kogu maja. Ei aidanud midagi, uks pidas vastu.

(Järgneb)

Elevandiluu igaveses jões

Üks kõige koledamaid karistusi, mis võib tabada poliitilisi süüdlasi Nõukogude Venes, on väljasaatmine Ljahovi saartele Põhja-Jäämeres. Sunnitöölised kaevavad seal igavesest jääst elevandiluu, eelajalooliste hiiglaevantide kihvu.

Loendamatud inimesed on juba ohverdanud oma elu ja varanduse, et otsida Aafrikas neid muinasjutulisi koliti, kuhu tõmbuvad vanadusest nõrgad elevandid, et surma oodata. Ääretu rikkus hõljus neil igavestel otsijatel silme ees. Kuid keegi pole seni veel oma eesmärki saavutanud.

Aga mis olekski kogu Aafrika elevandiluu, võrreldes Siberi tohutu varandusega, mille kord üks inimene avastas, ja pealegi inimene, kes kunagi oma elus polnud elavale elevandile lähemale saanud kui 8000 kilomeetrit! Sealt, kust tema leidis maailma suurima elevandiluu-varakambri, poleks keegi teine kunagi otsinud — see oli 1300 km sealpool põhjanabapiiri.

Deemonite saar

1770. a. algul sattus hulljulge siberi polaarkütt Ljahov oma veokoortega Pühale neemele Põhja-Jäämere rannal, milline on kurikuulus koht, hoolimata oma heast nimest. Kohalikud elanikud oma ebausust teadsid jutustada kohutavatest deemonitest, kes käisid mööda maad ringi, külvates hirmu ja õnnetusi.

Ljahov ei hoolinud neist lugudest. Ta uskus ainult iseendasse ja oma kätetõõsse. Ta pidas jahti edasi. Aga polaarrebased ja sooblid muutusid päev-päevalt harvemaks. Ja ühel hommikul polnud ta leidnud muud kui tühjad püüniised. Mõttlikult vaatas ta üle halli jääkatte, mis kattis merd, vaatas kaugemale lõpmatusse. Mis võis seal kaugel põhjas olla?...

Vandudes pöördus ta maale tagasi ja viskas vinguvale koerale tüki jääd vastu nina. Las jooksevad Peterburi ja Moskva peened daamid ilma karusnahkadeta. Nüüd tagasi külladesse, puhkama!

Kütt tõstis juba keelt laksutades piitsa, kuid las kis selle järsku langeda. Kas seal taga, jääturnud merel ei liikunud suur põhjapõdrakari? — Ei, see polnud viirastus. Kari rändas põhja poole, tundmatusle maale vastu...

Ja nüüd on puhkus unustatud. Ljahov ässitab oma koeri põhjapõtrade jälgi ajama. Tund mõödub tunni järel. Vaid koerte haukumine ümbritseb teda.

Kui Ljahov saabub maale, on laskunud öö.

Kuningas ilma alamateta ...

Teisel hommikul jätkus sõit. Maa, maa, nii kaugemale kui silm ulatub. Ent siis lõppes see järsku... jälle meri... ja siis uuesti maa... Lõputult jooksid põtrade jäljed põhja poole. Jääpangad sulgesid julgel kütil tee, nii et ta nägi end varsti olevat sunnitud tagasi pöörduma.

Ta uudishimu oli rahuldatud. Need pidid olema saared, mida ta oli näinud, — saared, mis seisid kasutamatuks.

Kuid siiski teatas ta valitsusele oma avastusest. Ja milline üllatus! Mõne kuu pärast sai ta keisrinna Katarinalt dokumendi, milles see tema tunnustuse märgina andis Ljahovile õiguse nimetada saared oma nime järgi ja kasutada oma surmani kõiki nende loodusvarasid.

„Ma tänan — mitte millegi eest!“ mõtles Ljahov ja naeris siis kaua ning südamest keisrinna imelikku kingi üle.

„Ljahovi saarte kuningas,“ küsisid talumehed irvitades, „kuidas käib su alamate käsi?“

Maadeavastaja ei tundnud end sugugi hästi. Hea ainult, et tal järgmisel talvel oli veidi rohkem õnne jahiga, nii et ta võis lubada endale suvel puhkust, üürida suure paadi nelja sõudjaga ning minna sellega otsima oma jäävabu saari.

Üks jalalööök ja selle tagajärjed

Varsti ilmus esimene saar nähtavale. Ljahov läks maale, et teha lühikest jalutuskäiku. Seejuures komistas ta ühe veidra eseme üle. Ta oli oma põlve veidi veristanud, kirus seepärast ja katsus tubli jalahoobiga takistust teelt kõrvaldada. See ei liikunud paigalt. Ta tõukas veel kord ja silmitses asja teravamiini... Ta laskus külmunud maale ning kiskus ja kiskus hullunult. Ta oli leidnud hiiglasuure kihva, mis oli kolm meetrit pikk ja kaalus neli korda nii palju kui aafrika elevandi kihv. Ja veel üks samasugune tuli varsti nähtavale ning siis veel üks.

Ljahov kutsus oma kaaslased appi. Kus nad iganes maad üles tuhnisid, kõikjalt leidsid nad suuri kihvamägesid. Kogu saar polnudki õieti muud kui suur hunnik elevandiluu, mis oli liiva ja jääga kokku kititud. Korraga tuli see Ljahovile pähe: ta oli komistanud põhjatal mammutite kalmistul, nende ammu väljasurnud arktiliste elevantide haual.

Ka mõlemad teised saared, millised Ljahov oli avastanud, varjasid oma maapõues nende hiiglaslike ürgloomade jäänuuseid.

Ei kestnud kaua, siis teadis ka keisrinna Katarina sellest väärtuslikust leiust. Ta saatis otsekohe ühe ametniku välja, kes pöördus tagasi teatega, et olevat võimatu nende varade väärtust ligikaudseltki hinnata.

Kogu oma rõõmu juures kartis kord nii irooniline kütt nüüd, et talt võidaks ta rikkus ära võtta. Ent keisrinna jäi oma lubaduse juurde. Üle kolme kümne aasta sai Ljahov oma elevandiluu lademetest tulusid. Alles pärast ta surma võttis Vene valitsus elevandiluu saared üle, mida ta kasutab nüüd juba üle 160 aasta. Palju sunnitöölisi on sinna saadetud, et Nõukogude Vene „elevandiluu toodangut“ suurendada.

40 000-aastane sink

Mõnikord leitakse veel terveid mammutikehi, millised on igaveses jões nii hästi säilinud, nagu oleksid nad alles eile jääliustiku all surma leidnud. Isegi liha on neis looduslikes „jääkeldrites“ nii hästi alal hoidunud, et Siberi elanikud kaevavad 40 000 aasta vanused mammutisingid välja ja — söövad neid nagu kõige maitsvamat delikatessi!

Ja kui suur on tagavara! Nii andis üks mammutilaip, mis leiti 1799. a. jääst, ühele talumehele ja ta perekonnale liha tervelt seitsmeks aastaks.

Kunas need tagavarad lõpevad, ei ole veel ette näha. Kindel on ainult loo algus... et karusnahkadekütt Ljahov komistas ja kirus ning avastas seega mitmetuhanda-aastase mammutikalmistu.

„Viiking“ on kõige sisukam noorsoo-ajakiri • •

Kariibi mere sukeldus-ime

Vastu lõunat värvub taevaskõrgsaks, nagu oleksid miljonid flamingod tõusnud ühiseks lennuks päikesesse. Kariibi mere safiirsinine omandab merivaiguvärvi helgi. Purpurpunased kalad hüppavad lainetest ja alustavad tontlikku tantsu pealpool veepinda, nagu topaasid sädelevad laiad läbipaistvad uimed. Hõbekalad sukelduvad üles, fantastilised amfiibid, esmalt kitsad nagu miniatuurtorpeedod, puhuvad oma ujumispõied silmanähtavalt õhku täis, nii et varsti ainult vormitud kerad veepinnal hüplevad. Kui kapten ankru heidab, ripnevad pilved väävelkollaselt mere kohal. Mustalt tõuseb torm, mõne sekundi jooksul kaovad laev ja meeskond pimedusse...

Tsirkus merepeegli all

Kaks tundi kestab tormimõll, siis muutub ilm selgeks, nagu oli ennelõunal. Saabuvad kohale „matagalpad“, Kariibi mere julgeimad ja vilunuimad sukeldujad! Lehvitatavate käte ja rütmilise karjumisega püüavad nad jahi tähelepanu enesele tõmmata. Pronksivärvilised mehed, kehad nagu delfiinidel, sitked ja painduvad, hüppavad oma kanuudest. Praegu veel vaatasid pead üles valgetele näkku, järsku aga nagu gongi märguandel on grupid kadunud juba vee alla. Erutav silmapilk, kuidas mehed nüüd üksteise otsa ronivad, neljakaupa, üks ikka teise õlgadele. Kümme sammast tekib nii, sirged ja liikumatud nagu küünlad rohelises vees. Sekundipikkuselt seisavad elavad kepid, siis hakkavad nad kõikuma ja näiliselt eralduma. Ülemised laskuvad aegamööda alla ja viimased ronivad väkikiirelt eelmiste õlgadele üles! Väkiirelt, kordagi üles tõusmata ja õhku hingamata, kordavad sukeldujad manöövrit. Siis liiguvad küünlad üksteise poole: ebamaiselt, nagu pilgates raskusjõudu ja ujumistehnikat. Moodustub puutüvi neljakümnest inimkehast, mis nüüd pinna poole tungib ja siis kohisesedes koost laguneb. Kui artistid hetkeks kanuusse tagasi ronivad, kostab tugev aplaus tublidele meestele, see on nagu tsirkuse hügelnumbri järel!

Veel kord sukelduvad kunstnikud, nüüd üksikult, võib-olla kuni seitse meetrit veepeegli alla. Algab uus hingemattev vaatepilt. Algul aeglaselt, siis ikka kiiremini keerlevad nad metsikus tempos nagu propelle-

rid, käed tugevasti ligiõmmatud põlvede vastu surutud, omaenese telje ümber. Kaks minutit, siis paiskuvad sukeldujad kõrgele nagu infusoorid, võttes vastu uue vaimustustormi. Algab ringmäng veepinnal, veega ühtekasvanud looduslaste täiuslik puusadest painutamise ja pööramise. Kätest kinni hoides hüppavad ja karglevad mehed pea lahtises ketis, pea suletud ringis, lauldes ise sealjuures ühetoonilist, hakitud, rütmilist ja raskemeelset, valgete kõrvadele vaevaltalutavat laulu.

„Quibi“ naljatab haiga

Mõne aja pärast ronivad näitlejad uuesti kanuusse. „Quibi“ — juht — näitab nüüd ükski oma kunste. Kuni kümne meetri sügavuseni sukeldub ta noolena iga kahe, kolme värsket hingetõmbet järel lainetes konnaarpide järele, mida mitu artisti üheaegselt viskavad. Ükski punastest ja sinistest karpidest ei lähe kaduma. „Quibi“ haarab neid mänglevalt varvastega, suuga ja kätega.

Seal korraka angestume kõik hirmust. Karjatused kostavad üle reelingi. Pronksivärvi näod kanuudes jäävad liikumatuks... Üks hall elukas ligineb pikade tõmmetega — hai, kes pidi olema sukeldusareeni ümbritseva terasest tõrjeaia alt läbi ununud. Nagu meid, valgeid, rahustada tahtes, libiseb selgesti naeratus kunstniku pingul näo üle, ta sukeldub kõrgele veekerisesse, merihüään ta taga... Selili, laiaili aetud lõugadega tormab koletis lähedale. Noad lendavad jälitatava poole, see heidab nad hooletult tagasi ja sukeldub haist hoolimatult mööda, veel kord sügavusse...

Raskelt ja kohmakalt, vastavalt vilunud ujuja väkikiiretele liigutustele, manööverdab elukas. Juba tiirleb „Quibi“ röövli kohal; kui see aeglaselt ümber viskub, et saaki haarata, ujub kunstnik taas eluka — all! Veel kaks korda ringlevad inimene ja loom teineteise ümber, siis hüppab juht võidukalt üle kanuu ääre oma inimeste keskele. Kuna meie juubeldame ja lehvitameme, olles tõsiselt vaimustatud ja kaasa kistud säärasest julgusest, laseb kapten laevaredeli alla. Sel pärastlõunal on „matagalpad“, Kariibi mere parimad sukeldujad, meie külalised!

Loomade etteaimamisvõimest

See pole mitte ainult vana rahvausk, vaid sadade näidetega kinnitatav tõsiasi, et rotid põhjaminevalt laevalt lahkuvad, enne kui laeva meeskonnal veel vähimatki aimu oleks katastroofist. Ja täpselt samuti on ka rahvausuga, et koerad enne oma peremehe surma kaeblikult uluvad. Tänapäeva kainele aja-järgul peetakse seda kõike muinasjutuks, kuid on olemas ümberlukkamatuid tõsiasju, mis tõendavad, et loomad oma peene instinktiga ja oma meelte teravusega, mis meile, inimestele, tundub üleloomulikuna, võivad surma ja loodusekatastroofide ette ära aimata.

Maailmasõja ajal lamas keegi noor ohvitser, kes alles hiljuti oli paranenud kopsuhaavast, oma vanemate juures gripis ja palavikus. Alles hommikupoolikul oli arst öelnud, et polevat mingit hädaohtu. Kui siis õhtupoolikul ohvitseri koer haigetuppa lasti, tõmbus ta püstiaetud karvadega toanurka ja hakkas kaeblikult uluma. Haige hakkas muidu nii sõbralikku koera meelitama, kuid see taandus ikka kiunudes nurka. Lõpuks laskis ohvitseri ema koera välja, kus see jätkas oma kaeblikku ulumist, ja ema, kellele meenus vana rahvausk, muutus rahutuks ning kutsus kohe arsti. See andis aga täiesti rahustavaid teateid, vähemalt ei olevat lähemal kahekümne neljal tunnil midagi kardetavat oodata. Ka haige seletas, et ta tundvat end täiesti hästi ja kergena. Kuid kolm

tundi hiljem oli ta surnud. Seega oli koer selgemini ette näinud kui teadus. Koera peen haistmismeel oli algava lagunemise erilist lõhna juba mitu tundi varem aistinud, kui inimese meeled seda oleksid suutnud teha.

See koerte hästi väljaarenenud haistmismeel sundis üht professorit Viini ülikooli kliinikus katsetama ühe koeraga haiguse äramääramisel, katse, mis ei andnud mingit teaduslikku tulemust. Tookord tehti asja üle palju nalja, kuid ometi peitub selles katses ka sügavam mõte. Paljude haiguste puhul sünnivad nimelt kehas muutused, mille tagajärjeks on iseäralik lõhn. Eriti kujukaks näiteks on suhkruhaiguse puhul tekkiv lõhn, misjuures kehas leiduvad happed on mürgitatud. Suhkruhaigete hingus lõhnab atsetooni järgi ja see on nii iseloomulik puuvilja või kloroformi meenutav lõhn, et vilunud arst võib juba haigetuppa astudes haiguse ära määrata. Ka tiisikuse, vähi ja neeru- ning maohaiguste puhul tekivad iseäralikud lõhnad, olenedes haige kehas toimuvast protsessidest. Vanad arstid on, nagu näitavad vanad dokumendid, haiguste kindlaksmääramist lõhna abil väga tähtsaks pidanud, milline meetod uema aja arstiteaduse peenemate ja rohkem tehniliste vahendite läbi on tagaplaanile tõrjutud.

Väga huvitav on nähtus, mida kuulus loodusteadlane Brehm pani tähele ühe kinnipüütud kotka juu-

res, kellelt järsku kõik täid, kes elutsesid karjadena linnu sulestikus, kadusid. Kolm tundi pärast seda suri kotkas.

Kuidas on lugu loodusekatastroofide etteaimamisega? Vanaaja kirjanikud jutustavad, et loomad enne suuri maavärisemisi tallides mõirgavad ja oma kette kisuvad, linnud puurides peksavad hirmunult tiibu ja koerad ning kassid häälitsevad kaeblikult. Samasuguseid tähelepanekuid on tehtud ka uuemal ajal. Enne Krakatau viimast pursket olevat sisalikud ookeani sööstnud, et ujuda mõnele teisele saarele, nagu jutustavad pärismaalased. Mõnedes Kesk- ja Lõuna-Ameerika osades, kus maavärisemisi väga sageli esineb, on tähele pandud, et metsloomad on juba varakult põgenenud maa-aladele, mis maavärisemisest puutumata on jäänud, ja ka koduloomad olid nii erutatud, et igaiüks, kes asjast teadlik oleks olnud, oleks võinud end selle järgi seada. Kui 1906. a. suur maavärisemine peaaegu kogu San Francisco varemeks tegi, olid tuvid kaks päeva enne ära lennanud.

Üldse näib tuvidel eriti peen tunne olevat eelseivate katastroofide suhtes. Nii jutustavad Lyoni linna elanikud, et kui St. Jeani linnaosa 1930. a. maalibiemisise tõttu hävis, olid tuvid seda õnnetust ette näinud.

Keegi metsaülem jutustab, et jäädes kord metsas äikesevihma kätte, otsinud ta varju suure männi all, mis oli piiratud kõrgetest tammedest ja pöökpudest. Männil asetses metstuvi-pesa, milles tuvi mune haudus. Järsku tuli isatuvi lennates pesa juurde, peksis mõned korrad tiivadega pesa ümber ja lahkus siis ühes ematuviga, ilma et selleks mingit nähtavat põhjust oleks olnud. Kuna mees alumistest okstest täiesti varjatud oli ja liikumatult isatuvi imelikku käitumist pealt vaatas, ei suutnud ta selle isearaliku ja äkilise pesast lahkumise põhjust mõista. Ta oletas, et mõni röövretkel olev kärp oli selle pagemise põhjustanud, ja lahkus varsti männi alt, et saada häda korraks vaba laskevälja kärbile. Vaevalt oli ta oma seisupaigast lahkunud, kui piksenool mändi tabas ja selle pilbasteks tegi.

On teada, et linnud tajuvad kõrgemais õhukihtides olevat elektriringet tunduvalt varem kui inimesed. Kuidas linnud äikese eest õigel ajal varju otsivad, näitavad vastused ameerika meteoroloogile John Websterile, kes korraldas ringkuisimuse. Keegi mõisaomanik jutustab: „Ühel pealelõunal põgenesin ma äikesvihma eest pirnipuu alla, mis ühel põllupeenral kasvas. Viljapuul istus kolm varest, kes end hästi tüve lähedale olid surunud, et leida kaitset tormi eest. Äike tuli üha lähemale, ja kuna mulle mu paik pirnipuu all liiga hädaohtlik tundus, tahtsin ma parajasti üht lähedalasuvat pähklipuud üles otsida, kui varesed äkitselt hirmsa kraaksumisega minema lendasid. Loomusunniliselt kiirustasin ka mina minema; ma olin ainult kaheksa sammuga kaugusele jõudnud, kui välk pirnipuusse löi. Ohusurve löi mu maha, muidu aga pääsesin ma tervena. — Ühel teisel korral märkasin ma äikese ajal, kuidas kurepaar oma pesast, mis asus mu küüni katusel, lahkus ja lendas lähedalasuva viinavabriku katusele, mis piksevardaga oli varustatud. Vaevalt olid toonekured katusele laskunud, kui piksenool tabas küüni ja pesa ühes pooleldi väljahautud munadega maha lendas.“ Mõisaomanik lõpetab oma tähelepanekud sõnadega: „Kui ma ootamatult äikese kätte jään, siis tunnen ma end kõige kindlamini puu all, millel linnud istuvad. Lendavad linnud ära, siis on ka inimesel ülim aeg teisel varju otsida.“

Samasugusel arvamusel on india istandikuomanik Warrells. Ta pani korduvalt tähele, et haigrud (üks kureliik) äikese ajal oma pesadest lahkusid ja teiste puudele lendasid. Iga kord tabas välk puud, kust linnud olid lahkunud. „Ma pole,“ kirjutab Warrells, „oma haigrutekasvanduses kunagi näinud, et välk mõne linnu oleks surmanud, ja ometi on välk palju puid pilbasteks purustanud, millel leidis mitmeid haigrupesi.“

Lindude peenest instinktist elektriringe suhtes jutustab veel kolonel Buttlar Edela-Aafrikast, kes ühel õhtul ratsutades märkas eemal tohutult palju kotkaid ja raisakulle ühel kohal tiirlemas. Ka puudel istusid linnud tihedasti koos. Buttlar ratsutas lähemale, olles arvamisel, et seal lebavad inimeste või loomade korjused. Kuid kuskil polnud midagi säärast märgata. Ainult taevast võis näha üksikuid süütuid pilvekesi, millest aga ootamatult välgusähvatuste ja kõuekärkatuste saatel kohutav troopikavihm maha valas, kattes ojadena ja järvekestena kõik kraavikesed ja lohukesed maapinnal, nii et ussid, skorpionid, hiired jne. oma urgastest olid sunnitud lahkuma. Nüüd sööstisid linnud nende põgenikkude kallale ja hakkasid neid õgima. Farmerid seletasid nüüd Buttlarile, et suur lindude kogunemine ühele kohale olevat kõige kindlamaks tunnuseks, et äikesvihm on tulekul ka siis, kui pilvitus selliseks oletuseks vähimatki põhjust ei anna.

Mainitagu siin veel üks iseloomustav juhtum, mis 1928. a. Ateenas aset leidis. Mõned päevad enne palaviku-epideemia puhkemist lahkusid peaaegu kõik linnud Kreeka pealinnast ja siirdusid maa-aladele, mis palavikust puudutamata jäid. Ateenas ja selle ümbruses nähti veel vaevalt mõnd lindu, kuna nad varem seal suurte parvedena olid elutsenud.

Seda kõike tuleb seletada mingisuguste muudatustega õhukihtides. Kuidas on aga lugu õnnetustega, mille põhjustajaks on inimese käsi, millele seega looduses ei eelne mingeid tundemärke? Magdeburgi läheduses märkas keegi pagarmeister, et ühel päeval toonekured, kes juba hulk aastaid tema katusel peitsesid, kolisid korraga ära ja asusid külla ühte ammu mahajäetud pesa. Teisel õhtul süüdati pagaritõöstust põlema. Oli see juhus?

Kuulakem edasi. 1927. a. märkasid Austria parlamendi ehitiste-järelevaatajad, et sadaj tuvipaarid, kes 1881. a. saadik olid peitsenud naabruses asuva kohtukoja kaunististe vahel, parlamendihoonele üle kolisid ja seal uued pesad ehtasid. Murti pead selle üle, mis oli tuvisid sunninud vanu pesi korraga maha jätma, ilma et oleks mingile otsusele jõutud. Lõpuks otsustati tuvid, kes parlamendihoonet mustasid, jälle ära ajada. Reedel taheti sellega alata, selsamal reedel, millal kohtukoda kommunistide poolt põlema süüdati. Tuvid olid varakult endile uue ulaluse otsinud.

Lõpuks veel üks elamus, mis kõik teised varju jätab ja millest jutustab kapten James Morrison: „Ma ei sõida enam kunagi kuhugi, ilma et mul mõni loom pardal oleks, sest loomad aimavad tormi, maavärisemist ja karisid ette. Kõige peenem etteaimusvõime on ahvil ja seepärast on mul alati üks ahv laevaköögis, pealegi päästis üks ahv kord mu elu. See juhtus nii: Ma olin Bombays uue laadungi peale võtnud. Igasuguste loomadega kaubitsejad tungisid pardale, kuid ma kihutasin nad kõik minema. Ainult üks hindu hirmuäratavalt läbitungivate silmadega jäi. Kaenla all kandis ta jämedat rätikut, millesse ta midagi oli mässinud. Kuna ta nii pealetükkiv polnud nagu teised, astusin ma tema juurde ja tähendasin ta kompsule. Ta kergitas rätikut ja nähtavale tuli väike ahv hirmust moonutatud näoga, vahtides mulle suurte silmadega otsa. Mind haaras kaastunne, ma silitasin looma ja võtsin ta pea oma pihku. Ilma tingimata maksin ma võrdlemisi kõrge hinna ja see oli ainult nõrk lohutus, kui hindu mulle kõrva sosistas: „Ta toob teile õnne!“ Muide oli ahvike päris taltsas ja hüples varsti mu laevaköögis ringi. Ta muutus varsti koduseks, liikus vabalt dekil, ronis köiestikus, oli sõbralik ja varsti kogu meeskonna lemmik. Mõne päeva pärast sattusime me hirmsa tormi kätte. Vana kast tõusis ja vajus, nii et dekil sai ainult kõigist esemetest ja köitest kinni hoides liikuda. Ainult suure vaevaga suutsin ma läbi murdlainete, mis üle deki uhtusid, edasi võidelda. Korraga kuulsin ma ahvikese heledat kiljumist. Ma pöördusin ümber ja nägin teda enda poole sööstvat. Karjudes rebis ta

mind kuuest. Vihane ilma ja pingutuse tõttu, hüüdsin ma: „Rumal loom!“ ja tõukasin ta eemale. Kuid ta ei andnud järele, klammerdus oma kõhetute käestega mu säärtel külge ja püüdis mind laevaköögi poole tõmmata. Esiti ärritusin ma veel enam; kuid ta hirmuvärinad, surmahirmu ilme ta valust moonundunud näos muutsid mu meelt. Ma võtsin ta sülle, viisin ta laevakööki, sulgesin murdlainete pärast luugi ja püüdsin ahvi rahustada. Ta karvad seisid täiesti püsti ja kogu aeg kiljus ta läbilõikava häälega. Äkki raputas üks tõuge laeva, lambid kukku-

sid maha ja purunesid. Midagi löi mulle vastu kõrva ja ma kaotasin teadvuse. Kui kaua ma olin lamanud, seda ma ei tea. Kui ma silmad avasin, nägin ma hahkjast hommikuvalguses ahvi rõõmsalt minu poole hüppavat. Ma tormasin dekile, kus mulle kohutav pilt avanes. Hiigel-murdlane oli mastid maha murdnud. Kõik liikuv oli üle parda läinud. Tüürimehe laip lebas mu jalge ees. Mu kolm madrust olid üle parda uhtunud. Mina olin ainuke ellujäänu. Ahv oli mu elu päästnud. Kolme päeva pärast tuli üks inglise päästelaev mulle appi.“

Kas elavad seal inimesed

Sestsaadik kui kolmesaja aasta eest leiutati pikksilm, on optikute eesmärgiks olnud ehitada ikka suuremaid ja suuremaid instrumente sellelt alalt. Väikest Galilei leiutisest, mis omas ainult 3-sentimeetrilist objektiiviläätset, arendati vägevate mõõtudega läätsed — kuni 1-meetrilise läbimõõduga!

Suurim astronoomiline pikksilm, mida praegu kasutatakse, on 2,5-meetriline Hooker-pegelpikksilm Mount Wilsoni tähetornis Kalifornias. Ent Ühendriikides on juba uus pikksilm ehitusel, mille nõguspeegli läbimõõt on viis meetrit, saades seega kaks korda nii suur nagu senine suurim „laevakahur“.

Suur küsimus

Juba praegu on kogu maailma astronoomid uue instrumendi proovimisest huvitatud. Tema tugevus peab ju kaugelt ületama iga teise pikksilma oma. Mida näeme selle uue pikksilmaga? Kas ta lõpuks ometi näitab, kas teistel planeetidel või kuul on elu? Võib oodata, et vastus viimasele küsimusele kujuneb eita-vaks, kuna riist on ehitatud teiseks otstarbeks, kui elu otsimiseks teistel planeetidel.

Nimelt jaotatakse astronoomilised uurimused mitmesugustesse, erinevate teaduslikkude eesmärkidega harudesse ning töötatakse pikksilmadega, mis teatud uurimusliigi jaoks kõige paremini sobivad. See tähendaks peagu instrumendi jõu raiskamist, kui Mount Wilsoni tähetorni 2,5-meetrilist reflektorit kasutatakse vaatlevaks astronoomiaks. Viimane jäetakse täiel määral vähema, kuid otstarbekohasema varustisega asja-armastajate-astronoomide hooleks. Siin peitub muide ka põhjus, miks uute planeetide ja komeetide avastamine sünnib harilikult säärase asjaarmastajate-astronoomide ja mitte kutseliste astronoomide poolt, kes on hoopis muu tööga koormatud.

Enamus inimesi imestuvad seeütle, et kutseline astronoom ainult väga harva tarvitab suurt pikksilma; ainult kümnendiku oma tööajast veedab ta sellega. See-eest on tema pikksilmad varustatud spektograafide ja fotoaparatuuridega. Ning viimaste tähtsaim ülesanne seisneb tähtede ja eemaldunud uduko-gude spektraalkiirte pildistamises.

Suured pikksilmad võivad fotograafiliselt neid kauged taevakehasid, mida inimese silm kunagi näha ei saa, pildile jäädvustada. Nende tohutud mõõdud ja valgustugevused võimaldavad ka äärmiselt nõrka tähtede valgust fotograferida, millised on niivõrd kaugel, et nende valgus vajab miljoneid aastaid meie juurde jõudmiseks...

Õhk ei püsi kunagi paigal

Põhjapaneva tähtsusega probleemiks astronoomias on meie maailmaruumi ehitus — küsimus, mis nõuab matemaatilisi arvutusi ja vaatlusi uue suure pikksilmaga. Sellega saab viimane osutada teadlasele väärtuslikke teeneid, kuna ta võimaldab talle palju kaugemale kui seni lõpmatusse maailmaruumi vaadata, näha tulevikus tähti kahekordses suuruses ja fotograferida taevakehi, millised seni pole üldse veel nähtavad olnud, milliste liikumine maailmaruumis aga kas aitab matemaatilisi teooriaid kinnitada või — langetada.

Kahtlemata on ka paljudel asjaarmastajatel-astro-

noomidel soov näha kord läbi uue viiemeetrilise pikksilma kuud, Marssi, Jupiteri või Saturni. Ent nad peavad oma kahekümne-, kolmekümne- või viiekümne-sentimeetrilise läbimõõduga pikksilmadega rahulduma või end vähemalt mõttega lohutama, et viiemeetriline pikksilm ei näita palju enam kui tavalised keskmise suurusega pikksilmad.

Imelik väide. Ent on juba kord tõestatud, et vähema läbimõõduga pikksilmad on sääraseks vaatlusteks otstarbekohasemad ja paremad kui suuremad. Sest vaatlust pikksilma läbi mõjutavad tugeval määral astronoomilised tingimused, millised pole kunagi täiuslikud ja harva on tõesti head.

Õhk ei ole kunagi täiesti selge ega liikumatu. Ta sisaldab teatud hulgal veeauru ja tolmuosakesi. Need võrkehad teevad õhu liikuvuse nähtavaks, kui läbi nii tugevasti suurendava läätsuga pikksilma vaadata. Atmosfäär paistab läbi pikksilma niisama rahutuna nagu virvendav õhk ilusail suvepäevil kuumadel tänavatel. Selle tagajärjeks on, et peenemad osised planeedi pinnal näivad samuti liikuvana ja elaselgetena.

Need häired mõjutavad vaatlust suuremate pikksilmade puhul veel suuremal määral kui väiksemate juures. Ning on juhte, kus mõõduka läätsel abil saadakse palju parem ja täpsem pilt planeedist kui suurega.

Pardid kuul!

Ometi tasub end vaadelda, mida kõik maailma suurima pikksilmaga võib näha. Kindel tohiks olla, et suur kõmujutt kuust enam ei kordu, mille üks Ameerika ajaleht saja aasta eest avaldas. Ta tõi tookord põhjaliku, ent siiski algusest lõpuni vabalt leiutatud teate imelikkude eluvormide üle, mida oli kuul nähtud tolle aja suurima pikksilma läbi. Kuna siinjuures mängisid eelkõige partide karjad kuul suurt rolli, muutus sõna „part“ peagi ühetähenduslikuks „valeteadetega“.

Meie suurim maaloom on elevant. Läheks ta kuupinnale jalutama, ei näeks me teda isegi viiemeetrilise pikksilma abil! Hiigelpeegel näitaks meile ainult liigemaid üksikasju mägedest, orgudest ja kraatritest kuul. Üks isegi kui seal peaks olema taimesikkude tajuksime seda ainult siis, kui sellega on kaetud suurem pindala, — ja sedagi vaid ainult värvitooni erinevusena maastikul, mitte kunagi aga ei tunneks me ära taimede liiki või koguni ehitust. Lühidalt: mitte palju rohkem, kui me seni inimese olemasoleva avastanud.

Ainult kui me pöördume Marsi poole, näitab uus pikksilm mõndagi, mis seni inimese silm ei olnud tundmatu. Muidugi mitte erilisi topograafilisi üksikasju, kui nad ei ole mitme-kilomeetrilise läbimõõduga. Berliini-suurune linn oleks vaid väikese plekina nähtav, ilma et teaksime ta tähendust — kas on tegemist loomuliku või kunstliku moodustisega.

Peened ribad Marsil, milliseid eksikombel peeti „kanaliteks“, on väga laiad moodustised, kindlasti mitte kitsamad kui kaheksakümmend või koguni sada kilomeetrit. Nad alluvad teatud muudatustele, millised näiliselt on tingitud aastaaegadest. Kahjuks ei oma me pikksilma, mis võiks neist anda meile rahuldavalt suurendatud vaate. Nii jääb meile ikka veel

mõistatuseks, kas nad on loomulikud või kunstlikud moodustised Marsil.

Paljud astronoomid arvavad, et need joontena näivad moodustised pole muud kui optiline pettepilt. Võib-olla tõestab uus pikksilm, kas see väide peab paika, kas need imelikud ribad ei ole võib-olla vaid hulk sidumata plekke.

Jupiteri vöö

Jupiter osutub samuti huvitavaks vaatlusobjektiks uuele pikksilmale. Ainult 600 000 000-kilomeetriline kaugus, mis lahutab maakera Jupiterist, ja 300 000 000 kilomeetrit, mis meid eraldab Saturnist, ei taha hästi lubada selle suure planeedi tõelist lähivaatlust, nii suur kui pikksilm ka oleks!

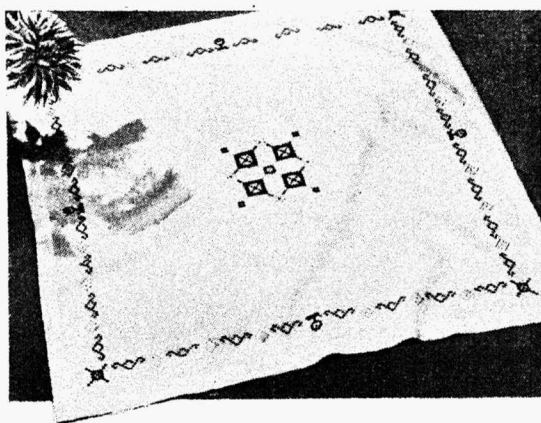
Peale selle on nad väga paksu õhukihiga kaetud, nii et juba sel põhjusel on vaba vaade pinnale takistatud. Üksnes „mõistatuslikke vöösid“ Jupiteri üm-

ber võiks üksikasjalisemalt näha. Ent ikka vaid nii, nagu lähedasi pilvi võib üksikasjalisemalt näha kui kaugemaid. Kuna seni võidi vaid nelja kuud tajuda, tohiks uue pikksilmaga kõik üheksa Jupiteri kuud selgesti näha olla.

Kokkuvõttes võib öelda, et varsti valmiv viiemeetriline pikksilm — soodsaid tingimusi eeldades — annab meile küll täpsema pildi planeetidest ja avastab uusi üksikasju, mis jäid meie senistele instrumentidele saladuseks, kuid ta ei lahenda elu olemasolu küsimust teistel planeetidel.

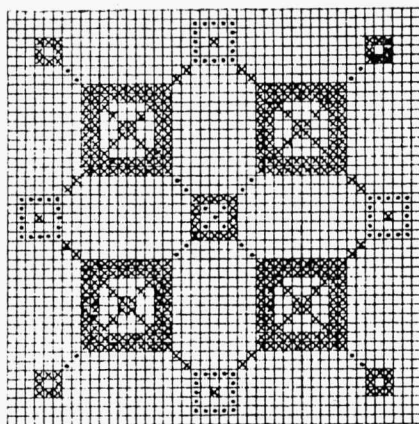
Võib-olla on see siiski küsimus, mille vastus asub lõpmatus kauguses. Ning seepärast tegelevad kutselised astronoomid sellega vähem kui mõne muu probleemiga. Neil on teised mured, ütlevad nad ikka jälle. Me peame neid uskuma. Me peame järelkult edasi õise tähistaeva poole üles vaatama, täis igatsust ja imetlust...

Käsitöid tütarlastele

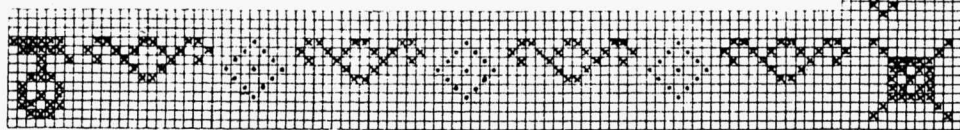

Laudlina ristpistetikandiga

Lina suurus on 70×70 sm. Materjaliks võib olla peen linane, puuvillane riie või ka markisett. Tikkida kanvaa abil või jämedamakoelisele riidele lõngade järgi ristpistes. Lina ääres kitsas pilu. Ääremuster on äärest kaugel 7,5 sm. Tikkida kahekordse mulineega tume- ja helesinises toonis juuresoleva mustriga. X = tumesinine, ● = helesinine.

Muster lina keskele

Laudlina ääremuster

Noored, olge teadlikud liiklemisest!

Noored, teie olete meie rahva tulevik ja lootus! Vanem põlv ohverdab teile palju, et teist võrsuksid väärilised järglased, kes on suutelised jätkama ja täiendama vanemate elutööd!

Teile pandud lootused on ühtlasi kohustused, mida peate kord täitma. Selleks aga, et suuta kohustusi täita, peab olema tugev ja terve.

Aga mis me näeme, kuuleme ja loeme? Näeme noori poisse ja tüdrukuid, kes lonkavad ja käivad

karkudega, kuuleme ja loeme, et jälle on hauda läinud noor elu, jättes emad ja isad ahastusega leinama.

Ons nakatanud me noori mingi ohtlik taud? Ei ja jah. Noored ise hukutavad endid, olles hoolimatud, tähelepanematud; noori on nakatanud kerge-meelsusetaud.

On ju suur julgustükk tänavatel kihutavate autode vahelt läbi joosta. Noored peavadki olema julged,

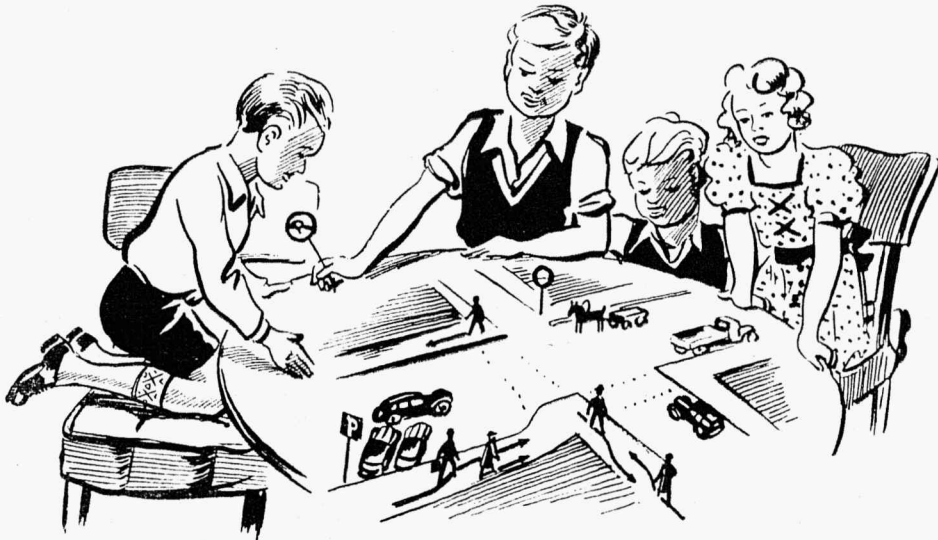
kuid mitte seal, kus seda pole tarvis. Ebakohane julgusenäitamine pole aga julgus, vaid kergemeelsus ja on hukkamõistetav.

Tore on sõita jalgrattal, kui käed on käepidemest lahti. Kes seda suudab, on osav. Osavust on noortele vaja, kuid seda harjutada ja näidata tuleb vähem hädadohtlikul viisil.

Lõbus on autobusele järele joosta ja tagumisel kaitseraual priisõitu teha. Lõbu ei ole noorusele patt, kuid enda lõbustamine peab toimuma mõistlikult.

meie järeltulev põlv, kaovad eestlased. Noored, hoidke oma elu, ärge olge kergemeelsed!

7.—13. maini on meil 2. üleriigiline Liiklusnädal. Sel puhul levitatakse liiklusküsimusi selgitavaid plakateid ja brošüüre. Koolidesse on saadetud värvilised plakatid, mis õpetavad, kuidas õieti käituda liikluskeerises, et mitte panna kaalule oma elu. Vaadeldge hoollega neid plakateid ja võtke õpetust. Veel enam — Teedeministeeriumi Maanteede Talitus kui Liiklusnädala korraldaja palub kõiki noori olla eeskujulikeks liiklejaks nii Liiklusnädala kestes kui ka

Palju, palju on näiteid, kuidas noored püüavad end ebakohaselt lõbustada, uhkeldada oma julguse ja osavusega.

Ja mis on selle tagajärg? Murtud luud-liikmed, muljutud rinnakorvid, surm... Ja palju muret, pisaraid, leina.

Ei, noored, jätke vallatused liikluskeerises, sest see on eluga mängimine! Elu ei ole ju meile antud, et seda kergemeelselt kaotada.

Elu on väga kallis, vaevalt suudaks keegi elu hinda üles kaaluda. Elu pole võimalikki rahas kinni maksa. Täiesti hindamatu on aga tõusva põlve, noorte elu.

Iga eesti noor on kohustatud oma elu hoidma. Meie rahvas on väike ja naabrid suured. Kui kaob

alati. Käituge nii, et iga inimene võiks uhkusega ütelda: „Vaadake, need on eesti poisid ja tüdruk, kes käituvad liikluskeerises nii eeskujuliselt!“

Noored, meie palve teile: täidke alati täpselt kõiki liikluseeskirju, säästke oma elu oma vanemate ja rahva rõõmuks! Mõtelge veidi enne huupi üle tänava jooksmist, kui palju muret ja valu teete oma vanematele, kasvatajatele ja kogu Eesti rahvale, kui juhtute jääma sõiduki alla ja kaotama elu või terve. Olgu teil alati meeles hüüdsõna: „Silmad lahti liiklemisel!“ — sest pimesi minnakse surma, aga avasilmil minnakse elus edasi, rõõmsale tulevikule vastu.

H. Tann

Liiklusnädala Peakomitee sekretär.

Meie sportlaste sünnipäevi mais

1. mail.

Valter Kärt, äriteenija Paides, Järvamaa tuntumaid sporditegelasi ja endine tuntum kergejõustiklane, sünd. 1903. a. Imaveres Viljandimaal.

2. mail.

Ludvig Sild, Tartu linna ujula juhataja, Tartu tuntumaid sporditegelasi ning endine tegevspordlane, sünd. 1900. a. Oru vallas Tartumaal.

3. mail.

Hilja Freiman, mitmekordne Eesti meister ujumises ning kuldjuuja, sünd. 1918. a. Tartus.

Karl Vabrit, tööline Pärnus, Pärnu silmapaistvamaid sportlasi ja Pärnu „Vapruse“ juhatusliikmeid, sünd. 1907. a. Pärnus.

4. mail.

Otto Luck, advokaat Tartus, Tartu tuntumaid tennisemängijaid, sünd. 1904. a. Haapsalus.

5. mail.

Julius Johanson, autotöökoja omanik Tallinnas, endine autovõidusõitja ja maadleja, sünd. 1880. a. Tallinnas.

Henn Karmo, Võrumaa spordiinstruktor, endine Petserimaa tuntum sporditegelane, sünd. 1911. a. Petseris.

Johannes Kurvits, trükitöölane Tallinnas, endine Vene ja Eesti maadlusmeister kärbeskaalus, sünd. 1894. a. Kirepi vallas Tartumaal.

Erich Mõtlük, üliõpilane, paljukordne Eesti meister ujumises ja hulga Eesti rekordite omanik, sünd. 1912. a. Tallinnas.

Evald Seepere, riigiteenija Tallinnas, mitmekordne Eesti meister poksis ja Eesti esindusmees Berliini olümpiamängudel, sünd. 1911. a. Tallinnas.

8. mail.

Helmut Piisa, ohvitser Rakveres, endine kergejõustiklane ja kiirusutaja, sünd. 1901. a. Hiiumaal.

Ilse Uus, ametnik Tallinnas, endine käsipallimängija ja Eesti meister kergejõustikus, sünd. 1916. a. Soomes.

Siegfried Viirman, tööstur Säreveres, Türi ja Järvamaa endisi väljapaistvamaid jalgpallimehi ja suustatajaid, sünd. 1908. a. Türil.

9. mail.

Raoul Saue, linnaametnik Tallinnas, Eesti jääpalli-meistermeeskonna mitmekordne liige ja Tallispordi Liidu juhtivaid tegelasi, sünd. 1906. a. Tartus.

Alo Suurna, üliõpilane, Soome käsipallitreener, paljukordne internatsionaal korvpallis ja mitu korda olnud Eesti meistermeeskonna liige, sünd. 1913. a. Tartus.

Ants Viirmaa, Türi linnavanem, endine tegevspordlane ja praegusi spordijuhte Türil, sünd. 1897. a. Kastres Tartumaal.

10. mail.

Heinrich Uukivi, ametnik Riigi Trükikojas Tallinnas, paljukordne internatsionaal jalgpallis ja jääpallis, sünd. 1912. a. Narva-Jõesuus.

11. mail.

Harri Adoff, lihaäri omanik Tartus, Lõuna-Eesti omaaegne tuntum maadleja ja esimesi poksijaid Tartus, sünd. 1900. a. Kongutas Tartumaal.

12. mail.

Artur Klemmer, politseinik Tallinnas, endine tuntud jooksja, sünd. 1907. a. Harjumaal.

13. mail.

August Koidu, allohvitser Tartus, endisi väljapaistvamaid kesk- ja pikamaade-jooksijaid, kahekordne internatsionaal, sünd. 1903. a. Elistveres Tartumaal.

Arnold Lõhmus, lukksepp Tartus, Tartu nimekamaid jalgpallimehi, sünd. 1918. a. Saadjärve mõisas Tartumaal.

16. mail.

Viktor Must, ärimees Narvas, Virumaa omaaegseid paremaid jooksijaid, sünd. 1902. a. Narvas.

17. mail.

Valdur Hannula, ohvitser Tartus, võidukamaid ratsasportlasi, sünd. 1907. a. Tallinnas.

Paul Määrits, üliõpilane Tartus, Eesti parimaid kettaheitjaid, mitmekordne internatsionaal kergejõustikus, sünd. 1911. a. Keenis Valgamaal.

18. mail.

Juhan Joa (Janson), tööline Sindis, Pärnumaa omaaegseid väljapaistvamaid ujujaid, sünd. 1902. a. Sindis.

Nikolai Kaubish, tööline, Narva silmapaistvamaid jalgpallimehi, mõnekordne internatsionaal, sünd. 1916. a. Narvas.

19. mail.

Roman Karro, pangaametnik Tallinnas, omaaegse

Eesti korvpalli- ja võrkpalli-meistermeeskonna liige, sünd. 1906. a. Tallinnas.

22. mail.

Ilmar Piliste (Piilbusch), õigusteadlane, käesoleva aja Eesti parimaid keskmaade-jooksijaid, mitmekordne Eesti meister ja internatsionaal, sünd. 1914. a. Võnnu vallas Läänemaal.

Elmar Reisenberg, advokaat Viljandis, endine kergejõustiklane ja tõstja, sünd. 1906. a. Aidu vallas Viljandimaal.

23. mail.

Edgar Bachtejev, kindlustustegelane Tallinnas, mõnekordne omaaegne Eesti meister ujumises, sünd. 1912. a. Tallinnas.

Toivo Öunap, üliõpilane Varssavis, Eesti mitmekülsemad kergejõustiklasi, sünd. 1913. a. Viljandis.

24. mail.

Hugo Orusild, õpilane Pärnus, Pärnumaa väljapaistvamaid noor-kergejõustiklasi, sünd. 1921. a. Valgas.

25. mail.

Jaan Savo, elektromontöör Tartus, Eesti paremaid jäähoki-mängijaid ja Tartu tuntud jalgpallimängijaid, sünd. 1914. a. Tartus.

26. mail.

Christfried Puurmeister (Burmeister), kontoriametnik Tallinnas, Eesti omaaegne parim kiirusutaja ja Eesti esindusvõistleja St. Moritzi tali-olümpiamängudel, sünd. 1898. a. Tallinnas.

28. mail.

Felix Parre, pangaametnik Tallinnas, endine Eesti meister suusatamises, sünd. 1907. a. Tallinnas.

29. mail.

Karl Klein, põllumees Kloogal, omaaegne Eesti meister ujumises ja Eesti odaheite-rekordi omaaegne omanik, sünd. 1894. a.

30. mail.

Eduard Kepp (Kõppo), postiametnik Tallinnas, tuntud sporditegelane ja omaaegne Eesti meister iluuislemises ning ujumises, sünd. 1894. a. Paides.

Aleksander Kõllo, vangivalvur Tallinnas, omaaegseid silmapaistvamaid maadlejaid, sünd. 1909. a. Valgas.

Spordinurga kirjavastused

„Viikingi“ sõber Heino. Kr. Palusalu aadress on: Tallinn, Magasini 13-a, k. 8.

M · A · L · E

Toimetaja: Paul Tamm. Kirjad: „Viikingi“ toimetus, märgusõna „Male“.

N. Liidu maleesivõistlused

Aprilli lõpul algasid Leningradis Nõukogude Liidu üheteistkümneand maleesivõistlused, millest võtab osa 18 parimat maletajat. Turniir annab oma koosseisu tugevuselt välja rahvusvahelise maleturniiri kaalu.

N. Liidu esimaletaja tiitlit kaitseb turniiril suurmeister Löwenfisch. On huvitav loetleda seniseid Nõukogude Liidu esimaletajaid: 1. praegune teiskordne maailmameister dr. Aljechin 1920. aastal, 2. Romanovski 1923. a., 3. Bogoljubov 1924. a., 4. Bogoljubov 1925. a., 5. Bogatõrtšuk ja Romanovski 1927. a., 6. Verlini 1929. a., 7. Botvinnik 1931. a., 8. Botvinnik 1933. a., 9. Löwenfisch ja I. Rabinovič 1934. a. ja 10. Löwenfisch 1937. a. Suurmeister Botvinnik ei ole võistelnud esivõistlustel enam 1933. a. saadik. Nõukogude Liidu maleesivõistlused toimuvad harvemini kui meil, keskmiselt iga kahe aasta tagant.

Turniiri esimesel poolel saavutati punkte järgmiselt: 1. Makogonov 5 punkti (1 mäng pooleli); 2. ja

3. Bondarevski ja suurmeister Botvinnik, à 4,5 (2); 4. Tšehhover 4,5; 5. Panov 4 (1); 6. Kotov 3,5 (3) punkti jne.

Esitame siin mõned huvitavamad mängud Nõukogude Liidu tänavustelt maleesivõistlustelt.

Partii nr. 5 — Grünfeldi kaitse

Mängitud Nõukogude Liidu maleesivõistlustel 2. voorus Leningradis aprillis 1939. a.

Valged: A. Toluš. Mustad: M. Botvinnik.

1. d2—d4 Rg8—f6 2. c2—c4 g7—g6 3. Rb1—c3 d7—d5 4. Oc1—f4 Of8—g7 5. e2—e3 0—0 6. Va1—c1 c7—c5 7. d4:c5 Ld8—a5 8. c4:d5 Vf8—d8 9. Ld1—d2 Rf6:d5 10. Of1—c7 La5:c7 11. Rc3:d5 Vd8:d5 12. Ld2:d5 Oc8—e6 13. Ld5—d2 Rb8—c6 14. Vc1—d1 Va8—d8 15. Ld2—c1 Lc5—a5 + 16. Vd1—d2 Vd8—d5 17. Rg1—e2 Vd5:c5 18. Re2—c3 Og7:c3 19. b2:c3 Vc5:c3 20. Lc1—b2 Vc3—a3 21. Lb2—b5 La5—c3 22. Lb5—b2 Lc3—c5 23. Lb2—b1

Partii nr. 7 — Viini avang

Oeb6:a2 24. Vd2:a2 Lc5—a5 25. Va2—d1 Va3—a1
Va2—d2 Va3—a1
26. Of1—d3 Va1:b1 27. Od3:b1 Rc6—e5 28. Ke1—
—e2 La5—b5 29. Ob1—d3 Re5:d3 30. Vd2:d3
a7—a5 31. Va1—d1 Lb5—c4 32. Ke2—f3 b7—b5
33. Vd3—d7 b5—b4 34. Vd7—a7 a5—a4 35. Vd1—
—d8 Kg8—g7 36. Vd8—a8 a4—a3 37. g2—g3
Lc4—b5 38. Valged alistusid.

Partii nr. 6 — Nimzowitschi kaitse

Mängitud Nõukogude Liidu esivõistlustel 4. voo-
rus Leningradis.

Valged: P. Romanovski. Mustad: I. Kahn.

1. d2—d4 Rg8—f6 2. c2—c4 e7—e6 3. Rb1—c3
Of8—b4 4. e2—e3 b7—b6 5. Of1—d3 Oc8—b7 6. f2—
f3 c7—c5 7. Rg1—e2 c5:d4 8. e3:d4 0—0 9.
Oc1—g5 Ob4—e7 10. 0—0 d7—d5 11. Og5—e3

Hästi mängitav on siin ka 11. b3.

11. —, d5:c4 12. Od3:c4 Rb8—c6 13. Ld1—e1
See valge käik pole just kõige parem, sest ta
võimaldab mustal jõudude ümberasetamise (Rc6—
—b4—d5), mis annab tugeva initsiatiivi. Paremm oleks
siin 13. a3.

13. —, Rc6—b4, 14. Oc4—b3 Rb4—d5 15.
Oe3—d2 Va8—c8 16. Va1—d1 Ob7—a6 17. a2—a3
Rd5:c3 18. Od2:c3 Rf6—d5 19. Oc3—d2 Oe7—f6
20. Od2—c1 Ld8—d7 21. Vf1—f2 Vf8—d8 22. Re2—
—c3 Rd5:c3 23. b2:c3 Oa6—c4 24. Ob3—c2 Oc4—
d5 25. Vd1—d3 Ld7—c7 26. Oc1—d2 g7—g6

Meelitatav on mustale siin 26. —, Oc4, 27. Ve3,
Og5 ja valged ohverdavad etturi, mis annab neile
tugeva ataki: 28. f4, O:f4?, 29. Vh3!

27. Le1—c1 Od5—c4 28. Vd3—e3 Oc4—a6

Musta valge oda on sooritanud suurepärase tee-
konna: Oc8—b7—a6—c4—d5—c4—a6. Nüüd ähvar-
dab O:d4.

29. Od2—e1 e6—e5

Loomulikult parim, sest pärast kvaliteedi ja etturi
võitu: 29. —, Og5, 30. f4, O:f4, 31. V:f4, L:f4, 32.
Og3 saavad valged mõningaid vastuansse.

30. d4:e5 Of6:e5 31. f3—f4

Siin pole enam rahuldavat kaitset, sest ei ähvarda
ainult O:h2, vaid ka Oe5—d6—c5.

31. —, Oe5:f4 32. Vf2:f4 Lc7:f4 33. Oe1—g3

Ei aita ka 33. Ve8+, V:e8, 34. L:f4, V:e1+
ja 35. Vf1+ valge võiduga.

33. —, Vd8—d1+! ja valged alistusid.

P. Keres, ülekaalukas võitja Margate'is

Margate'i traditsioonilisel kevadturniiril (1939. a.)
Inglismaal tuli tänava ülekaalukalt võitjaks eestlane
Paul Keres; ta saavutas 9 võimalikust 7,5 punkti,
mis moodustab võiduprotsendi 83!

Edasi platseerusid võistlejad järgmiselt: 2. ja 3.
Flohr (SSSR) ja Capablanca (Kuuba), à 6,5 p.;
4. sir Thomas (Inglise) 5 p.; 5. Milner-Barry (Inglise)
4,5 p.; 6. Najdorf (Poola) 4 p.; 7. Golombek (Inglise)
3,5 p.; 8. Sergeant (Inglise) 3 p.; 9. naismaailmameis-
ter Vera Stevenson (Inglise) 2,5 p. ja 10. Wheatcroft
(Inglise) 2 punkti.

Eesti esimaletaja Ilmar Raud võistles Margate'is
meisterite esimesel reservturniiril, kus ta saavutas
rahuldava tulemuse, jäädes neljandaks.

Meistrite reservturniiri A-grupp arenes järgmiselt:
1. van Schelting (Hollandi) 8 p.; 2. ja 3. Landau
(Hollandi) ja König (Jugoslaavia), à 7,5 p.; 4.
Raud (Eesti) 6,5 p.; 5.—8. Koblenz (Läti), Pogo-
riely (Poola), Wood (Inglise) ja Parr (Inglise),
à 5,5 p.; 9.—10. Prins (Hollandi) ja Thomas (Ing-
lise), à 4,5 p.; 11. Brierley (Inglise) 3 p. ja 12. Kitto
(Inglise) 2,5 punkti.

Mängitud Margate'is meistrite reservturniiril aprill-
is 1939. a.

Valged: Kitto (Inglise). Mustad: Raud (Eesti).

1. e2—e4 e7—e5 2. Rb1—c3 Rg8—f6 3. f2—f4
d7—d5 4. f4:e5 Rf6:e4 5. Ld1—f3 Rb8—c6! 6. Of1—
—b5 Re4:c3 7. Ob5:c6+ b7:c6 8. Lf3:c3! Ld8—
—h4+ 9. g2—g3 Lh4—e4+ 10. Kf1—f2 Le4:h1
11. Lc:c6+ Ke8—d8 12. Rg1—f3 Va8—b8 13. d2—
—d3 Of8—e7 14. Oc1—g5 Lh1:f3+! 15. Kf2:f3
Oe7:g5 16. Lc6:d5+ Kd8—e8 17. Ld5—c6+ Oc8—
—d7 18. Lc6:c7 Vb8—c8 19. Le7:a7 Vc8:c2 20.
La7—b8+ Vc2—c8 21. Lb8—b3 h7—h5 22. d3—d4
Vh8—h6 23. d4—d5 Og5—d8 24. Lb3—d3 Vc8—c5
25. Kf3—e3 Od8—b6 26. Ke3—d2 Od7—b5 27.
Ld3—f3 Ob5—c4 28. d5—d6 Ob6—a5+ 29. Kd2—e3
Oc4—d5 30. Lf3—d1 Oa5—b6 31. Ld1—a4+ Od5—
—c6 32. La4—a6 Vc5:e5+ 33. Ke3—f4 Ob6—e3+!
34. Kf4:e5 Vh6—c6+ 35. Valge alistus, sest järgmine
käik ofeks matt.

Etüüd (lõppmäng) nr. 2

Koostanud P. Tamm. — Seis: valged — Ke2,
Va8, E:b6, b7, d5, f3 (6). Mustad — Ka6, Od6, Rd3,
E:a7, c5, c6, f4 (7).

Valge käigul, võidab.

Lahendus: 1. b7—b8R+! Od6:b8 2. Ke2:d3
Ka6—b7 3. d5:c6+ Kb7:a8 4. b6—b7+ matt.

Kui aga 1. —, Kb7, siis 2. V:a7+, K:b6!, 3.
a6+, Kb5, 4. K:d3, O:b8, 5. V:c6 ja võidab. Või
1. —, K:b6, 2. K:d3, Kb7, 3. d:c+, Ka8, 4. Ra6 ja
võidab.

Esitame siin noortele malesõpradele veel paar
huvitavat seisu lõppmängude vallast: malemeister
Rubinsteinil juhtus turniirimängus kord järgmine
seis: valged — Kg2, Va3, Eh2 (3); mustad — Kh4,
E:g4, g5, h5 (4).

Rubinstein võitis siin valgetega efektselt: 1. Va3—
—h3+!! g4:h3 2. Kg2—f3 g5—g4+ 3. Kf3—f4
g4—g3 4. h2:g3+ ja matt.

Bogoljubov—Thomase vahelises partiis, Hasting-
sis 1922. a. tekkis pärast 78. käiku järgmine seis:
valged — Ke6, Vh7, Ec7 (3); mustad — Ke8, Va6,
Ea2 (3).

Valge käigul, võidab.

Lahendus: 1. Ke6—d5 Va6—a5 2. Kd5—c4 Va5—
—d4+ 81. Kc4—b3 Va4—a3+ 82. Kb3—c2 Va3—
—c3+! 83. Kc2—b2! ja valged võidavad.

Male kirjavastused

R. K. Tallinnas. Teie küsite, kuidas arves-
tatakse malepartii mõtlemisaega. Kas iga käigu jaoks
on oma aeg või teatud arvu käikude jaoks teatud
aeg ja kui palju?

Vastus: Aega arvestatakse teatud arvu käikude
kohta, sest mõned käigud nõuavad hoolsalt läbikaal-
lumist, kuna teisi, lihtsaid, võib sooritada mõne
sekundi jooksul. Hariilik mängutempo on 20 käiku
tunnis, nimelt järgmiselt: kumbki mängija teeb vähe-
malt 40 käiku 2 esimese tunni jooksul ja 20 käiku
iga järgneva tunni jooksul.

Üksiknumbrite ostja. Paljas vastase
kuningas tuleb matistada hiljemalt 50. käigul. Vas-
tasel korral tunnistatakse partii viigiks. 50. käigu
lugemist alatakse (otsast peale) pärast malendi löö-
mist ja etturikäiku.

*Käesolevaga
avame uued ••
hindmõistatused*

**SUURED
HINDMÕISTATUS**

Armsad tüdrukud ja poisid!

Suur ja elav osavõtt eelmistest hindmõistatustest julgustab toimetust käesoleva numbriga avama uue hindmõistatuste seeria. Hindmõistatused ilmuvad „VIIKINGI“ neljas numbris (nr. 5, 6, 7 ja 8); kokku 12 erisugust mõistatust. **Kinkidest võtavad ainult need osa, kes on lahendanud õieti kõik mõistatused ja lahendused ära saatnud ühes iga numbri kaanel ilmuva kupongiga.** Kupongid ja lahendused tuleb saata **15. septembriks s. a.** „VIIKINGI“ toimetusele, kirjaümbrikule märkides „Hindmõistatused“.

Lootes, et kõik „VIIKINGI“ lugejad võtavad sellest elavalt osa, algame esimeste hindmõistatustega.

- Õigetele lahendajatele on välja pannud „VIIKINGI“ toimetus järgmised väärtuslikud kingid:
1. Jalgratas
 2. Kirjutuslaua-garnituur
 3. 100 eks. ilukirjanduslikke teoseid
 4. 50 väiksemat lohutuskingi

**I HINDMÕISTATUS:
OMAPÄRANE JAOTUS**

„Täna tahan teile ühe raske ülesande mõistatada anda,“ ütles Eero, kui pärastlõunal tulid kaks sõpra tema juurde.

„Mida sa raskeks nimetad,“ arvasid teised pilkavalt, „on arvatavasti lapsemäng.“

„Eks me näe! Vaadake, siin on teil üks kruus nelja liitri veega. Need neli liitrit peate teie aga kui head sõbrad täpselt jaotama. Selleks otstarbeks on teil aga ainult veel kaks tühja kruusi, millest üks mahutab poolteist ja teine kaks ja pool liitrit. Kuidas te jaotate nüüd selle vee võrdselt, kummalegi kaks liitrit? Kasutada on teil ainult need kolm kruusi.“

Mõlemad tegid uskumatud näod. „See on täiesti võimatu.“

**II HINDMÕISTATUS ON ARVUDE-
NELINURK**

9						9
		3	8			
	6	8	7	2		
	3	3	3	9	7	9
	2	5	5	4	4	3
		6	9	7	5	
			6	4		
9						9

Asetage keskel antud arvud nii äärtel antud tühjadesse lahtritesse, et iga ääre lahtrid annaksid kokku arvu 50.

„Oh ei, see läheb üsna kergesti,“ arvas Eero kutsuva käelligutusega kolme kruusi suunas. „Proovige kord! Kuid ühtki tilka ei tohi maha minna!“

Mõlemad mõtlesid veidi aega, siis asusid tööle. Nad valasid sisse ja välja ning jälle välja ja jälle sisse ning korrara oli kummalegi kaks liitrit ühes kruusis. Kuidas nad lahendasid ülesande?

Hindmõistatuse kupong I

Eesnimi:

Perekonnanimi:

Adress: